ประกาศกระทรวงสาธารณสุข

เรื่อง แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ พ.ศ. ๒๕๕๖ - ๒๕๕๘
(แผนระยะสั้น)
ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. ๒๕๔๒

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. ๒๕๔๒ กระทรวงสาธารณสุข จึงประกาศใช้แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ พ.ศ. ๒๕๕๖ - ๒๕๕๘ (แผนระยะสั้น) ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. ๒๕๔๒ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ กระทรวงสาธารณสุข โดยคณะกรรมการคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย ให้คำแนะนำแก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขในการจัดทำแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรตามมาตรา ๕๗ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. ๒๕๔๒ และได้เสนอขอความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพรที่มีระบบนิเวศตามธรรมชาติหรือมีความหลากหลายทางชีวภาพหรืออาจได้รับผลกระทบกระเทือนจากการกระทำของมนุษย์ได้โดยง่ายในพื้นที่ที่ได้มีการกำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์

ข้อ ๒ คณะรัฐมนตรี มีมติเห็นชอบในหลักการแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ พ.ศ. ๒๕๕๖ - ๒๕๕๘ (แผนระยะสั้น) ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. ๒๕๔๒ ในคราวประชุมเมื่อวันที่ ๙ ตุลาคม ๒๕๕๕ ประกอบด้วยแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ จำนวน ๕ แห่ง ได้แก่

๒.๑ พื้นที่เขตอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านทุ่งสูงในเขตป่าสงวนแห่งชาติเขาไม้แก้ว - ควนยิงวัว อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่

๒.๒ พื้นที่เขตอนุรักษ์พื้นที่ป่าภูคำบก อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

๒.๓ พื้นที่เขตอนุรักษ์ ป่าดอยม่อนฤาษี ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าขุนแม่กวง ตำบลเทพเสด็จ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

๒.๔ พื้นที่เขตอนุรักษ์ ป่าชุมชนขุนน้ำวอง ในเขตป่าสงวนแห่งชาติแม่อิงฝั่งขวา บ้านม่วงยายเหนือ - ใต้ ตำบลม่วงยาย อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย

๒.๕ พื้นที่ป่าตำบลแม่ยวม ในเขตป่าสงวนแห่งชาติแม่ยวมฝั่งขวา อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

รายละเอียดปรากฏตามเอกสารแนบท้าย

ข้อ ๓ ตามมาตรา ๕๙ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. ๒๕๔๒ เมื่อได้ประกาศใช้แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรแล้ว การคุ้มครองและจัดการพื้นที่เขตอนุรักษ์ให้เป็นไปตามแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรและตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

ประกาศ ณ วันที่ ๑๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๕
ประดิษฐ สินธวณรงค์
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข

แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๕๘ (แผนระยะสั้น) ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. ๒๕๔๒ (๕ พื้นที่)

คณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบ

เมื่อวันที่ ๙ ตุลาคม ๒๕๕๕

สำนักคุ้มครองภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย

กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

กระทรวงสาธารณสุข

คำนำ

แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ นับเป็นเครื่องมือและกลไกสำคัญในรูปของแผนปฏิบัติการ ซึ่งประกอบด้วยแผนงานและแนวทางการดำเนินงาน ๔ ด้านตามมาตรา ๕๗ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. ๒๕๔๒ เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพรที่มีระบบนิเวศตามธรรมชาติหรือมีความหลากหลายทางชีวภาพหรืออาจได้รับผลกระทบกระเทือนจากการกระทำของมนุษย์ได้โดยง่ายในพื้นที่ที่ได้มีการกำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์ คณะกรรมการคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยให้คำแนะนำแก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข เสนอแผนปฏิบัติการเรียกว่า “แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์” เพื่อขอความเห็นชอบต่อคณะรัฐมนตรี

แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ พ.ศ.๒๕๕๖-๒๕๕๘ (แผนระยะสั้น) ฉบับนี้ กำหนดเป็นแผนระยะสั้น ๓ ปี (งบประมาณปี ๒๕๕๖–๒๕๕๘) โดยมีรายละเอียดแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ ๕ แห่ง ได้แก่

๑) พื้นที่เขตอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านทุ่งสูงในเขตป่าสงวนแห่งชาติเขาไม้แก้ว-ควนยิงวัว อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่

๒) พื้นที่เขตอนุรักษ์พื้นที่ป่าภูคำบก อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

๓) พื้นที่เขตอนุรักษ์ ป่าดอยม่อนฤาษี ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าขุนแม่กวง ตำบลเทพเสด็จ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

๔) พื้นที่เขตอนุรักษ์ ป่าชุมชนขุนน้ำวอง ในเขตป่าสงวนแห่งชาติแม่อิงฝั่งขวา บ้านม่วงยายเหนือ-ใต้ ตำบลม่วงยาย อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย

๕) พื้นที่ป่าตำบลแม่ยวม ในเขตป่าสงวนแห่งชาติแม่ยวมฝั่งขวา อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ในฐานะเลขานุการคณะกรรมการคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรฉบับนี้จะใช้เป็นแนวทางและกรอบในการประสานความร่วมมือการดำเนินงาน กำกับติดตามให้เป็นไปตามแผนงานทั้ง ๔ ด้านตามมาตรา ๕๗ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. ๒๕๔๒ เพื่อเป็นประโยชน์ในการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์สมตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย และยังจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อไป

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ นับเป็นเครื่องมือและกลไกสำคัญในรูปของแผนปฏิบัติการ ซึ่งประกอบด้วยแผนงานและแนวทางการดำเนินงาน ๔ ด้านตามมาตรา ๕๗ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. ๒๕๔๒ เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพรที่มีระบบนิเวศตามธรรมชาติหรือมีความหลากหลายทางชีวภาพหรืออาจได้รับผลกระทบกระเทือนจากการกระทำของมนุษย์ได้โดยง่ายในพื้นที่ที่ได้มีการกำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์ คณะกรรมการคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยให้คำแนะนำแก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข เสนอแผนปฏิบัติการเรียกว่า “แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพร เพื่อขอความเห็นชอบต่อคณะรัฐมนตรี

คณะรัฐมนตรี ให้ความ**เห็นชอบ**แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ พ.ศ.๒๕๕๖-๒๕๕๘ (แผนระยะสั้น) ตามพระราชบัญยัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. ๒๕๔๒ **เมื่อวันอังคารที่ ๙ ตุลาคม ๒๕๕๕** ประกอบด้วยพื้นที่เขตอนุรักษ์ ๕ แห่ง ได้แก่

๑. พื้นที่เขตอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านทุ่งสูงในเขตป่าสงวนแห่งชาติเขาไม้แก้ว-ควนยิงวัว อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่

๒. พื้นที่เขตอนุรักษ์พื้นที่ป่าภูคำบก อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

๓. พื้นที่เขตอนุรักษ์ ป่าดอยม่อนฤาษี ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าขุนแม่กวง ตำบลเทพเสด็จ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

๔. พื้นที่เขตอนุรักษ์ ป่าชุมชนขุนน้ำวอง ในเขตป่าสงวนแห่งชาติแม่อิงฝั่งขวา บ้านม่วงยายเหนือ-ใต้ ตำบลม่วงยาย อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย

๕. พื้นที่ป่าตำบลแม่ยวม ในเขตป่าสงวนแห่งชาติแม่ยวมฝั่งขวา อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

เพราะเห็นว่า

๑. เป็นพื้นที่ที่มีระบบนิเวศตามธรรมชาติ อาจถูกทำลายจากการเปลี่ยนแปลงป่าธรรมชาติเป็นป่าปลูกหรือพื้นที่เกษตรกรรมซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศน์โดยถาวร ทำให้ชนิดพันธุ์สมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพรในหลายพื้นที่อาจไม่สามารถฟื้นคืนสภาพได้ โดยมีสาเหตุจากการลักลอบเข้าไปในพื้นที่เขตอนุรักษ์ เพื่อเก็บหาสมุนไพร การเก็บหาของป่า การล่าหรือดักจับ สัตว์ป่าของชาวบ้านในบริเวณใกล้เคียงที่อาศัยอยู่รอบบริเวณพื้นที่ พฤติการณ์ดังกล่าวขัดต่อกฎหรือระเบียบของหน่วยงานที่กำกับดูแลพื้นที่และมีผลกระทบต่อสมุนไพรและระบบนิเวศที่เป็นถิ่นกำเนิดของสมุนไพร

๒. พื้นที่เขตอนุรักษ์ดังกล่าว สำรวจพบความอุดมสมบูรณ์ของสมุนไพรหลากหลายชนิด และยังมีความหลากหลายทางชีวภาพ มีความสำคัญทางนิเวศวิทยา และเป็นแหล่งกำเนิดของแม่น้ำหลากสาย อีกทั้งทางจังหวัดยังมีนโยบายในการพัฒนาให้พื้นที่ดังกล่าว เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อการผักผ่อน

หรือศึกษาหาความรู้ ส่งเสริมให้ชุมชนมีการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรในพื้นที่อย่างยั่งยืน และเป็นพื้นที่ขยายผลในการจัดทำแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร

แผนจัดการฯ ได้กำหนดเป้าหมาย กลยุทธ์ ตัวชี้วัด มาตรการและแนวทางปฏิบัติ โดยการสนับสนุนงบประมาณจากกองทุนภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกตลอดแผนฯ ทั้ง ๕ พื้นที่ โดยประมาณการวงเงินแผนระยะสั้น ๓ ปี จำนวนทั้งสิ้น ๗.๙๘๐ ล้านบาท โดยในปีงบประมาณ ๒๕๕๖ วงเงิน ๒.๙๐๐ ล้านบาท ปีงบประมาณ ๒๕๕๗ วงเงิน ๒.๓๘๐ ล้านบาท และปีงบประมาณ ๒๕๕๘ วงเงิน ๒.๗๐๐ ล้านบาท

แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพร ฉบับนี้ จะใช้เป็นแนวทางและกรอบในการประสานความร่วมมือในการดำเนินงาน ตามพระราชบัญญัติดังกล่าว เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ สมตามเจตนารมณ์ของกฎหมายและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อไป

สารบัญ

คำนำ ก

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร ข

สารบัญ ค

ส่วนที่ ๑ กรอบการจัดทำแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพร

๑. หลักการและเหตุผล ๑

๒. สถานการณ์และประเด็นปัญหา ๒

๒.๑ สถานการณ์โลก ๒

๒.๒ สถานการณ์ประเทศไทย ๓

๒.๓ การดำเนินงานที่ผ่านมา ๔

๓. ประเด็นท้าทาย ๗

๔. องค์ประกอบแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ ๘

๔.๑ กรอบนโยบาย ๘

๔.๒ วิสัยทัศน์ ๘

๔.๓ วัตถุประสงค์ ๘

๔.๔ แนวทางการดำเนินงาน ๙

๔.๕ พื้นที่เป้าหมาย ๙

ส่วนที่ ๒ แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์และรายชื่อสมุนไพรที่สำรวจพบแต่ละพื้นที่

๒.๑ แผนจัดการคุ้มครองสมุนไพรพื้นที่เขตอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านทุ่งสูงในเขตป่าสงวนแห่งชาติ เขาไม้แก้ว-ควนยิงวัว อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๕๘ ๑๑-๒๑

๒.๒ แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์พื้นที่ป่าภูคำบก อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๕๘ ๒๒-๖๔

๒.๓ แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ ป่าดอยม่อนฤาษี ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าขุนแม่กวง ตำบลเทพเสด็จ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๕๘ ๖๕-๗๖

๒.๔ แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ป่าชุมชนขุนน้ำวอง ในเขตป่าสงวนแห่งชาติแม่อิงฝั่งขวา บ้านม่วงยายเหนือ-ใต้ ตำบลม่วงยาย อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๕๘ ๗๗-๑๐๑

๒.๕ **แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์** พื้นที่ป่าตำบลแม่ยวม ในเขตป่าสงวนแห่งชาติแม่ยวมฝั่งขวา อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน พ.ศ.๒๕๕๖-๒๕๕๘ ๑๐๒-๑๑๘

ภาคผนวก

๑. ตารางแสดงรายละเอียดงบประมาณ ๑๒๐-๑๒๒

๒. กฎหมาย และระเบียบที่เกี่ยวข้อง ๑๒๓-๑๒๔

ส่วนที่ ๑

กรอบการจัดทำแผนจัดการ
เพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์

กรอบการจัดทำแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์

๑. หลักการและเหตุผล

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา คุณสมบัติและประโยชน์ของสมุนไพรซึ่งเป็นองค์ความรู้พื้นบ้านดั้งเดิมของประชากรท้องถิ่นในภูมิภาคต่างๆ ของโลก ได้รับความสนใจเพิ่มขึ้นอย่างมาก เนื่องจากวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ได้ค้นคว้าทดลองและรับรองคุณสมบัติและสรรพคุณอันหลากหลายของพืชพันธุ์สมุนไพรชนิดต่างๆ ที่ใช้เป็นยารักษาโรค อาหาร เครื่องบำรุงสุขภาพ เวชภัณฑ์ และเครื่องสำอาง ทำให้มีการขยายตัวของระบบการแพทย์พื้นบ้านที่ส่งเสริมการใช้ประโยชน์สมุนไพรเพื่อการพึ่งพาตนเอง นอกจากนั้น ก็มีการขยายตัวของตลาดการค้าและอุตสาหกรรมสมุนไพรทั่วโลก ทำให้ความต้องการสมุนไพรจากแหล่งกำเนิดธรรมชาติเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ประเทศไทยมีความอุดมสมบูรณ์หลากหลายของทรัพยากรชีวภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งรวมถึงพืชสมุนไพร ภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้าน และการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรในแต่ละชุมชนท้องถิ่นตามแบบแผนความรู้ วัฒนธรรม วิถีการดำรงชีวิตที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน สมุนไพรและภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยจึงนับเป็นจุดแข็งของประเทศ เป็นรากฐานของการพัฒนาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการสร้างความเข้มแข็งและการพึ่งตนเองด้านอาหารและสุขภาพของชุมชนท้องถิ่น และเป้าหมายด้านเศรษฐกิจในการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในเวทีการค้าโลก

ปัจจุบัน แหล่งกำเนิดของสมุนไพร และจำนวนสมุนไพรในป่าธรรมชาติลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว สาเหตุสำคัญมาจากการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้อันเป็นแหล่งกำเนิดของสมุนไพร นอกจากนั้น ยังมีสาเหตุมาจากการลักลอบเก็บหาสมุนไพร โดยเฉพาะการส่งออกไปต่างประเทศ เพื่อเป็นวัตถุดิบในการผลิตสินค้าจนทำให้พืชสมุนไพรหลายชนิดอยู่ในภาวะถูกคุกคาม เสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ หรืออยู่ในภาวะใกล้สูญพันธุ์ การใช้ประโยชน์สมุนไพรจากแหล่งกำเนิดในวิถีทางที่ไม่ยั่งยืนดังกล่าว จะส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อระบบการพึ่งตนเองด้านสุขภาพของชุมชนท้องถิ่น และลดทอนศักยภาพการพัฒนาพืชสมุนไพรเพื่อประโยชน์ ทางเศรษฐกิจและการค้าของประเทศในอนาคต

แม้ว่ารัฐได้ตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องนี้ กำหนดเป็นนโยบายระดับชาติ ปรากฏอยู่ในแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ นโยบายรัฐบาล และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๐ รวมทั้งการรับรองพันธกรณีระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานเรื่องนี้ คือ อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ โดยยึดหลักการความพอเพียงของวิถีชีวิตที่มีความสัมพันธ์และการพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติ ความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ มีการจัดการทรัพยากรโดยส่งเสริมสิทธิและกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเข้าถึงและการจัดการทรัพยากร รวมทั้งการปกป้องฐานทรัพยากรเพื่อรักษาความสมดุลยั่งยืนของระบบนิเวศ โดยปฏิรูประบบการจำแนกประเภทพื้นที่คุ้มครอง จัดระบบการฟื้นฟูฐานทรัพยากรและ

ระบบนิเวศที่สำคัญ อย่างไรก็ตาม การบูรณาการการดำเนินงานระหว่างหน่วยงานและภาคีที่เกี่ยวข้อง ก็ยังมีปัญหาช่องว่างในการปฏิบัติ ทั้งเรื่องของกฎระเบียบ กลไกการบริหารจัดการ และปัญหาเฉพาะในระดับพื้นที่ ซึ่งจำเป็นต้องมีการจัดทำยุทธศาสตร์เฉพาะด้านเพื่อบูรณาการการดำเนินงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

จากหลักการดังกล่าวข้างต้น คณะกรรมการคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย โดยกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ซึ่งอาศัยอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติในการดำเนินการคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย สมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร ตามมาตรา ๔๔ มาตรา ๕๗ มาตรา ๖๑ มาตรา ๖๔ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. ๒๕๔๒ จึงเห็นสมควรให้จัดทำแผนการอนุรักษ์ คุ้มครอง และส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรและถิ่นกำเนิด พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๙ เพื่อคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพรที่มีระบบนิเวศตามธรรมชาติหรือมีความหลากหลายทางชีวภาพ หรืออาจได้รับผลกระทบกระเทือนจากการกระทำของมนุษย์ในพื้นที่ที่กำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์ โดยมุ่งการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างองค์กร ชุมชน และภาครัฐ ในการอนุรักษ์ สืบทอด และการบริหารจัดการสมุนไพรอย่างยั่งยืน

๒. สถานการณ์และประเด็นปัญหา

๒.๑ สถานการณ์โลก

พืชสมุนไพรส่วนใหญ่มีแหล่งกำเนิดจากป่า จากจำนวนชนิดพันธุ์พืชทั่วโลกที่มีอยู่ราว ๔๒๒,๐๐๐ ชนิดพบว่า เป็นพืชสมุนไพรถึงร้อยละ ๑๒ หรือประมาณ ๕๐,๐๐๐ ชนิด (ข้อมูลเอกสารประชุม UNCTAD ปี ๒๐๐๒) ซึ่งชุมชนท้องถิ่น มีองค์ความรู้และภูมิปัญญาในการนำมาใช้ประโยชน์ ทั้งด้านอาหาร การแพทย์ และสุขภาพอนามัย โดยเฉพาะประชากรในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา เช่น จีน อินเดีย บราซิล กลุ่มประเทศแอฟริกาและลาตินอเมริกา ซึ่งสมุนไพรและการแพทย์พื้นบ้านมีบทบาทอย่างสำคัญในระบบสุขภาพของประชากรจำนวนมาก สำหรับประเทศไทย สมุนไพรเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของประเทศเป็นส่วนหนึ่งของการดูแลสุขภาพในระบบสาธารณสุขไทยมาโดยตลอด และมีการใช้พืชพื้นบ้านเป็นทั้งอาหารและสมุนไพรตามรูปแบบวิถีชีวิตดั้งเดิมมายาวนาน

ป่าไม้เป็นแหล่งกำเนิดที่สำคัญของพืชสมุนไพรส่วนใหญ่ ภายใต้ระบบนิเวศเฉพาะที่มีความหลากหลายของพันธุกรรม ทำให้เกิดการต่อสู้และแข่งขันกัน อันนำมาซึ่งคุณสมบัติและสรรพคุณต่างๆ ซึ่งเป็นประโยชน์และเป็นที่ต้องการของมนุษย์ ปัจจุบัน สมุนไพรและถิ่นกำเนิดถูกทำลายอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากความต้องการสมุนไพรจากป่าที่เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างมาก จากรายงานข่าวผ่านสื่อช่องทางต่างๆ แสดงให้เห็นว่าพื้นที่ป่าไม้ทั่วโลกถูกทำลายลงอย่างต่อเนื่องทั้งจากไฟป่า สภาพภูมิอากาศ การพัฒนาด้านสังคม เศรษฐกิจและอุตสาหกรรม ส่วนพื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทยก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะในช่วง ๕๐ ปีที่ผ่านมา สาเหตุสำคัญของการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้ เกิดจากแรงกดดันของการเพิ่มขึ้นของประชากร และการเร่งรัดพัฒนาประเทศ การให้สัมปทานทำไม้ การลักลอบหรือบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ และความต้องการที่ดินทำกินและอยู่อาศัย

การสูญเสียพื้นที่ป่าไม้นับเป็นการทำลายแหล่งกำเนิดของสมุนไพรที่สำคัญ ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการลดลงของปริมาณและจำนวนชนิดพันธุ์ตามธรรมชาติ ทำให้พืชสมุนไพรหลายชนิดอยู่ในภาวะที่ถูกคุกคามและเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ในอนาคต

ในขณะที่ความต้องการพืชสมุนไพรมีสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง การขยายพันธุ์และเพิ่มพื้นที่เพาะปลูกสมุนไพรนอกถิ่นกำเนิดมีความจำเป็นอย่างยิ่ง แต่ก็ยังไม่เพียงพอที่จะตอบสนองความต้องการของตลาด เพราะชนิดของพืชสมุนไพรที่มีการซื้อขายในตลาดการค้านั้น ส่วนใหญ่เป็นชนิดพันธุ์ที่มาจากแหล่งธรรมชาติ ส่วนสมุนไพรที่มีการเพาะปลูกเพื่อการค้าทั่วโลกมีอยู่เพียงไม่กี่ร้อยชนิดเท่านั้น

มีความพยายามสำรวจจัดเก็บข้อมูลชนิดพันธุ์ของพืชสมุนไพรที่ใกล้สูญพันธุ์เนื่องจากสาเหตุต่างๆ เช่น การใช้ประโยชน์ที่ไม่ยั่งยืน การสูญเสียถิ่นกำเนิด และอื่นๆ ซึ่งมีรายงานการศึกษาระบุว่า ชนิดพันธุ์พืชทั่วโลกที่อยู่ในภาวะใกล้สูญพันธุ์ มีประมาณ ๓๔,๐๐๐ ชนิด ดังนั้น อาจมีพืชสมุนไพรที่อาจอยู่ในภาวะใกล้สูญพันธุ์ราว ๔,๖๐๐ ชนิด (UNCTAD COMTRADE, DATABASE : ๒๐๐๒) ในส่วนของประเทศไทย มีรายงานการศึกษาที่ประเมินเบื้องต้น พบว่า พืชสมุนไพรที่มีแนวโน้มจะหมดไปในอนาคตมีประมาณการมากกว่า ๑๐๐ ชนิด ความต้องการพืชสมุนไพร ในตลาดการค้าระหว่างประเทศเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ไม่มีสถิติและตัวเลขที่แน่ชัดเกี่ยวกับปริมาณและมูลค่าของการค้าพืชสมุนไพร แต่มีการประเมินว่าพืชสมุนไพรปริมาณมหาศาล ถูกส่งออกจากประเทศกำลังพัฒนาไปยังประเทศที่พัฒนาแล้ว ซึ่งมีความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ก้าวหน้ากว่า โดยนำพืชสมุนไพรดังกล่าวไปผลิตเป็นยารักษาโรค อาหารเสริมสุขภาพ และเครื่องสำอาง ที่มีมูลค่าทางการค้าสูงขึ้นอย่างมาก รายงานการวิเคราะห์ขององค์การค้าโลก ประเมินว่าในระหว่างปี ๑๙๘๑-๑๙๙๘ ประเทศผู้นำเข้าสมุนไพรที่สำคัญได้แก่ ฮ่องกง ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา เยอรมัน และเกาหลี ส่วนประเทศผู้ส่งออกพืชสมุนไพรรายใหญ่ ได้แก่ จีน อินเดีย เยอรมัน สหรัฐ และชิลี โดยประมาณว่ามีพืชสมุนไพรที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจและมีความสำคัญด้านการค้าประมาณ ๔,๐๐๐-๖,๐๐๐ ชนิด (UNCTAD COMTRADE, DATABASE : ๒๐๐๒)

การขยายตัวของความต้องการสมุนไพรธรรมชาติในตลาดการค้าโลกเป็นปัจจัยภายนอกที่เป็นทั้งภัยคุกคามและโอกาสสำหรับประเทศไทย หากมีการบริหารจัดการที่ดีมีประสิทธิภาพ สามารถคุ้มครองสมุนไพรและแหล่งกำเนิดเพื่อให้มีการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ประเทศไทย จะสามารถใช้ทรัพยากรสมุนไพรเพื่อสร้างความมั่นคงและการพึ่งตนเองด้านสุขภาพ สนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจและขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ แต่หากไม่มีการดำเนินงานที่เหมาะสม จะทำให้มีการลักลอบนำสมุนไพรจากแหล่งธรรมชาติของประเทศไทยไปใช้ประโยชน์ จนกระทบต่อความยั่งยืนของระบบนิเวศและกระทบต่อระบบการแพทย์พื้นบ้านและระบบสุขภาพของประชาชนในท้องถิ่น

๒.๒ สถานการณ์ประเทศไทย

การใช้ประโยชน์จากสมุนไพรอยู่ในวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนไทย และประมาณว่ามีพืชสมุนไพร ที่ชุมชนท้องถิ่นรู้จักคุณสมบัติและนำมาใช้ประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ ราว ๘๐๐-๑,๘๐๐ ชนิด สถานการณ์ บ่งชี้ว่าสมุนไพรจำนวนกว่า ๑๐๐ ชนิด อยู่ในภาวะวิกฤติหรือใกล้สูญพันธุ์ ซึ่งมีสาเหตุสำคัญมาจากความต้องการ

สมุนไพรจากแหล่งธรรมชาติที่ขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ทั้งการใช้สอยในครัวเรือนเพื่อการดำรงชีพ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ ตลอดจนปัจจุบัน มีกระแสนิยมการใช้สมุนไพรทดแทนการใช้ยาแผนปัจจุบัน รวมทั้งการสูญเสียแหล่งกำเนิดของสมุนไพรจากการบุกรุกพื้นที่อนุรักษ์ เนื่องจากจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้มีความต้องการใช้พื้นที่ในการประกอบเกษตรกรรมมากขึ้น ปัญหาสังคมต่างๆ รวมทั้งปัญหาความยากจนของประชาชน และนโยบายของรัฐในบางช่วงเวลาที่มีการจัดสรรพื้นที่ทำกินแก่ประชาชน ส่งผลให้การใช้ประโยชน์ที่ดินจากพื้นที่อนุรักษ์เพิ่มมากขึ้น ทำให้สภาพพื้นที่เปลี่ยนแปลงไป และนำไปสู่การลดจำนวนชนิดพันธุ์และปริมาณของสมุนไพรลงอย่างรวดเร็ว และอาจทำให้สมุนไพรบางชนิดสูญพันธุ์ไปในที่สุด

จากการสำรวจพื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทยล่าสุดเมื่อปี ๒๕๔๙ พบว่าพื้นที่ป่าไม้ลดลงจาก ๑๐๔.๗ ล้านไร่ในปี ๒๕๔๗ เหลือ ๙๙ ล้านไร่ในปี ๒๕๕๐ ป่าไม้ของประเทศจำแนกเป็นเขตอนุรักษ์ ซึ่งประกอบด้วย อุทยานแห่งชาติ ๑๒๓ แห่ง และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ๕๘ แห่ง ประเภทป่าไม้อื่นๆ ได้แก่ ป่าสงวนแห่งชาติ (๑,๒๒๑ แห่ง) เขตห้ามล่าสัตว์ป่า สวนพฤกษศาสตร์ หรือสวนรุกขชาติ ระบบการบริหารจัดการพื้นที่ดังกล่าวอยู่ภายใต้กฎหมายและระเบียบปฏิบัติที่แตกต่างกัน ตามความรับผิดชอบของหน่วยงานที่บริหารจัดการ ควบคุมพื้นที่นั้นๆ อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะมีกฎหมายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับผิดชอบกำกับดูแลอย่างใกล้ชิดโดยเฉพาะการป้องกันปราบปรามการบุกรุกพื้นที่อนุรักษ์และรักษาสภาพตามธรรมชาติของระบบนิเวศ แต่ในบางพื้นที่ก็ยังคงประสบปัญหาการบุกรุกพื้นที่อนุรักษ์ ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องคงต้องดำเนินการอย่างเข้มงวดในการปฏิบัติงานด้านอนุรักษ์ในรูปแบบต่างๆ ให้มากยิ่งขึ้น

สมุนไพรในเขตอุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า มีกฎหมายคุ้มครองที่เข้มงวด ห้ามมีการเก็บหาของป่าหรือสมุนไพร ยกเว้นเพื่อการศึกษาวิจัยเท่านั้น สำหรับพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติได้รับการผ่อนผันให้มีการใช้ประโยชน์ได้ตามวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนท้องถิ่น การเก็บหาสมุนไพรเพื่อใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต ได้รับการอนุญาตให้กระทำได้ ซึ่งชุมชนท้องถิ่นส่วนใหญ่มีวิถีการปฏิบัติที่ระมัดระวังคำนึงถึงความยั่งยืนและประโยชน์ในอนาคต แต่จากสถานการณ์ปัจจุบันปรากฏว่าในบางพื้นที่มีการลักลอบเก็บหาสมุนไพร ในแหล่งธรรมชาติโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบและขีดความสามารถของระบบนิเวศ ดังนั้นจึงควรรณรงค์เพื่อป้องกันและปราบปรามการลักลอบเก็บหาสมุนไพรจากพื้นที่อนุรักษ์ ควบคู่ไปกับการจัดทำแผนอนุรักษ์ทั้งในพื้นที่เขตอนุรักษ์และพื้นที่นอกเขตอนุรักษ์ นอกจากนี้ ยังควรเร่งสำรวจสมุนไพรเพื่อให้ทราบข้อมูลเบื้องต้น แล้วนำไปวางแผนการอนุรักษ์ ให้สอดคล้องกับการใช้ประโยชน์ต่อไป

๒.๓ การดำเนินงานที่ผ่านมา

๒.๓.๑ กระทรวงสาธารณสุขร่วมกับภาคีการพัฒนา จัดทำแผนยุทธศาสตร์ชาติ การพัฒนาภูมิปัญญาไท สุขภาพวิถีไท พ.ศ.๒๕๕๐-๒๕๕๔ ยุทธศาสตร์ ๕ การคุ้มครองภูมิปัญญาไทย ด้านการแพทย์พื้นบ้าน การแพทย์แผนไทย ได้กำหนดมาตรการและแนวทางในการคุ้มครองภูมิปัญญาฯ ข้อ ๑ การสร้างความเข้าใจและความรู้เท่าทันเกี่ยวกับการคุ้มครองภูมิปัญญาไทยแก่สังคม ข้อ ๒ การพัฒนาศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น ข้อ ๓ การปรับปรุงและพัฒนากลไกในการคุ้มครองภูมิปัญญาไทย

๒.๓.๒ กระทรวงสาธารณสุข โดยกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ร่วมกับคณะอนุกรรมการอนุรักษ์สมุนไพรและถิ่นกำเนิด ให้ความเห็นชอบในการจัดทำแผนการอนุรักษ์ คุ้มครอง และส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรและถิ่นกำเนิด พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๙ เพื่อเป็นเครื่องมือ กลไกและกรอบการดำเนินงานอนุรักษ์ คุ้มครองสมุนไพรและถิ่นกำเนิดในภาพรวมของประเทศ และการจัดทำ แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ นับเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมและผลลัพธ์ตามแผนการ อนุรักษ์ฯ ดังกล่าว

๒.๓.๓ การดำเนินงานภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์ แผนไทย พ.ศ.๒๕๔๒

๑) จัดทำแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในเขตพื้นที่เขตอนุรักษ์ภูผากูด จังหวัดมุกดาหาร พ.ศ.๒๕๕๑-๒๕๕๓ เป็นพื้นที่นำร่องในการจัดทำแผนฯ แห่งแรก ซึ่งคณะรัฐมนตรีมีมติ ให้ความเห็นชอบ เมื่อวันที่ ๒ มกราคม ๒๕๕๑ เพราะมีข้อมูลทางวิชาการยืนยันว่า เขตอนุรักษ์ภูผากูดเป็นพื้นที่ ที่มีระบบนิเวศตามธรรมชาติหรือมีความหลากหลายทางชีวภาพ และอาจได้รับผลกระทบกระเทือนได้โดยง่าย จากการกระทำของมนุษย์ รวมทั้งมีความหลากหลายของชนิดพันธุ์พืชสมุนไพรอย่างน้อย ๓๒๒ ชนิด ตลอดจน ชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็งและมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการอนุรักษ์ดังกล่าว และกระทรวงสาธารณสุข ประกาศใช้แผนฯ ตามมาตรา ๕๙ โดยออกประกาศกระทรวงสาธารณสุข ฉบับที่ ๑ (พ.ศ.๒๕๕๑) เรื่อง แผน จัดการ เพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ภูผากูด จังหวัดมุกดาหาร พ.ศ.๒๕๕๑-๒๕๕๓ และลงประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๒๕ ตอนพิเศษ ๔๒ ง เมื่อวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑

๒) จัดทำแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ พ.ศ.๒๕๕๓-๒๕๕๕ (แผนระยะสั้น) ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ.๒๕๔๒ ประกอบด้วย

๒.๑ พื้นที่ป่าชุมชนบ้านหัวทุ่ง เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

๒.๒ พื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา จังหวัดลพบุรี

๒.๓ พื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติภูจอง-นายอย จังหวัดอุบลราชธานี

๒.๔ พื้นที่ป่าเขาสลัดได อุทยานแห่งชาติทับลาน จังหวัดนครราชสีมา

และคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบแผนฯ เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๓ โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวง สาธารณสุข ได้ลงนามประกาศกระทรวงสาธารณสุขเรื่อง แผนจัดการฯ ดังกล่าวเมื่อวันที่ ๔ กรกฎาคม ๒๕๕๓ ซึ่งเป็นไปตามมาตรา ๕๙ และประกาศกระทรวงสาธารณสุข และแผนจัดการฯ ดังกล่าว ได้ลงประกาศ ในราชกิจจานุเบกษา ตอนพิเศษ ๑๒๕ ง วันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๕๓

๓) จัดทำแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๗ (แผนระยะสั้น) ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ.๒๕๔๒ ตามมติ คณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๔ ประกอบด้วย

๓.๑ พื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่า อุทยาน สมเด็จพระศรีนครินทร์ กาญจนบุรี

๓.๒ พื้นที่อุทยานแห่งชาติแม่วงก์ จังหวัดกำแพงเพชร

๓.๓ พื้นที่อุทยานแห่งชาติภูลังกา จังหวัดนครพนม

๓.๔ พื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

๓.๕ พื้นที่อุทยานแห่งชาติทะเลบัน จังหวัดสตูล

๓.๖ พื้นที่อุทยานแห่งชาติปางสีดา จังหวัดสระแก้ว

๓.๗ พื้นที่อุทยานแห่งชาตินายูง-น้ำโสม จังหวัดอุดรธานี

๔) จัดทำแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๗ (แผนระยะสั้น) ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ.๒๕๔๒ เพิ่มเติม (๘ พื้นที่) ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๕๕ ประกอบด้วย

๔.๑ พื้นที่ป่าชุมชนบ้านริมพรมและป่าชุมชนภูกระแต เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ

๔.๒ พื้นที่ป่ากุดตะวัน อุทยานแห่งชาติทับลาน อำเภอนาดี จังหวัดปราจีนบุรี

๔.๓ พื้นที่ป่าชุมชนตำบลแม่ทราย อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่

๔.๔ พื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูนลำพัน อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม

๔.๕ พื้นที่อุทยานแห่งชาติภูสวนทราย อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย

๔.๖ พื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยขุนตาล อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง

๔.๗ พื้นที่อุทยานแห่งชาติรามคำแหง อำเภอคีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย

๔.๘ พื้นที่อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว อำเภอชานุมาน จังหวัดอำนาจเจริญ

ประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินการดังกล่าว ๑) เกิดเครือข่ายและการมีส่วนร่วมของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและชุมชนในการอนุรักษ์การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรในรูปแบบที่เหมาะสม ๒) ทะเบียนรายชื่อและสารานุกรมสมุนไพร และระบบฐานข้อมูลสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ของสมุนไพรเพื่อประโยชน์ในการติดตามการเปลี่ยนของสมุนไพรบริเวณดังกล่าว ๓) การสำรวจ ศึกษาวิจัยทางวิชาการและเพื่อการพัฒนาต่อยอด ๔) การใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือการเรียนรู้สมุนไพรในธรรมชาติของประชาชนในพื้นที่และบริเวณใกล้เคียง ๕) เกิดความตระหนักในคุณค่าของสมุนไพรในพื้นที่และการรักษาความเจ็บป่วยของคนในชุมชนและท้องถิ่นแบบดั้งเดิม

๒.๓.๔ การดำเนินงานในระยะต่อมา ได้จัดสรรงบประมาณจากกองทุนภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย เพื่อดำเนินการสำรวจและศึกษาวิจัยสมุนไพรในพื้นที่ที่เป็นถิ่นกำเนิดของสมุนไพร ในพื้นที่นอกเขตอนุรักษ์ ได้แก่ พื้นที่ป่าคำหัวแฮด อำเภอทุ่งฝน จังหวัดอุดรธานี และป่าหนองแปน อำเภอพรเจริญ จังหวัดบึงกาฬ และในปี ๒๕๕๔ ได้สนับสนุนงบประมาณจากกองทุนภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย เพิ่มเติมอีก ๗ พื้นที่ ทั้งในเขตอนุรักษ์และนอกเขตอนุรักษ์ ได้แก่

๑) ป่าดงเค็ง บ้านหนองพลาง หมู่ที่ ๓ ตำบลดงเค็ง อำเภอบ้านหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น

๒) ป่าวัดเขาพนมกาว หมู่ที่ ๙ บ้านเขาพนมกาว ตำบลหนองพยอม ตำบลงิ้วราย ตำบลหนองปล้อง อำเภอตะพานหิน และอำเภอวังทรายพูน จังหวัดพิจิตร

๓) ป่าวัฒนธรรมหนองฮี อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม

๔) ป่าชุมชนหนองสำแฮด บ้านม่วงไข่ บ้านเชียงเครือ บ้านคำสร้างบ่อ ตำบลกระจาย อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร

๕) ป่าศูนย์การศึกษาพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ บ้านนานกเค้า ตำบลห้วยยาง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

๖) ป่าชุมชนบ้านท่าสามัคคี หมู่ที่ ๑๑ ตำบลแม่ถอด อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง

๗) ป่าวัดโป่งคำ อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน

ซึ่งอยู่ระหว่างการสำรวจและศึกษาสมุนไพรในพื้นที่ เพื่อนำไปสู่การพิจารณากำหนดรูปแบบการอนุรักษ์ คุ้มครองและส่งเสริมการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและเหมาะสมต่อไป

๓. ประเด็นท้าทาย

๓.๑ บริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพรซึ่งเป็นระบบนิเวศเฉพาะ ถูกทำลายอย่างต่อเนื่องจากการตัดไม้ทำลายป่า และการเปลี่ยนแปลงป่าธรรมชาติเป็นป่าปลูก หรือพื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศโดยถาวร ชนิดพันธุ์สมุนไพรและถิ่นกำเนิดในหลายพื้นที่ อาจไม่สามารถฟื้นคืนสภาพได้

๓.๒ ขาดกรอบการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์สมุนไพรและถิ่นกำเนิดสมุนไพรเป็นการเฉพาะระบบอนุรักษ์ที่มีอยู่จัดให้พืชสมุนไพรเป็นพืชพันธุ์ชนิดหนึ่ง และบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพรก็มิได้ถูกยกระดับให้มีความพิเศษแตกต่างจากพื้นที่อนุรักษ์อื่นๆ ทั้งที่สมุนไพรมีศักยภาพและมูลค่าในอนาคตที่จะส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจ การค้า และระบบสุขภาพของประเทศเป็นอย่างมาก

๓.๓ การขยายพันธุ์และการเพาะปลูกนอกถิ่นกำเนิดยังไม่ได้รับความสนใจอย่างจริงจังทั้งที่การขยายพันธุ์นอกถิ่นกำเนิดมีความสำคัญอย่างยิ่งในการช่วยลดแรงกดดันจากการใช้ประโยชน์สมุนไพรจากป่าธรรมชาติ แต่สมุนไพรหลายชนิดต้องการระบบนิเวศเฉพาะเพื่อที่จะคงคุณสมบัติและสรรพคุณที่ดีตามธรรมชาติไว้ได้

๓.๔ ความต้องการสมุนไพรในตลาดการค้าเพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก ทั้งตลาดภายในประเทศและตลาดการค้าโลก ทำให้มีการลักลอบเก็บหาสมุนไพรในปริมาณมาก โดยไม่คำนึงถึงขีดความสามารถในการฟื้นตัว ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร และจะนำไปสู่การสูญหายของชนิดพันธุ์สมุนไพรที่หายากและมีมูลค่าทางเศรษฐกิจสูงในอนาคตอันใกล้

๓.๕ ชุมชนท้องถิ่นขาดความตระหนักรู้ ถึงคุณค่าและมูลค่าของสมุนไพร อาจเอื้อประโยชน์ให้กับพ่อค้าหรือชาวต่างชาติที่เข้ามาแสวงหาประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ เพื่อแลกเปลี่ยนกับรายได้จำนวนไม่มาก แต่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร

๔. องค์ประกอบแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์

๔.๑ กรอบนโยบาย

แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ จัดทำขึ้นตามบทบัญญัติในพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย มาตรา ๕๗ ที่ให้มีการจัดทำแผนจัดการเพื่อคุ้มครองและสมุนไพรและถิ่นกำเนิดในเขตพื้นที่อนุรักษ์ โดยมีแนวทางที่สอดคล้องกับนโยบายระดับชาติและทิศทางการพัฒนาประเทศที่สำคัญ ดังนี้

๔.๑.๑ ความสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ ที่มุ่งสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและการพัฒนาคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพ โดยยึดหลักความพอเพียงของวิถีชีวิต และความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ การจัดการทรัพยากรโดยส่งเสริมสิทธิและกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเข้าถึงและจัดการทรัพยากร

๔.๑.๒ อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งเป็นพันธกรณีระหว่างประเทศที่มีเจตนารมณ์ในการสร้างความสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์กับการอนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพและคำนึงถึงความเป็นธรรมในการการครองครองสิทธิ การเข้าถึง การใช้ และการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม

๔.๑.๓ แผนยุทธศาสตร์ชาติ การพัฒนาภูมิปัญญาไท สุขภาพวิถีไท พ.ศ.๒๕๕๐-๒๕๕๔ ที่กำหนดมาตรการคุ้มครองภูมิปัญญาไทยการแพทย์พื้นบ้านและสมุนไพร และการพัฒนาศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นให้มีบทบาทในการคุ้มครองสมุนไพรและภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้าน

๔.๒ วิสัยทัศน์

ดำรง รักษา ระบบนิเวศตามธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพของสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร ในพื้นที่เขตอนุรักษ์มิให้ได้รับผลกระทบจากการกระทำของมนุษย์

๔.๓ วัตถุประสงค์

๔.๓.๑ เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพรที่มีระบบนิเวศตามธรรมชาติหรือมีความหลากหลายทางชีวภาพ

๔.๓.๒ เพื่อกำหนดแผนงานและแนวทางการดำเนินงานในการกำหนดเงื่อนไขในการอนุญาตให้บุคคลเข้าไป ในพื้นที่เขตอนุรักษ์ร่วมกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและชุมชน และกำหนดวิธีการจัดการ ขอบเขตหน้าที่ และความรับผิดชอบในการประสานงานและร่วมมือดำเนินงานสำรวจ ศึกษาวิจัยสมุนไพรอย่างมีประสิทธิภาพ

๔.๓.๓ เพื่อให้เกิดกระบวนการตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานด้านต่างๆ อย่างเป็นระบบ ตามแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพรอย่างเหมาะสม

๔.๓.๔ เพื่อหารูปแบบหรือแนวทางของการจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรที่เหมาะสมในการบริหารจัดการและนำไปประยุกต์ใช้สำหรับพื้นที่เขตอนุรักษ์อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ

๔.๔ แนวทางการดำเนินงาน

แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรและถิ่นกำเนิดสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ฉบับนี้ เป็นแผนระยะสั้น เพื่อใช้เป็นกรอบการดำเนินงานระหว่างปี ๒๕๕๔-๒๕๕๖ ในพื้นที่เป้าหมายที่มีลำดับความเร่งด่วน โดยมีแนวทางการดำเนินงานที่สำคัญตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ.๒๕๔๒ ดังต่อไปนี้

๔.๔.๑ จัดทำแผนงานการกำหนดเงื่อนไขในการอนุญาตให้บุคคลใดเข้าไปในเขตอนุรักษ์ตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น ให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องถือปฏิบัติ เพื่อรักษาสภาพธรรมชาติหรือคุณค่าของสมุนไพรหรือมิให้กระทบกระเทือนต่อระบบนิเวศตามธรรมชาติหรือความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่บริเวณที่เป็นถิ่นกำเนิดของสมุนไพร

๔.๔.๒ วางระบบการบริหารจัดการระดับพื้นที่ โดยเฉพาะพื้นที่บริเวณที่เป็นถิ่นกำเนิดของสมุนไพร รวมทั้งการกำหนดขอบเขตหน้าที่และความรับผิดชอบของส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเสริมสร้างศักยภาพ บทบาท และการมีส่วนร่วมของกลุ่มเครือข่ายหมอพื้นบ้านในการคุ้มครองสมุนไพรและเพื่อประโยชน์ในการร่วมมือและประสานงานให้เกิดประสิทธิภาพในอันที่จะรักษาสภาพธรรมชาติระบบนิเวศตามธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ และคุณค่าของสมุนไพรในพื้นที่บริเวณนั้น

๔.๔.๓ ทำการสำรวจและศึกษาวิจัยสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร เพื่อประโยชน์ในการกำหนดมาตรการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร

๔.๔.๔ ดำเนินการตรวจสอบ ติดตาม และวิเคราะห์การเข้าไปในเขตอนุรักษ์ เพื่อประโยชน์ในการประเมินผลการดำเนินงานตามแผนและการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

๔.๕ พื้นที่เป้าหมาย

การกำหนดพื้นที่เป้าหมาย พิจารณาจากหลักเกณฑ์และข้อมูลทางวิชาการ และสถานการณ์สมุนไพรในพื้นที่ ที่ได้มาจากการสำรวจศึกษาวิจัยในพื้นที่เป้าหมายที่เริ่มดำเนินงานในปี ๒๕๕๑ โดยคัดเลือกพื้นที่ที่มีความสำคัญเร่งด่วน สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ที่กำหนดขึ้น คือ เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายของชนิดพันธุ์สมุนไพร มีพืชสมุนไพรที่หายาก มีคุณค่าสมควรแก่การอนุรักษ์ และสนับสนุนการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ มีพืชสมุนไพรเฉพาะถิ่น หรืออยู่ในภาวะวิกฤติ มีการบุกรุกทำลายบริเวณถิ่นกำเนิด หรือมีการเก็บหาสมุนไพรในเขตอนุรักษ์ ซึ่งมีความเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ นอกจากนั้น ยังพิจารณาจากการมีส่วนร่วมและความพร้อมของภาครัฐ องค์กร และชุมชน เป็นต้น ประกอบด้วย ๕ พื้นที่ ดังนี้

๑) พื้นที่เขตอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านทุ่งสูงในเขตป่าสงวนแห่งชาติเขาไม้แก้ว-ควนยิงวัว อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่

๒) พื้นที่เขตอนุรักษ์พื้นที่ป่าภูคำบก อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

๓) พื้นที่เขตอนุรักษ์ ป่าดอยม่อนฤาษี ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าขุนแม่กวง ตำบลเทพเสด็จ อำเภอ*ดอยสะเก็ด* จังหวัดเชียงใหม่

๔) พื้นที่เขตอนุรักษ์ ป่าชุมชนขุนน้ำวอง ในเขตป่าสงวนแห่งชาติแม่อิงฝั่งขวา บ้านม่วงยาย เหนือ-ใต้ ตำบลม่วงยาย อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย

๕) พื้นที่ป่าตำบลแม่ยวม ในเขตป่าสงวนแห่งชาติแม่ยวมฝั่งขวา อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

รายละเอียดปรากฏในส่วนที่ ๒

ส่วนที่ ๒

แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพร

ในพื้นที่เขตอนุรักษ์ระดับพื้นที่

๒.๑ แผนจัดการคุ้มครองสมุนไพรพื้นที่เขตอนุรักษ์ ป่าชุมชนบ้านทุ่งสูงในเขตป่าสงวนแห่งชาติเขาไม้แก้ว-ควนยิงวัว อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๕๘

๑. หลักการและเหตุผล

ประเทศไทยตั้งอยู่ในเขตร้อนของโลกซึ่งเป็นบริเวณที่มีความหลากหลายของพรรณพืชสูง มีพรรณพืชที่มีท่อลำเลียงในประเทศประมาณ ๑๐,๐๐๐ ชนิด แต่เป็นพืชที่นำมาใช้ประโยชน์ในปัจจุบันไม่เกินร้อยละ ๒ ของจำนวนทั้งหมด (ธวัชชัย สันติสุข, ๒๕๓๒)

ในอดีตการดำรงชีวิตของมนุษย์ อาศัยปัจจัยจากธรรมชาติที่มีอยู่รอบตัว ซึ่งส่วนใหญ่ได้มาจากพรรณพืช และปัจจุบันที่ประชากรมีอัตราการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว บทบาทในการนำพืชมาใช้ก็ยิ่งมีความสำคัญมากขึ้น ซึ่งการค้นพบพืชใหม่ๆที่มีการใช้ประโยชน์นั้น ก็จะทำให้มนุษย์มีแหล่งของปัจจัยในการดำรงชีวิตมากขึ้น โดยรูปแบบของการใช้ประโยชน์ที่พืชให้กับมนุษย์นั้นอาจเป็นในแบบ อาหาร ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค เครื่องนุ่งห่ม พิธีกรรมความเชื่อ ฯลฯ

สำหรับในประเทศไทย ได้มีการใช้ประโยชน์จากพรรณพืชในทุกด้านและหลากหลายแบบ เนื่องจากว่าเรามีความหลากหลายของพืชจำนวนมาก และยังมีชนหลากหลายกลุ่มวัฒนธรรมที่มีรูปแบบการใช้ประโยชน์จากพืชที่แตกต่างกัน โดยในการนำพรรณพืชมาใช้ประโยชน์ในคนไทยนั้น พบว่าหลายกลุ่มประชากร เช่น อาข่า ม้ง กะเหรี่ยง ลาหู่ ลีซอ เมี่ยน ชาวไทยทรงดำ และชาวกะหร่าง มีการนำพืชมาใช้เป็นสมุนไพรรักษาโรคมากที่สุด (Anderson, ๑๙๙๓; จันทรารักษ์ โตวรานนท์, ๒๕๔๑; สุมาลี ทองดอนแอ, ๒๕๔๖; Paisooksantivatana and Kako, ๑๙๙๖; อรทัย เนียมสุวรรณ, ๒๕๔๖; Ubonwan, ๒๐๐๕) ในขณะที่หลายกลุ่มประชากร เช่น พม่า มอร์แกน วาไก กลับพบว่ามีการนำพืชมาใช้เป็นพืชอาหารมากที่สุด (อุไร จิรมงคลการ, ๒๕๔๔; อรุณ แถวจัตุรัส, ๒๕๔๓; เกศริน มณีนูน, ๒๕๔๔) จึงเห็นได้ว่าประเทศไทยมีองค์ความรู้เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ของพืชเป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตามความรู้เหล่านั้นมักสืบทอดอยู่ในคนสูงอายุในชนบท ส่วนลูกหลานซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่มักไม่สนใจสืบทอดความรู้เหล่านี้ จึงเป็นเรื่องน่าเสียดายที่ความรู้เรื่องการใช้ประโยชน์พรรณพืชจะสูญหายไปกับการเสียชีวิตของคนรุ่นเก่า โดยเฉพาะองค์ความรู้เรื่องการใช้พืชสมุนไพรซึ่งเป็นภูมิปัญญาไทยที่มีค่ายิ่ง

นอกจากผู้มีความรู้เรื่องการใช้พืชสมุนไพรจะหายไปหรือจะลดน้อยลงแล้ว จำนวนพื้นที่ป่าโดยเฉพาะป่าดิบชื้นทั่วโลกซึ่งเป็นแหล่งทรัพยากรและปัจจัยสี่ในการดำรงชีวิตต้องเผชิญกับสภาวะวิกฤตที่สำคัญ คือ การสูญเสียพื้นที่ป่าไปกับกิจกรรมของมนุษย์ เช่น ความต้องการเนื้อไม้ ความต้องการพื้นที่เพาะปลูก สาเหตุดังกล่าวเนื่องมาจากการเพิ่มของประชากรโลก สำหรับประเทศไทยมีพื้นที่ป่าดิบชื้นเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงใต้ที่จังหวัดจันทบุรี ตราด และบริเวณภาคใต้ ตั้งแต่จังหวัดชุมพรลงมา และเช่นเดียวกับภูมิภาคอื่นของโลก ป่าดิบชื้นภาคใต้ของไทยต้องสูญเสียพื้นที่ป่าด้วยอัตรา ร้อยละ ๑.๙๑ ต่อปี (ประกาศ สว่างโชติ, ๒๕๔๑)

ดังนั้นเมื่อรวมทั้งสองเหตุผลคือ การลดจำนวนลงของผู้มีความรู้เรื่องพืชสมุนไพรและพืชใช้ประโยชน์อื่นๆ และการลดปริมาณพื้นที่ป่าไม้ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ทางหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องจะได้ทำการศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับการใช้พืชสมุนไพรและพืชใช้ประโยชน์อื่นๆ ไว้ ก่อนที่จะสูญหายไป

๒. สถานการณ์และสภาพปัญหา

ป่าชุมชนบ้านทุ่งสูง มีพื้นที่ ๒,๓๐๐ ไร่ เป็นส่วนหนึ่งของผืนป่าเขาไม้แก้ว- ป่าควนยิงวัว ตั้งอยู่บนทางหลวงสายกระบี่ -พังงา หมู่ที่ ๔ (บ้านทุ่งสูง) ตำบลเขาใหญ่ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ มีลักษณะเป็นพื้นที่ราบสลับกับภูเขาหินปูน ในอดีตเป็นผืนป่าที่สามารถเชื่อมโยงกับป่าสุราษฎร์ธานี มีทั้งสัตว์ป่า เช่น กวาง อีเก้ง หมูป่า ชุกชุมและไม้มีค่า เช่น ตะเคียนทอง ตะเคียนทราย ตะเคียนสามพอน ตีนเป็ด มะม่วงป่า สะตอ เหรียง เนียง ส้าน เทพธาโร เป็นต้น แต่ภายหลังบริเวณโดยรอบป่าเขาไม้แก้ว - ป่าควนยิงวัว ได้ถูกบริษัทสัมปทานทำไม้ ตัดไม้ที่มีค่าของพื้นที่ผ่านการทำไม้ พื้นที่บางแห่ง จึงถูกชาวบ้านยึดครองเพื่อทำสวนยางพารา ปาล์มน้ำมัน มีเหลือก็แต่ธรรมชาติบริเวณป่าเขาไม้แก้ว - ป่าควนยิงวัว ซึ่งชาวบ้านหมู่ ๔ ได้อนุรักษ์ไว้ ในการอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านทุ่งสูง ได้รับการจัดการดูแลโดยอาศัยระเบียบกฎของหมู่บ้าน ประชาชนทุกคนเห็นด้วย ที่จะไม่ตัดไม้อีกต่อไป นอกจากนี้ ชุมชนป่าทุ่งสูง ผู้นำชุมชนและสมาชิกชุมชนมีความเข้มและให้ความสำคัญในการอนุรักษ์และหวงแหนผืนป่าชุมชน รู้ถึงประโยชน์และโทษของการทำลายป่ามีความสามัคคีช่วยกันดูแลป่าซึ่งมีพื้นที่กว้างใหญ่ให้คงอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์มาเป็นเวลาช้านาน ป่าแห่งนี้ติดอันดับของประเทศ

ผลการสำรวจและศึกษาข้อมูลในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านทุ่งสูง ป่าสงวนเขาไม้แก้ว-ควนยิงวัว โดย รศ.นพมาศ สุนทรเจริญนนท์และคณะ (มปป) สามารถรวบรวมสมุนไพรได้ทั้งหมด ๑๔๘ ชนิด อย่างไรก็ตามพื้นที่ป่าชุมชนบ้านทุ่งสูงยังมีผู้เข้าใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่องจากกลุ่มบุคคลในลักษณะต่างๆ ทั้งในลักษณะที่ถูกต้องและไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ได้แก่ การเก็บหาของป่าและสมุนไพรเพื่อยังชีพ การลักลอบล่าหรือดักจับสัตว์ป่า การศึกษาดูงานจากสถาบันการศึกษาต่างประเทศ และการเข้าเยี่ยมชมจากนักท่องเที่ยวเนื่องจากป่าชุมชนบ้านทุ่งสูงได้เปิดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ณ ปัจจุบันจึงยังไม่ทราบว่ามีสมุนไพรเหลืออยู่เท่าใดและระบบนิเวศต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง ดังนั้นจึงเป็นความจำเป็นที่จะได้มีการสำรวจพรรณพืชสมุนไพรและพืชใช้ประโยชน์อื่นๆ ในป่าชุมชนบ้านทุ่งสูง ทั้งด้านข้อมูลพรรณพืช การใช้ประโยชน์ และลักษณะเชิงนิเวศวิทยาเพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนอนุรักษ์ต่อไป

๓. วัตถุประสงค์

๓.๑ เพื่อสำรวจและศึกษาสมุนไพร และความหลากหลายทางชีวภาพของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อนุรักษ์ สำหรับใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดและจัดการอนุรักษ์ คุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ.๒๕๔๒

๓.๒ เพื่อทราบข้อมูลทางนิเวศวิทยาของพืชสมุนไพรในท้องถิ่น เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการสงวน และคุ้มครองพืชสมุนไพรอย่างมีประสิทธิภาพ

๓.๓ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาจัดทำแผนจัดการ หรือกำหนดพื้นที่เป็นพื้นที่สงวนและคุ้มครองสมุนไพรหรือในเขตอนุรักษ์ และนอกเขตพื้นที่อนุรักษ์อื่น ในภาคใต้ของประเทศไทย

๓.๔ เพื่อจัดทำฐานข้อมูลและเสนอแนวทางการจัดการพืชสมุนไพรให้ยั่งยืนบนพื้นฐานข้อมูลด้านความหลากหลายทางชีวภาพ

๓.๕ เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ คุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพโดยเฉพาะพืชสมุนไพร ระหว่างส่วนราชการ หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน

๔. เป้าหมาย

๑. ส่งเสริมและสนับสนุนการอนุรักษ์ระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพของพืชสมุนไพรท้องถิ่นในเขตป่าชุมชนบ้านทุ่งสูง

๒. เกิดเครือข่ายความร่วมมือทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนในการคุ้มครองพันธุ์พืชสมุนไพรแบบบูรณาการ

๕. แผนงานในการดำเนินงาน

ดังตารางที่แนบ

๕. แนวทางปฏิบัติการ

๕.๑ แผนงานด้านกฎหมายหรือเงื่อนไขในการอนุญาตให้บุคคลเข้าไปในพื้นที่เขตป่าชุมชน

เป้าหมาย : สร้างความเข้าใจในการอนุญาตให้หน่วยงานหรือองค์กรเข้าไปในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านทุ่งสูง

กลยุทธ์ : เสริมสร้างความร่วมมือระหว่างส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและชุมชนในการกำหนดเงื่อนไข ในการอนุญาตให้บุคคลเข้าไปในพื้นที่

ตัวชี้วัด : การมีส่วนร่วมในการอนุญาตให้หน่วยงานหรือองค์กรเข้าไปในพื้นที่

มาตรการ	แนวทางปฏิบัติ/กิจกรรม	หน่วยงานหลัก หน่วยงานร่วม	งบประมาณ			หมายเหตุ
			๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	
๑. การสร้างความเข้าใจแก่สาธารณะเกี่ยวกับกฎหมายหรือเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องในการอนุญาตให้หน่วยงานหรือองค์กรเข้าไปในพื้นที่เขตอนุรักษ์ ตามแผนการจัดการอนุรักษ์และศึกษาวิจัยทางวิชาการสมุนไพรในพื้นที่ป่าชุมชน	๑.ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง/หน่วยงาน/องค์กรและชุมชนในการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ความรู้และความเข้าใจแผนการจัดการอนุรักษ์และศึกษาวิจัยทางวิชาการสมุนไพร ๒.จัดทำคู่มือประชาสัมพันธ์เอกสารเผยแพร่ให้ประชาชนได้รับทราบ	- สสจ.กระบี่ -สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดกระบี่ - คณะกรรมการป่าชุมชนทุ่งสูง - องค์ปกครองส่วนท้องถิ่น	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	

๕.๒ แผนงานด้านการอนุรักษ์และประสานความร่วมมือในการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร

เป้าหมาย : สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และคุ้มครองสมุนไพร พร้อมกำหนดขอบเขตหน้าที่และความรับผิดชอบของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและชุมชนในการร่วมมือ

กลยุทธ์ : ส่งเสริมพัฒนาความร่วมมือและประสานงานระหว่างส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและชุมชน ในการอนุรักษ์และคุ้มครองสมุนไพร

ตัวชี้วัด : วิธีการอนุรักษ์สมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร อย่างน้อย ๑ วิธีการ

มาตรการ	แนวทางปฏิบัติ/กิจกรรม	หน่วยงานหลัก หน่วยงานร่วม	งบประมาณ			หมายเหตุ
			๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	
๑. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์และคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่ป่าชุมชน	๑.จัดอบรบรมเยาวชน/แกนนำ เพื่อปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์สมุนไพร ๒. จัดทำทะเบียนรายชื่อสมุนไพรพร้อมป้าย ๓. สร้างกระแสการอนุรักษ์สมุนไพรโดยใช้สื่อทางวิทยุชุมชน/ประชาสัมพันธ์	- สสจ.กระบี่ - สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม - คณะกรรมการป่าชุมชนทุ่งสูง - องค์กรท้องถิ่น	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	

๕.๓ แผนงานด้านสำรวจและศึกษาวิจัยสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร

เป้าหมาย : จัดทำและพัฒนาระบบฐานข้อมูลของสมุนไพรในพื้นที่เขตป่าชุมชนบ้านทุ่งสูง

กลยุทธ์ : เสริมสร้างสมรรถนะและพัฒนาศักยภาพผู้ที่เกี่ยวข้องในการสำรวจและศึกษาสมุนไพร

ตัวชี้วัด : ๑. จำนวนพืชสมุนไพรที่ได้รับการขึ้นทะเบียน

๒. จำนวนฐานข้อมูลสมุนไพรที่นำไปใช้ในการติดตามการเปลี่ยนแปลงของสมุนไพร

มาตรการ	แนวทางปฏิบัติ/กิจกรรม	หน่วยงานหลัก หน่วยงานร่วม	งบประมาณ			หมายเหตุ
			๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	
๑. จัดทำทะเบียนพืชสมุนไพร/สารานุกรมสมุนไพรในเขตพื้นที่ป่าชุมชน	๑.ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง/หน่วยงาน/องค์กรและชุมชน เพื่อชี้แจงการดำเนินงาน ๒. สำรวจ/ศึกษาพืชสมุนไพร ๓. จัดทำฐานข้อมูลสมุนไพร	- สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดกระบี่ - คณะกรรมการป่าชุมชน - องค์ปกครองส่วนท้องถิ่น - อสม./หมอพื้นบ้าน	๑๕๐,๐๐๐	๑๕๐,๐๐๐	๑๕๐,๐๐๐	

๕.๔ แผนงานด้านการตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานและการบังคับใช้กฎหมาย

เป้าหมาย : การดำเนินงานเป็นไปตามแผนการจัดการอนุรักษ์และศึกษาวิจัยทางวิชาการสมุนไพร

กลยุทธ์ : ติดตาม กำกับ ควบคุมภาวะคุกคามที่มีผลกระทบต่อสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดสมุนไพร

ตัวชี้วัด : มีระบบการติดตามกำกับผลการดำเนินงานตามแผนจัดการอนุรักษ์ และ
รายงานผลการประเมินการใช้แผนการจัดการอนุรักษ์ และ
รายงานการเปลี่ยนแปลงของสมุนไพรในเขตพื้นที่ป่า

มาตรการ	แนวทางปฏิบัติ/กิจกรรม	หน่วยงานหลัก หน่วยงานร่วม	งบประมาณ			หมายเหตุ
			๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	
๑. จัดทำแผนการประเมินผลและติดตามการดำเนินงาน	๑. จัดตั้งคณะทำงานประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนการจัดการอนุรักษ์และศึกษาวิจัยทางวิชาการสมุนไพร ๒. จัดทำรายงานผลการดำเนินงาน ๓. จัดกระบวนการจัดการความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์พันธุ์พืชและการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรในกลุ่มอาสาสมัครและหมอพื้นบ้านให้เกิดรูปธรรมที่ชัดเจน ๔. สร้างการส่วนร่วมให้เกิดในชุมชนอย่างแท้จริง จะเกิดความรักและหวงแหนป่าเหมือนเป็นบ้านของตนเอง	- สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดกระบี่ - คณะกรรมการป่าชุมชน - องค์ปกครองส่วนท้องถิ่น	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	

๖. ข้อมูลสมุนไพรและความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่

๖.๑ สมุนไพรที่สำรวจพบในพื้นที่เขตอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านทุ่งสูงในเขตป่าสงวนแห่งชาติเขาไม้แก้ว-ควนยิงวัวอำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ ทั้งสิ้น ๑๗๐ ชนิด ได้แก่

๑. กระแตไต่ไม้
๒. เกล็ดนาคราช
๓. เหมียง
๔. มะเมื่อย
๕. กำลังหนุมาน
๖. แก้วหน้าม้า
๗. ว่านโต๊ะลี
๘. คอกิ่ว
๙. งด
๑๐. หวายไม้เท้า
๑๑. เต่าร้าง
๑๒. พ้อ
๑๓. หมากพน
๑๔. หมากเจ
๑๕. หวายขลิง
๑๖. ระกำ
๑๗. หญ้าคมบาง
๑๘. หวายลิง
๑๙. พร้าวนกคุ่ม
๒๐. หญ้าหนูต้น
๒๑. คลุ้ม
๒๒. วานิลลา
๒๓. เตยหนู
๒๔. กำลังควายถึก
๒๕. ปุดนก
๒๖. ปีใบ
๒๗. ขิงนก
๒๘. ปุดผี ปุดตาจง
๒๙. ยายกลั้ง
๓๐. ต้อยติ่ง
๓๑. ส่าเหล้า
๓๒. การเวกป่า
๓๓. นมวัว
๓๔. กล้วยหมูสัง
๓๕. ค้อนตีหมา
๓๖. มะเดื่อเถา เดือยบิด
๓๗. ชะนูด (นูด)
๓๘. ส้มเย็น
๓๙. เถามวก
๔๐. หูหมี
๔๑. เถาเอ็นอ่อน
๔๒. โดไม่รู้ล้ม
๔๓. จิกนม
๔๔. แคยอดดำ
๔๕. กำจัดเถา
๔๖. ตังหน
๔๗. ชะมวง
๔๘. ชะมวงใหญ่
๔๙. หงอนไก่
๕๐. ถอบแถบ
๕๑. มะขามย่าน
มะขามเครือ
๕๒. ไม้สอม
๕๓. ส้านดิน
๕๔. มะตาด ส้าน
๕๕. ยางมันหมู
๕๖. ยูงดำ
๕๗. ตะเคียนเพชรตาแมว
๕๘. กะบากขาว
๕๙. สั่งทำ
๖๐. ตะโกป่า
๖๑. มะพลับดง
๖๒. ดีงู
๖๓. ท้อนรอก
๖๔. มะเม่าไข่ปลา
๖๕. มะเม่า
๖๖. ผีพ่าย
๖๗. ชีมุด
๖๘. ขอบนาง
๖๙. มะไฟดิน
๗๐. ไอ
๗๑. ดังข้าว
๗๒. ฝามี
๗๓. ยายถีบหลาน
๗๔. โลด
๗๕. แซะย่าน
๗๖. นูดพระ
๗๗. วาน้ำ
๗๘. ขี้ขม
๗๙. ไข่มด
๘๐. นน
๘๑. ฝนแสนห่า
๘๒. เชียด
๘๓. ไม้แหรทอง
๘๔. กะตังใบ
๘๕. ตะแบก
๘๖. มังเหร
๘๗. พลองอินทร์
๘๘. สังโต้ง
๘๙. สังเครียดฝ้าย
๙๐. ขมิ้นเครือ
๙๑. มะกล่ำตาช้าง
๙๒. ชะเอมไทย
๙๓. ทิ้งถ่อน
๙๔. เดื่อหอม
๙๕. ไทรดิน
๙๖. หัน
๙๗. พิลังกาสาดง
๙๘. ตาเป็ดตาไก่
๙๙. ไม้แดง
๑๐๐. ไม้ขวาด
๑๐๑. ชมพู่ป่า
๑๐๒. หม้อข้าว
หม้อแกงลิง
๑๐๓. ภูมิสามง่าม
๑๐๔. หมากหมก
๑๐๕. ผักหวานป่า
๑๐๖. ปากกา
๑๐๗. พลูต้อย
๑๐๘. หนาม
เล็บเหยี่ยว
๑๐๙. เฉียงพร้านางแอ
๑๑๐. ปลายสาน
๑๑๑. ตองแห้ง
๑๑๒. เข็มป่า
๑๑๓. เข็มขาว
๑๑๔. แก้วกลางดง
๑๑๕. มูตรโค
๑๑๖. ยอป่า
๑๑๗. ใบต่างดอก
๑๑๘. กระดูกไก่ป่า
๑๑๙. ตาลเขียว
๑๒๐. กระดูกค่าง
๑๒๑. ไฟสามกอง
๑๒๒. สมัด
๑๒๓. ตีเมียเมื่อย่าง
๑๒๔. ปลาไหลเผือก
๑๒๕. ไทรคัน
๑๒๖. มังตาน
๑๒๗. ส้มควายหาย
๑๒๘. กฤษณา
๑๒๙. พลา

๑๓๐. ระกำ
๑๓๑. เถาเมื่อย
๑๓๒ เถามวก
๑๓๓ เถาเอ็นอ่อน
๑๓๔ ถอบแถบ
๑๓๕ ขมิ้นเครือ
๑๓๖ พ้อ
๑๓๗ หมา
๑๓๘ กำลังควายถึก
๑๓๙ ไม้ส้อม
๑๔๐ นน
๑๔๑. ชะเอมไทย
๑๔๒. มูตรโค
๑๔๓. ภูมิสามง่าม (หมากหมก)
๑๔๔. ตานขโมย
๑๔๕. มะพลับดง
๑๔๖. โดไม่รู้ล้ม
๑๔๗. คลุ้ม
๑๔๘. ท้ายเพา
๑๔๙. งด
๑๕๐. ดีหมี
๑๕๑. ตรุด
๑๕๒. เหมียง
๑๕๓. ชะนูด
๑๕๔. ชะมวงทราย
๑๕๕. หญ้าหนูต้น
๑๕๖. กะตังใบ
๑๕๗. คอกิ่ว
๑๕๘. หวายลิง
๑๕๙. เล็บเหยี่ยว
๑๖๐. กำจัดเถา
๑๖๑. มะเดื่อเถา
๑๖๒. หลา
๑๖๓. ผักหวานป่า
๑๖๔. ปลาไหลเผือก
๑๖๕. กฤษณ
๑๖๖. ตานเขียว
๑๖๗. เต่าร้าง
๑๖๘. มะกล่ำตาช้าง
๑๖๙. ค้อนตี
๑๗๐. หัน

๖.๑ สมุนไพรที่มีค่าต่อการศึกษาวิจัย จำนวน ๑๓๓ ชนิด ได้แก่

๑. กระแตไต่ไม้
๒. เกล็ดนาคราช
๓. เหมียง
๔. มะเมื่อย
๕. กำลังหนุมาน
๖. แก้วหน้าม้า
๗. ว่านโต๊ะลี
๘. คอกิ่ว
๙. งด
๑๐. หวายไม้เท้า
๑๑. เต่าร้าง
๑๒. พ้อ
๑๓. หมากพน
๑๔. หมากเจ
๑๕. หวายขลิง
๑๖. ระกำ
๑๗. หญ้าคมบาง
๑๘. หวายลิง
๑๙. พร้าวนกคุ่ม
๒๐. หญ้าหนูต้น
๒๑. คลุ้ม
๒๒. วานิลลา
๒๓. เตยหนู
๒๔. กำลังควายถึก
๒๕. ปุดนก
๒๖. ปีใบ
๒๗. ขิงนก
๒๘. ปุดผี ปุดตาจง
๒๙. ยายกลั้ง
๓๐. ต้อยติ่ง
๓๑. ส่าเหล้า
๓๒. การเวกป่า
๓๓. นมวัว
๓๔. กล้วยหมูสัง
๓๕. ค้อนตีหมา
๓๖. มะเดื่อเถา เดือยบิด
๓๗. ชะนูด (นูด)
๓๘. ส้มเย็น
๓๙. เถามวก
๔๐. หูหมี
๔๑. เถาเอ็นอ่อน
๔๒. โดไม่รู้ล้ม
๔๓. จิกนม
๔๔. แคยอดดำ
๔๕. กำจัดเถา
๔๖. ตังหน
๔๗. ชะมวง
๔๘. ชะมวงใหญ่
๔๙. หงอนไก่
๕๐. ถอบแถบ
๕๑. มะขามย่าน
มะขามเครือ
๕๒. ไม้สอม
๕๓. ส้านดิน
๕๔. มะตาด ส้าน
๕๕. ยางมันหมู
๕๖. ยูงดำ
๕๗. ตะเคียนเพชรตาแมว
๕๘. กะบากขาว
๕๙. สั่งทำ
๖๐. ตะโกป่า
๖๑. มะพลับดง
๖๒. ดีงู
๖๓. ท้อนรอก
๖๔. มะเม่าไข่ปลา
๖๕. มะเม่า
๖๖. ผีพ่าย
๖๗. ชีมุด
๖๘. ขอบนาง
๖๙. มะไฟดิน
๗๐. ไอ
๗๑. ดังข้าว
๗๒. ฝามี
๗๓. ยายถีบหลาน
๗๔. โลด
๗๕. แซะย่าน
๗๖. นูดพระ
๗๗. วาน้ำ
๗๘. ขี้ขม
๗๙. ไข่มด
๘๐. นน
๘๑. ฝนแสนห่า
๘๒. เชียด
๘๓. ไม้แหรทอง
๘๔. กะตังใบ
๘๕. ตะแบก
๘๖. มังเหร
๘๗. พลองอินทร์
๘๘. สังโต้ง
๘๙. สังเครียดฝ้าย
๙๐. ขมิ้นเครือ
๙๑. มะกล่ำตาช้าง
๙๒. ชะเอมไทย
๙๓. ทิ้งถ่อน
๙๔. เดื่อหอม
๙๕. ไทรดิน
๙๖. หัน
๙๗. พิลังกาสาดง
๙๘. ตาเป็ดตาไก่
๙๙. ไม้แดง
๑๐๐. ไม้ขวาด
๑๐๑. ชมพู่ป่า
๑๐๒. หม้อข้าว
หม้อแกงลิง
๑๐๓. ภูมิสามง่าม
๑๐๔. หมากหมก
๑๐๕. ผักหวานป่า
๑๐๖. ปากกา
๑๐๗. พลูต้อย
๑๐๘. หนาม
เล็บเหยี่ยว
๑๐๙. เฉียงพร้านางแอ
๑๑๐. ปลายสาน
๑๑๑. ตองแห้ง
๑๑๒. เข็มป่า
๑๑๓. เข็มขาว
๑๑๔. แก้วกลางดง
๑๑๕. มูตรโค
๑๑๖. ยอป่า
๑๑๗. ใบต่างดอก
๑๑๘. กระดูกไก่ป่า
๑๑๙. ตาลเขียว
๑๒๐. กระดูกค่าง
๑๒๑. ไฟสามกอง
๑๒๒. สมัด
๑๒๓. ตีเมียเมื่อย่าง
๑๒๔. ปลาไหลเผือก
๑๒๕. ไทรคัน
๑๒๖. มังตาน
๑๒๗. ส้มควายหาย
๑๒๘. กฤษณา
๑๒๙. พลา
๑๓๐. ดีหมี
๑๓๑. ตานขโมย
๑๓๒. ท้ายเพา
๑๓๓. ตรุด

๖.๒ สมุนไพรที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ จำนวน ๒๒ ชนิด ได้แก่

๑. ระกำ
๒. เหมียง
๓. เถาเมื่อย
๔. ชะนูด
๕. เถามวก
๖. ชะมวงทราย
๗. เถาเอ็นอ่อน
๘. หญ้าหนูต้น
๙. ถอบแถบ
๑๐. กะตังใบ
๑๑. ขมิ้นเครือ
๑๒. ชะเอมไทย
๑๓. ผักหวานป่า
๑๔. มูตรโค
๑๕. ปลาไหลเผือก
๑๖. ภูมิสามง่าม (หมากหมก)
๑๗. กฤษณา
๑๘. ตานขโมย
๑๙. ตานเขียว
๒๐. มะพลับดง
๒๑. เต่าร้าง
๒๒. โดไม่รู้ล้ม

๖.๓ สมุนไพรที่อาจจะสูญพันธุ์ จำนวน ๑๕ ชนิด ได้แก่

๑. คอกิ่ว
๒. พ้อ
๓. หวายลิง
๔. กำลังควายถึก
๕. กำจัดเถา
๖. ไม้ส้อม
๗. มะเดื่อเถา
๘. นน
๙. เล็บเหยี่ยว
๑๐. หัน
๑๑. มะกล่ำตาช้าง
๑๒. คลุ้ม
๑๓. ค้อนตีหมา
๑๔. งด
๑๕. หลา

๒.๒ แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์
พื้นที่ป่าภูคำบก อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด พ.ศ.๒๕๕๖ - ๒๕๕๘

๑. หลักการและเหตุผล

วิวัฒนาการทางเทคโนโลยีและระบบทุนนิยมโลกนำมาสู่การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางธรรมชาติจนเกินพอดี การพัฒนาจึงขาดสมดุลทำให้ทิศทางการพัฒนาประเทศไทยขาดดุลยภาพและต้องเผชิญกับวิกฤติทางสิ่งแวดล้อม สังคม การเมือง และเศรษฐกิจ ดังที่ปรากฏในปัจจุบัน การบริหารจัดการทรัพยากรของประเทศที่มุ่งเน้นการพัฒนาทางวัตถุและระบบทุนนิยมที่ตอบสนองเฉพาะกลุ่มขาดการกระจายที่เหมาะสม ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำและการแข่งขันแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติ จนเกิดภาวะขาดแคลนกระจายตัวออกไปในวงกว้าง ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้รับผลกระทบและเกิดความเสื่อมโทรมอย่างรุนแรง การถูกทำลายจากการพัฒนาและการกระทำของมนุษย์นับว่าเป็นภัยต่อระบบนิเวศโดยรวมอย่างมหันต์จนกลายเป็นปัญหามลภาวะแก่สังคมโลกและยังส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในวงกว้าง ทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น ทรัพยากรดิน หิน แร่ธาตุ แหล่งน้ำ ทรัพยากรป่าไม้ พืชพันธุ์นานาชนิด รวมทั้งสมุนไพร ได้รับผลกระทบจากการทำลายด้วยน้ำมือและความเห็นแก่ตัวของมนุษย์อย่างรุนแรง ขาดการวางแผนในการใช้ประโยชน์ ทำให้ทรัพยากรเหล่านั้นเสื่อมสูญอย่างรวดเร็ว ในปัจจุบันป่าสมุนไพรหรือบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพรที่มีระบบนิเวศตามธรรมชาติหรือมีความหลากหลายทางชีวภาพ ได้รับผลกระทบและถูกทำลายอย่างต่อเนื่องและนับวันยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น การผลักให้เป็นภาระหน้าที่เฉพาะคนใดคนหนึ่งหรือหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งคงเป็นไปไม่ใช่ทางออก เพราะทรัพยากรทางธรรมชาติย่อมเกี่ยวข้องกับทุกสรรพสิ่งในโลกนี้ และโดยเฉพาะการอนุรักษ์ในแง่มุมของสมุนไพรและถิ่นกำเนิดของสมุนไพรนั้นจำเป็นที่จะต้อง มีการวางแผนจัดการโดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและภาคีเครือข่ายจากทุกภาคส่วน ทั้งนี้เพื่อแผนการจัดการคุ้มครองอนุรักษ์สมุนไพรและพื้นที่บริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพรนั้นจะได้มีความถูกต้องชัดเจน รัดกุมเกิดประโยชน์ อย่างยั่งยืนเป็นไปได้ทั้งในทางปฏิบัติและในแง่ของกฎหมาย

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดร้อยเอ็ด โดยงานแพทย์แผนไทย กลุ่มงานคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งเป็นหน่วยงานสังกัดกระทรวงสาธารณสุขในส่วนภูมิภาค มีบทบาทหน้าที่ในการดำเนินการเกี่ยวกับการคุ้มครองและส่งเสริม การศึกษาอบรม การวิจัยและพัฒนาภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรรวมถึงบริเวณถิ่นกำเนิดของ สิ่งดังกล่าวตามเจตนารมณ์ในมาตรา ๕๗ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ.๒๕๔๒ จึงได้สำรวจพื้นที่ป่าสมุนไพรในจังหวัด เพื่อพิจารณาคัดเลือกพื้นที่ต้นแบบในการสำรวจและศึกษาพืชสมุนไพรในจังหวัดร้อยเอ็ด และได้พิจารณาคัดเลือกพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ภูคำบก อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ดเป็นพื้นที่ในการศึกษา

๒. สถานการณ์และสภาพปัญหา

ภูคำบก ภูโจด ภูสิม อ.หนองพอก จ.ร้อยเอ็ด ตั้งอยู่ในท้องที่ ตำบลรอบเมือง ตำบลท่าสีดา ตำบลโคกสว่าง อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ กำกับดูแลโดย หน่วยป้องกันรักษาป่าที่ รอ.๑ (ดงมะอี่) มีพื้นที่ ๗,๕๓๖ ไร่ (๑๒ ตารางกิโลเมตร) มีอาณาเขตติดต่อร่วม ๓ ตำบล ที่มีองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น คือ องค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง องค์การบริหารส่วนตำบลท่าสีดา และองค์การบริหารส่วนตำบลโคกสว่าง

จากการลงสำรวจพื้นที่เบื้องต้นโดยทีมงานสำรวจนำร่อง ซึ่งประกอบด้วย คณะเจ้าหน้าที่จากหน่วยป้องกันรักษาป่าที่ รอ.๑(ดงมะอี่) ตัวแทนชาวบ้านในพื้นที่ หมอพื้นบ้าน เจ้าหน้าที่จากองค์การบริหารส่วนตำบลและผู้รับผิดชอบงานแพทย์แผนไทยจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ลักษณะทางภูมิประเทศเป็นเนินเขาสลับกับพื้นที่ราบ สภาพป่าเป็นป่าดิบแล้ง ป่าเบญจพรรณ สภาพธรรมชาติ บริเวณภูสิมซึ่งตั้งอยู่ระหว่างภูโจดและภูคำบกค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ ส่วนภูโจดและภูคำบกค่อนข้างแห้งแล้งและเสื่อมโทรม แต่ที่น่าสนใจคือ พื้นที่เชิงเขาทั้ง ๓ แห่ง มีความลาดเอียงเชื่อมโยงจนอาจจะเรียกได้ว่าเป็นพื้นที่ป่าเดียวกัน และเป็นต้นธารของสายน้ำผุด (สายน้ำธรรมชาติที่ผุดขึ้นจากดิน ซึ่งอาจจะมีส่วนผสมของแร่ธาตุและสมุนไพร ปัจจุบันมีประชาชนในพื้นที่ตำบลรอบเมือง เข้าไปใช้ประโยชน์ ดื่ม กิน จำหน่าย เป็นประจำ) แต่กลับมีสภาพป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ที่ค่อนข้างแตกต่างกัน อย่างเห็นได้ชัด จากการสังเกตและสอบถามเจ้าหน้าที่พบร่องรอยการเข้าไปหาของป่าและพืชสมุนไพรอยู่โดยทั่วไป ที่น่าเป็นห่วงคือ มีสมุนไพรหลายชนิดที่เสี่ยงต่อการสูญพันธ์ เช่น ม้าทะลายโรง ขมิ้นเครือ เก้านางนี กวาวเครือแดง รางจืด มะขามเครือ จงอางห้าเหลี่ยม ซิ่นบ่อฮี่ เจตมูลเพลิง และมีบางชนิดที่เป็นพืชสมุนไพรเฉพาะถิ่น เช่น ซิ่นบ่อฮี่ เก้านางนี จงอางห้าเหลี่ยม เป็นต้น ดังนั้นจังหวัดร้อยเอ็ดจึงพิจารณาคัดเลือกพื้นที่ ภูคำบก ภูโจด ภูสิม เป็นพื้นที่ นำร่องแห่งแรกในการศึกษาวิจัยพืชสมุนไพร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพรที่มีระบบนิเวศตามธรรมชาติหรือมีความหลากหลายทางชีวภาพอย่างมีเอกภาพ ส่งเสริมและสนับสนุนมาตรการด้านกฎหมายที่มีอยู่เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการพื้นที่บริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร โดยให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน เป็นไปเพื่อการฟื้นฟูระบบนิเวศและป้องกันผลกระทบต่อสภาพตามธรรมชาติ อีกทั้งเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในอนุรักษ์พัฒนาและใช้ประโยชน์จากสมุนไพรอย่างถูกต้องและยั่งยืนสืบไป

๓. วัตถุประสงค์

๑) เพื่อสำรวจและศึกษาสมุนไพร และความหลากหลายทางชีวภาพของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อนุรักษ์ สำหรับใช้เป็นข้อมูลในการจัดทำแผนจัดการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ.๒๕๔๒

๒) เพื่อทราบข้อมูลทางนิเวศวิทยาของพืชสมุนไพรในท้องถิ่น เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการสงวน คุ้มครองพืชสมุนไพรอย่างมีประสิทธิภาพ

๓) เพื่อหารูปแบบหรือแนวทางการอนุรักษ์ตามแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรที่เหมาะสม และนำไปประยุกต์ใช้สำหรับพื้นที่เขตอนุรักษ์อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ

๔) เพื่อจัดทำฐานข้อมูลและเสนอแนะแนวทางกาจัดการสมุนพืชสมุนไพรให้ยั่งยืนบนพื้นฐานข้อมูลด้านความหลากหลายทางชีวภาพ

๕) เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ คุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและความ หลากหลายทางชีวภาพโดยเฉพาะพืชสมุนไพร ระหว่างส่วนราชการ เอกชน ท้องถิ่น และประชาชน

๔. เป้าหมาย

๑. ส่งเสริมและสนับสนุนการอนุรักษ์ระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพของพืชสมุนไพรท้องถิ่นในเขตป่าภูคำบก อ.หนองพอก จ.ร้อยเอ็ด

๒. เกิดเครือข่ายความร่วมมือทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนในการคุ้มครองพันธุ์พืชสมุนไพรแบบบูรณาการ

๕. แผนงานในการดำเนินงาน

ดังตารางที่แนบ

๕. แนวทางปฏิบัติการ

๕.๑ แผนงานด้านการกำหนดเงื่อนไขในการอนุญาตให้บุคคลเข้าไปในพื้นที่เขตอนุรักษ์

เป้าหมาย : เสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเงื่อนไขในการอนุญาตให้บุคคลเข้าไปในพื้นที่เขตอนุรักษ์และการควบคุม กำกับตามกฎหมาย เพื่อรักษาสภาพธรรมชาติหรือคุณค่าของสมุนไพร

กลยุทธ : เสริมสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและชุมชนในการกำหนดเงื่อนไขในการอนุญาตให้บุคคลเข้าไปในพื้นที่เขตป่าอนุรักษ์ ภูคำบก ให้ถูกต้อง และมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

ตัวชี้วัด : องค์ความรู้เกี่ยวกับเงื่อนไขในการอนุญาตให้บุคคลเข้าไปในพื้นที่เขตอนุรักษ์ อย่างน้อย ๑ เรื่อง

มาตรการ	แนวทางปฏิบัติ/กิจกรรม	หน่วยงานหลัก/หน่วยงานร่วม	งบประมาณ (บาท)			หมายเหตุ
			๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	
๑. การกำหนดเงื่อนไขในการอนุญาตให้บุคคลเข้าไปในพื้นที่เขตอนุรักษ์	๑. จัดตั้งคณะกรรมการประสานความร่วมมือดำเนินการตามแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร ๒. จัดประชุมร่วมกับท้องถิ่นและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อเสริมสร้างความรู้ในการจัดทำเงื่อนไขและวัตถุประสงค์ในการสำรวจ ศึกษาวิจัยตลอดจนการจัดทำข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์จากสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร	สสจ.ร้อยเอ็ด ทต.รอบเมือง ,ท่าสีดา ,โคกสว่าง /ทส.ร้อยเอ็ด หน่วยป้องกันรักษาป่าที รอ.๑ ดงมะอี่ รพ.หนองพอก /สสอ.หนองพอก เครือข่ายหมอพื้นบ้านอ. /หนองพอกเครือข่ายเยาวชนรักษ์สมุนไพร เครือข่ายแพทย์แผนไทยร้อยเอ็ด	๔๐,๐๐๐	๔๐,๐๐๐	๔๐,๐๐๐	
๒. สร้างความรู้ความเข้าใจแก่สาธารณะที่เกี่ยวกับกฎหมายหรือเงื่อนไขในการอนุญาตให้บุคคลเข้าไปในพื้นที่เขตอนุรักษ์ตามแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพร	๑. ร่วมจัดทำเอกสารหรือคู่มือเกี่ยวกับกฎหมายหรือเงื่อนไขในการอนุญาตให้บุคคลเข้าไปในพื้นที่เขตอนุรักษ์เพื่อเผยแพร่แก่สาธารณชนผ่านสื่อต่างๆ ๒. การประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ ความรู้ความเข้าใจแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพร	สสจ.ร้อยเอ็ด ทต.รอบเมือง ,ท่าสีดา ,โคกสว่าง /ทส.ร้อยเอ็ด หน่วยป้องกันรักษาป่าที รอ.๑ ดงมะอี่ รพ.หนองพอก / สสอ.หนองพอก เครือข่ายหมอพื้นบ้าน อ.หนองพอก เครือข่ายเยาวชนรักษ์สมุนไพร เครือข่ายแพทย์แผนไทยร้อยเอ็ด	๕๐,๐๐๐	๕๐,๐๐๐	๕๐,๐๐๐	

๕.๒ แผนงานด้านการอนุรักษ์และประสานความร่วมมือในการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร

เป้าหมาย : วิธีการจัดการด้านการอนุรักษ์ ขอบเขตหน้าที่และความรับผิดชอบของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและชุมชนในการร่วมมือและประสานงานอย่างมีประสิทธิภาพ

กลยุทธ : ส่งเสริมพัฒนาความร่วมมือและประสานงานระหว่างส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและชุมชนในการกำหนดวิธีการจัดการด้านอนุรักษ์ ขอบเขตหน้าที่และความรับผิดชอบในการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร

ตัวชี้วัด : อนุรักษ์สมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดสมุนไพร หรือ การกำหนดวิธีการ ขอบเขต หน้าที่และความรับผิดชอบของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและชุมชนตามแผนจัดการฯอย่างน้อย ๒ รูปแบบ

มาตรการ	แนวทางปฏิบัติ/กิจกรรม	หน่วยงานหลัก/หน่วยงานร่วม	งบประมาณ			หมายเหตุ
			๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	
๑. การกำหนดวิธีการจัดการในพื้นที่การอนุรักษ์ถิ่นที่อยู่อาศัยและส่งเสริมการใช้ประโยชน์นอกถิ่นกำเนิดของสมุนไพร	๑. กำหนดวิธีการ หน้าที่และความรับผิดชอบของส่วนราชการในการดำเนินการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรและถิ่นกำเนิดสมุนไพร	สสจ.ร้อยเอ็ด ทต.รอบเมือง ,ท่าสีดา ,โคกสว่าง ทส.ร้อยเอ็ด หน่วยป้องกันรักษาป่าที รอ.๑ ดงมะอี่ รพ.หนองพอก /สสอ.หนองพอก เครือข่ายหมอพื้นบ้านอ.หนองพอก เครือข่ายเยาวชนรักษ์สมุนไพร เครือข่ายแพทย์แผนไทยร้อยเอ็ด	๒๐,๐๐๐	๒๐,๐๐๐	๒๐,๐๐๐	
๒. สร้างแรงจูงใจและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนในการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร	๑. เสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรในพื้นที่เป้าหมายตามแผนจัดการฯต่อสาธารณชน ๒. จัดตั้งกลุ่มเยาวชน/องค์กรเครือข่ายชุมชนในการอนุรักษ์และคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ ๓. จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยมัคคุเทศก์ในท้องถิ่น ๔. ส่งเสริมการจัดตั้งคณะทำงานคุ้มครองสมุนไพรในเขตป่าอนุรักษ์ ภูคำบก	สสจ.ร้อยเอ็ด ทต.รอบเมือง ,ท่าสีดา ,โคกสว่าง ทส.ร้อยเอ็ด หน่วยป้องกันรักษาป่าที รอ.๑ ดงมะอี่ รพ.หนองพอก สสอ.หนองพอก เครือข่ายหมอพื้นบ้านอ.หนองพอก เครือข่ายเยาวชนรักษ์สมุนไพร เครือข่ายแพทย์แผนไทยร้อยเอ็ด	๑๘๐,๐๐๐	๘๐,๐๐๐	๘๐,๐๐๐	

๕.๒ แผนงานด้านการอนุรักษ์และประสานความร่วมมือในการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร (ต่อ)

เป้าหมาย : วิธีการจัดการด้านการอนุรักษ์ ขอบเขตหน้าที่และความรับผิดชอบของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและชนในการนการร่วมมือและประสานงานอย่างมีประสิทธิภาพ

กลยุทธ : ส่งเสริมพัฒนาความร่วมมือและประสานงานระหว่างส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและชุมชนในการกำหนดวิธีการจัดการด้านอนุรักษ์ ขอบเขตหน้าที่และความรับผิดชอบในการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร

ตัวชี้วัด : อนุรักษ์สมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดสมุนไพร หรือ การกำหนดวิธีการ ขอบเขต หน้าที่และความรับผิดชอบของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและชุมชน ตามแผนจัดการฯอย่างน้อย ๒ รูปแบบ

มาตรการ	แนวทางปฏิบัติ/กิจกรรม	หน่วยงานหลัก/หน่วยงานร่วม	งบประมาณ			หมายเหตุ
			๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	
๓. ร่วมกำหนดขอบเขตพื้นที่คุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์อย่างชัดเจน	๑. จัดทำแผนที่ภาพถ่ายแสดงพื้นที่และขอบเขตอนุรักษ์ป่าภูคำบกตามแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพร	สสจ.ร้อยเอ็ด ทต.รอบเมือง ,ท่าสีดา ,โคกสว่าง ทส.ร้อยเอ็ด หน่วยป้องกันรักษาป่าที รอ.๑ ดงมะอี่ รพ.หนองพอก/สสอ.หนองพอก เครือข่ายหมอพื้นบ้านอ.หนองพอก เครือข่ายเยาวชนรักษ์สมุนไพร เครือข่ายแพทย์แผนไทยร้อยเอ็ด	๒๐,๐๐๐	-	-	
๔. การอนุรักษ์และฟื้นฟูสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร	๑. จัดให้มีกิจกรรมรณรงค์เพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร	สสจ.ร้อยเอ็ด ทต.รอบเมือง ,ท่าสีดา ,โคกสว่าง ทส.ร้อยเอ็ด หน่วยป้องกันรักษาป่าที รอ.๑ ดงมะอี่ รพ.หนองพอก สสอ.หนองพอก เครือข่ายหมอพื้นบ้านอ.หนองพอก เครือข่ายเยาวชนรักษ์สมุนไพร เครือข่ายแพทย์แผนไทยร้อยเอ็ด	๕๐,๐๐๐	๕๐,๐๐๐	๕๐,๐๐๐	

๕.๓ แผนงานด้านสำรวจและศึกษาวิจัยสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร

เป้าหมาย : จัดทำและพัฒนาระบบฐานข้อมูลของสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์

กลยุทธ : ส่งเสริมสมรรถนะและพัฒนาศักยภาพแก่ส่วนราชการและบุคลากรที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องและสร้างแรงจูงใจในการสำรวจและศึกษาวิจัยสมุนไพร และถิ่นกำเนิด

ตัวชี้วัด : ฐานข้อมูลทะเบียนสมุนไพร อย่างน้อย ๕๐๐ ชนิด ในพื้นที่อนุรักษ์

มาตรการ	แนวทางปฏิบัติ/กิจกรรม	หน่วยงานหลัก/หน่วยงานร่วม	งบประมาณ (ล้านบาท)			หมายเหตุ
			๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	
๑. สำรวจและศึกษาวิจัยสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร	๑. สำรวจและศึกษาวิจัยสมุนไพรเพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ในถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ ๒. ส่งเสริมการศึกษาวิจัยสมุนไพรนอกเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เพื่อการใช้ประโยชน์ในเชิงอนุรักษ์และเชิงเศรษฐกิจ อย่างยั่งยืน	สสจ.ร้อยเอ็ด ทต.รอบเมือง ,ท่าสีดา ,โคกสว่าง ทส.ร้อยเอ็ด /หน่วยป้องกันรักษาป่าที รอ.๑ ดงมะอี่ รพ.หนองพอก /สสอ.หนองพอก เครือข่ายหมอพื้นบ้านอ.หนองพอก/ เยาวชนรักษ์สมุนไพร เครือข่ายแพทย์แผนไทยร้อยเอ็ด	๓๐๐,๐๐๐	-	-	
๒. เสริมสร้างความรู้และสมรรถนะแก่บุคลากรและพนักงานเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	๑. สนับสนุนทุนการศึกษาสมุนไพรสำหรับเจ้าหน้าที่ ๒. จัดอบรม ศึกษาดูงาน ให้ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ แก่เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน	สสจ.ร้อยเอ็ด ทต.รอบเมือง ,ท่าสีดา ,โคกสว่าง ทส.ร้อยเอ็ด หน่วยป้องกันรักษาป่าที รอ.๑ ดงมะอี่ รพ.หนองพอก /สสอ.หนองพอก /เครือข่ายหมอพื้นบ้าน อ.หนองพอก เครือข่ายเยาวชนรักษ์สมุนไพร /เครือข่ายแพทย์แผนไทยร้อยเอ็ด	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	
๓. เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจแก่เยาวชน ประชาชน และผู้สนใจทั่วไปเพื่อสร้างจิตสำนึกให้ตระหนักในคุณค่าของสมุนไพร	๑. จัดตั้งหน่วยบริการและมีมัคคุเทศก์สมุนไพรให้บริการ ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรแก่ผู้มาเยือน ๒. การจัดทำเอกสารเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ความรู้ด้านสมุนไพร	สสจ.ร้อยเอ็ด ทต.รอบเมือง ,ท่าสีดา ,โคกสว่าง/ทส.ร้อยเอ็ด หน่วยป้องกันรักษาป่าที รอ.๑ ดงมะอี่ รพ.หนองพอก / สสอ.หนองพอก เครือข่ายหมอพื้นบ้านอ.หนองพอก /เครือข่ายเยาวชนรักษ์สมุนไพร เครือข่ายแพทย์แผนไทยร้อยเอ็ด	๖๐,๐๐๐	๖๐,๐๐๐	๖๐,๐๐๐	

๕.๔ แผนงานตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานและการบังคับใช้กฎหมาย

เป้าหมาย : การดำเนินงานเป็นไปตามแผนจัดการ และเกิดประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายหรือระเบียบที่เกี่ยวข้อง

กลยุทธ : จัดระบบติดตามกำกับ ควบคุม และลดภาวะคุกคามที่มีผลกระทบต่อสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร

ตัวชี้วัด : ระบบการติดตามกำกับผลการดำเนินการตามแผนจัดการ ตามความเหมาะสม เช่น ประชุมคณะกรรมการประสานความร่วมมือ การดำเนินงานตามแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพร / รายงานผลการประเมินการใช้แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพร รายงานสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร

มาตรการ	แนวทางปฏิบัติ/กิจกรรม	หน่วยงานหลัก/หน่วยงานร่วม	งบประมาณ (ล้านบาท)			หมายเหตุ
			๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	
๑. ประเมินผลการดำเนินงานตามแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพร และบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพรอย่างต่อเนื่อง	๑. ประชุมคณะกรรมการเพื่อติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงานและประเมินสถานภาพสมุนไพร	สสจ.ร้อยเอ็ด ทต.รอบเมือง ,ท่าสีดา ,โคกสว่าง /ทส.ร้อยเอ็ด หน่วยป้องกันรักษาป่าที รอ.๑ ดงมะอี่ รพ.หนองพอก /สสอ.หนองพอก เครือข่ายหมอพื้นบ้านอ.หนองพอก /เครือข่ายเยาวชนรักษ์สมุนไพร /เครือข่ายแพทย์แผนไทยร้อยเอ็ด	๒๐,๐๐๐	๒๐,๐๐๐	๒๐,๐๐๐	
๒. ประเมินแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร และประเมินผลกระทบที่อาจมีต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ตามแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพร	๑. ประเมินผลสถานการณ์ความสำเร็จและผลกระทบด้านต่างๆที่อาจเกิดขึ้นจากการประกาศใช้แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพรทุก ๑ ปี เพื่อนำไปสู่การปรับแผนจัดในระยะต่อไปอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ	สสจ.ร้อยเอ็ด ทต.รอบเมือง ,ท่าสีดา ,โคกสว่าง / ทส.ร้อยเอ็ด หน่วยป้องกันรักษาป่าที รอ.๑ ดงมะอี่ รพ.หนองพอก /สสอ.หนองพอก เครือข่ายหมอพื้นบ้านอ.หนองพอก /เครือข่ายเยาวชนรักษ์สมุนไพร /เครือข่ายแพทย์แผนไทยร้อยเอ็ด	-	-	๓๒๐,๐๐๐	

๖. ข้อมูลสมุนไพรและความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่

พืชสมุนไพรที่สำรวจพบในพื้นที่ จำนวน ๑๙๘ รายการ

ลำดับที่	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์
๑	กรวยป่า	*Casearia grewiifolia* Vent.var. *grewiifolia*	FLACOURTIACEAE
๒	กระเจียวขาว	*Curcuma singularis* Gagnep.	ZINGIBERACEAE
๓	กระชายป่า	*Boesenbergia* sp.	ZINGIBERACEAE
๔	กระโดน	*Careya sphaerica* Roxb.	LECYTHIDACEAE
๕	กระไดเต่า	*Buahinia scandens* L.	LEGUMINOSAE-CAESALPINIOIDEAE
๖	กระถิน	*Leucaena leucocephala* (Lam.) de Wit	LEGUMINOSAE-MIMOSOIDEAE
๗	กระบก	*Irvingia malayana* Oliv. ex A.W. Benn.	IRVINGIACEAE
๘	กระเบาภู	*Hydnocarpus* sp.	FLACOURTIACEAE
๙	กลอย	*Dioscorea hispida* Dennst. var. *hispida*	DIOSCOREACEAE
๑๐	กวัก	*Garcinia speciosa* Wall.	GUTTIFERAE
๑๑	กัดลิ้น	*Walsura trichostemon* Miq.	MELIACEAE

ลำดับที่	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์
๑๒	ก้ามปู	*Allophylus cobbe* (L.) Raeusch.	SAPINDACEAE
๑๓	กำลังเสือโคร่ง	*Jasminum* sp.	OLEACEAE
๑๔	เก็ดลิ่น	*Phyllodium pulchellum* (L.) Desv.	LEGUMINOSAE-PAPILIONOIDEAE
๑๕	แกงแซง	*Miliusa velutina* (Dunal) Hook. f. & Thomson	ANNONACEAE
๑๖	แก่นแทว	*Pterolobium integrum* Craib	LEGUMINOSAE-PAPILIONOIDEAE
๑๗	แก้ว	*Murraya paniculata* (L.) Jack	RUTACEAE
๑๘	โกทา	*Harrisonia perforata* (Blanco) Merr.	SIMAROUBACEAE
๑๙	ขนวน	*Dalbergia nigresscense* Kurz	LEGUMINOSAE-PAPILIONOIDEAE
๒๐	ขมิ้นต้น	*Hedyotis* sp.	RUBIACEAE
๒๑	ข่อยหนาม	*Streblus ilicifolius* (Vidal) Corner	MORACEAE
๒๒	ขัดมอน	*Sida rhombifolia* L.	MALVACEAE
๒๓	ข่าป่า	*Alpinia zerumbet* (Pers.) B.L. Burtt & R.M. Sm	ZINGIBERACEAE

ลำดับที่	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์
๒๔	ขามเครือ	*Dalbergia darlacensis* P.H. Hô & Niyomdham	LEGUMINOSAE-PAPILIONOIDEAE
๒๕	ข้าวหลาม	*Goniothalamus laoticus* (Finet & Gagnep.) Bân	ANNONACEAE
๒๖	ขี้ดังควายด่อน	*Waltheria indica* L.	STERCULIACEAE
๒๗	ขี้ตุ่น	*Helicteres angustifolia* L.	STERCULIACEAE
๒๘	ขี้เถ้า	*Grewia eriocarpa* Juss.	TILIACEAE
๒๙	ขูลูนางอั้ว	*Habenaria lindleyana* Steudl.	ORCHIDACEAE
๓๐	เข็มขาว	*Ixora finlaysoniana* Wal. ex G. Don	RUBIACEAE
๓๑	เขวา	*Haldina cordifolia* (Roxb.) Ridsdale	RUBIACEAE
๓๒	เขือง	*Smilax* sp.	SMILACACEAE
๓๓	แข่วอีคูณ	*Gomphia serrata* (Gaertn.) Kanis	OCHNACEAE
๓๔	ค้อ	*Schleichera oleosa* (Lour.) Oken	SAPINDACEAE
๓๕	คอนแคน	*Dracaena angustifolia* Roxb.	DRACAENACEAE

ลำดับที่	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์
๓๖	คอมส้ม	*Microcos tomentosa* Sm.	TILIACEAE
๓๗	คันจ้อง	*Diospyros filipendula* Pierre ex Lecomte	EBENACEAE
๓๘	คางควาย	*Dalbergia velutina* Benth.	LEGUMINOSAE-PAPILIONOIDEAE
๓๙	คางฮุม	*Albizia chinensis* (Osbeck) Merr.	LEGUMINOSAE-MIMOSOIDEAE
๔๐	คายข้าว	*Uvaria hirsuta* Jack	ANNONACEAE
๔๑	คายโซ่	*Schima wallichii* (DC.) Korth.	THEACEAE
๔๒	คิงไฟนกคุ่ม	*Elephantopus scaber* L.	COMPOSITAE
๔๓	คูณ	*Cassia fistula* L.	LEGUMINOSAE-CAESALPINIOIDEAE
๔๔	เค็ง	*Dialium cochinchinense* Pierre	LEGUMINOSAE-CAESALPINIOIDEAE
๔๕	เครือขะมุก	*Derris* sp.	LEGUMINOSAE-PAPILIONOIDEAE
๔๖	เครือตังอาน	*Connarus* sp.	CONNARACEAE
๔๗	เครือตีนตั่ง	*Getonia floribunda* Roxb.	COMBRETACEAE

ลำดับที่	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์
๔๘	เครือไธสง	*Streptocaulon juventas* (Lour.) Merr.	ASCLEPIADACEAE
๔๙	เครือประสงค์ขาว	*Marsdenia tenacissima* (Roxb.) Moon	ASCLEPIADACEAE
๕๐	เครือลิ้นแลน	*Neoalsomitra* sp.	CUCURBITACEAE
๕๑	เครือลิ้นแฮด	*Tetracera loureiroi* (Finet & Gagnep.) Pierre ex Craib	DILLENIACEAE
๕๒	เครือส้มลม	*Aganonerion polymorphum* Pierre ex Spire	APOCYNACEAE
๕๓	เครือสายบาตร	Unknown	-
๕๔	เครือใส้ไก่	*Jasminum* sp.	OLEACEAE
๕๕	เครือใส้ตัน	*Aganosma marginata* G. Don	APOCYNACEAE
๕๖	เครือหมาก	*Willughbeia edulis* Roxb.	APOCYNACEAE
๕๗	เครือหุน	*Cayratia trifolia* (L.) Domin	VITACEAE
๕๘	แคร้าว	*Fernandoa adenophylla* (Wall. ex G. Don) Steenis	BIGNONIACEAE
๕๙	งิ้วป่า	*Bombax ceiba* L.	BOMBACACEAE

ลำดับที่	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์
๖๐	เงี่ยงดุกน้อย	*Canthium berberidifolium* Geddes	RUBIACEAE
๖๑	แงว	*Nephelium hypoleucum* Kurz	SAPINDACEAE
๖๒	จักจั่น	*Millettia xylocarpa* Miq.	LEGUMINOSAE-PAPILIONOIDEAE
๖๓	จานเครือแดง	*Spatholobus parviflorus* (DC.) Kuntze	LEGUMINOSAE-PAPILIONOIDEAE
๖๔	จิก	*Shorea obtusa* Wall. ex Blume	DIPTEROCARPACEAE
๖๕	ชะเอม	*Albizia myriophylla* Benth.	LEGUMINOSAE-MIMOSOIDEAE
๖๖	ชุมเห็ดไทย	*Senna tora* (L.) Roxb.	LEGUMINOSAE-CAESALPINOIDEAE
๖๗	เชือก	*Terminalia alata* Heyne ex Roth	COMBRETACEAE
๖๘	ไซเดน	*Polyathia cerasoides* (Roxb.) Benth. ex Bedd.	ANNONACEAE
๖๙	ดอกแล้ง	*Hymenopyramis parvifolia* Moldenke	LABIATAE
๗๐	ดีคน	*Brucea javanica* (L.) Merr.	SIMAROUBACEAE
๗๑	ดู่	*Pterocarpus macrocarpus* Kurz	LEGUMINOSAE-PAPILIONOIDEAE

ลำดับที่	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์
๗๒	ดูก	*Suregada multiflora* (A. Juss.) Baill.	EUPHORBIACEAE
๗๓	ดูกอึ่ง	*Dendrolobium triangulare* (Retz.) Schindl.	LEGUMINOSAE-PAPILIONOIDEAE
๗๔	แดง	*Xylia xylocarpa* (Roxb.) Taub. var. *kerrii* (Craib & Hutch.) I.C. Nielsen	LEGUMINOSAE-MIMOSOIDEAE
๗๕	แดงดง	*Xylopia vielana* Pierre	ANNONACEAE
๗๖	ตองหมอง	*Droogmansia godefroyana* (Kuntze) Schindl.	LEGUMINOSAE-PAPILIONOIDEAE
๗๗	ตากวาง	*Salacia verrucosa* Wight	CELASTRACEAE
๗๘	ตาไก้	*Salacia chinensis* L.	CELASTRACEAE
๗๙	ตานกกด	*Ellipanthus tomentosus* Kurz var. *tomentosus*	CONNARACEAE
๘๐	ตาเสือ	*Aphanamixis polystachya* (Wall.) R. Parker	MELIACEAE
๘๑	ติ้วส้ม	*Cratoxylum formosum* (Jack) Dyer	GUTTIFERAE
๘๒	ติ้วหม่อน	*Cratoxylum conchinchinense* (Lour.) Blume	GUTTIFERAE
๘๓	ตีนนก	*Vitex pinnata* L.	LABIATAE

ลำดับที่	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์
๘๔	ตูบหมูบ	*Kaempferia marginata* Carey	ZINGIBERACEAE
๘๕	ตูมกา	*Strychnos nux-blanda* A.W. Hill	STRYCHNACEAE
๘๖	แต้	*Sindora siamensis* Teijsm. & Miq. var. *maritima* (Pierre) K. & S.S. Larsen	LEGUMINOSAE-CAESALPINOIDEAE
๘๗	แต้หูช้าง	*Hoya kerrii* Craib	ASCLEPIADACEAE
๘๘	ถั่วผี	*Vigna* sp.	LEGUMINOSAE-PAPILIONOIDEAE
๘๙	ท่มโคก	*Mitragyna hirsuta* Havil.	RUBIACEAE
๙๐	ทองหลาง	*Erythrina stricta* Roxb.	LEGUMINOSAE-PAPILIONOIDEAE
๙๑	นางใย	*Euonymus similis* Craib	CELASTRACEAE
๙๒	น้ำเกลี้ยง	*Semecarpus cochichinensis* Engl.	ANACARDIACEAE
๙๓	บัวสันโดษ	*Nervilia aragoana* Gaudich.	ORCHIDACEAE
๙๔	บุก	*Amorphopallus paeoniifolius* (Dennst.) Nicolson	ARACEAE
๙๕	ปอดาน	*Sterculia* sp.	STERCULIACEAE

ลำดับที่	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์
๙๖	ปอแดง	*Berrya* sp.	TILIACEAE
๙๗	ปอเต่าให้	*Enkleia siamensis* (Kurz) Nevling	THYMELAEACEAE
๙๘	ปอหูเสือ	*Hibiscus glanduliferus* Craib	MALVACEAE
๙๙	ป่านขาว	*Cladogynos orientalis* Zipp. ex Span.	EUPHORBIACEAE
๑๐๐	ปีบ	*Millingtonia hortensis* L. f.	BIGNONIACEAE
๑๐๑	เปล้า	*Croton roxburghii* N.P. Balakr.	EUPHOBIACEAE
๑๐๒	เปลือย	*Lagerstroemia balansae* Koehne	LYTHRACEAE
๑๐๓	เปลือยหิน	*Terminalia* sp.	COMBRETACEAE
๑๐๔	ผักกาดให่	Unknown	-
๑๐๕	ผักบุ้ง	*Ipomoea aquatica* Forsk.	CONVOLVULACEAE
๑๐๖	ผักหวานบ้าน	*Sauropus androgynus* (L.) Merr.	EUPHORBIACEAE
๑๐๗	ผีผ่วน	*Uvaria rufa* Blume	ANNONACEAE

ลำดับที่	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์
๑๐๘	ฝาง	*Caesalpinia sappan* L.	LEGUMINOSAE-CAESALPINIOIDEAE
๑๐๙	พลูช้าง	*Scindapsus officinalis* Schott.	ARACEAE
๑๑๐	เพ็ก	*Vietnamosasa pusilla* (A. Chevalier & A. Camus) Nguyen	GRAMINEAE
๑๑๑	แพง	*Dillenia pentagyna* Roxb.	DELLENIACEAE
๑๑๒	มะกอก	*Spondias pinnata* (L. f.) Kurz	ANACARDIACEAE
๑๑๓	มะเกลือ	*Diospyros mollis* Griff.	EBENACEAE
๑๑๔	มะขาม	*Tamarindus indica* L.	LEGUMINOSAE-CAESALPINOIDEAE
๑๑๕	มะขามป้อม	*Phyllanthus emblica* L.	EUPHORBIACEAE
๑๑๖	มะค่าโมง	*Afzelia xylocarpa* (Kurz) Craib	LEGUMINOSAE-CAESALPINIOIDEAE
๑๑๗	มะพอก	*Parinari anamense* Hance	CHRYSOBALANACEAE
๑๑๘	มะแฟน	*Protium serratum* Engl.	BURSERACEAE
๑๑๙	มะม่วงป่า	*Magnifera caloneura* Kurz	ANACARDIACEAE

ลำดับที่	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์
๑๒๐	มันนก	*Dioscorea bermanica* Praint & Burkill	DIOSCOREACEAE
๑๒๑	มันน้ำ	*Dioscorea pierrei* Prain & Burkill	DIOSCOREACEAE
๑๒๒	มันเหลื่อม	*Dioscorea* sp.	DIOSCOREACEAE
๑๒๓	ม้ากระทืบโรง	*Neuropeltis racemosa* Wall.	CONVOLVULACEAE
๑๒๔	โมกขาว	*Holarrhena curtisii* King & Gamble	APOCYNACEAE
๑๒๕	โมกใหญ่	*Holarrhena pubescens* Wall. ex G. Don	APOCYNACEAE
๑๒๖	ยอป่า	*Morinda elliptica* Ridl.	RUBIACEAE
๑๒๗	ยางโดน	*Polyalthia asteriella* Ridl.	ANNONACEAE
๑๒๘	ย่านาง	*Tiliacora triandra* Diels	MENISPERMACEAE
๑๒๙	ยูง	*Dalbergia cochinchinensis* Pierre	LEGUMINOSAE-PAPILIONOIDEAE
๑๓๐	เร่ว	*Amomum villosum* Lour.	ZINGIBERACEAE
๑๓๑	ลำดวน	*Melodorum fruticosum* Lour.	ANNONACEAE

ลำดับที่	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์
๑๓๒	เล็บแมว	*Ziziphus oenoplia* (L.) Mill.	RHAMNACEAE
๑๓๓	ว่านจูงนาง	*Geodorum attenuatum* Griff.	ORCHIDACEAE
๑๓๔	ส้มกบ	*Hymenodictyon orixense* (Roxb.) Mabb.	RUBIACEAE
๑๓๕	ส้มป่อย	*Acacia concinna* (Willd.) DC.	LEGUMINOSAE-MIMOSOIDEAE
๑๓๖	ส้มโฮง	*Sterculia foetida* L.	STERCULIACEAE
๑๓๗	สมัดน้อย	*Micromelum glanduliferum* B. Hansen	RUTACEAE
๑๓๘	สมัดใหญ่	*Micromelum minutum* (G. Forst.) Wight & Arn.	RUTACEAE
๑๓๙	สะคัง	*Vitex scabra* Wall. ex Schauer	LABIATAE
๑๔๐	สะท้อน	*Millettia* sp.	LEGUMINOSAE-PAPILIONOIDEAE
๑๔๑	สัก	*Tectona grandis* L. f.	LABIATAE
๑๔๒	สั้น	*Dillenia aurea* Sm.	DILLENIACEAE
๑๔๓	สาน	*Rhapis excelsa* (Thunb.) Henry ex Rehder	PALMAE

ลำดับที่	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์
๑๔๔	สาบเสือ	*Chromoleana odoratum* (L.) R.M. King & H. Rob.	ASTERACEAE
๑๔๕	ส่าเหล้า	*Bridelia tomentosa* Blume	EUPHORBIACEAE
๑๔๖	ส่าเหล้าเครือ	*Bridelia* sp.	EUPHORBIACEAE
๑๔๗	เสี้ยว	*Bauhinia malabarica* Roxb.	LEGUMINOSAE-CAESALPINIOIDEAE
๑๔๘	เสี้ยวดอกขาว	*Bauhinia saccocalyx* Pierre	LEGUMINOSAE-CAESALPINIOIDEAE
๑๔๙	แสนคำ	*Terminalia triptera* Stapf	COMBRETACEAE
๑๕๐	แสนพัน	*Bauhinia involucellata* Kurz	LEGUMINOSAE-CAESALPINIOIDEAE
๑๕๑	แสบง	*Dipterocarpus intricatus* Dyer	DIPTEROCARPACEAE
๑๕๒	หญ้าเกล็ดหอย	Unknown	SCROPHULARIACEAE
๑๕๓	หญ้าคมปาว	*Carex baccans* Nees	CYPERACEAE
๑๕๔	หญ้าคอมมิวนิสต์	*Pennisetum polystachyon* (L.) Schult.	GRAMINEAE
๑๕๕	หญ้าหัวนาค	*Barleria strigosa* Willd.	ACANTHACEAE

ลำดับที่	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์
๑๕๖	หญ้าแห้วหมู	*Cyperus rotundus* L.	CYPERACEAE
๑๕๗	หนวดแมว	Unknown	-
๑๕๘	หนอนตายยาก	*Stemona phyllantha* Gagnep.	STERMONACEAE
๑๕๙	หนามเข	*Maclura cochinchinensis* (Lour.) Corner	MORACEAE
๑๖๐	หนามคอม	*Zizphus cambodiana* Pierre	RHAMNACEAE
๑๖๑	หนามแท่ง	*Catunaregam spathulifolia* Tirveng.	RUBIACEAE
๑๖๒	หนามหันแดง	*Maytenus marcanii* Ding Hou	CELASTRACEAE
๑๖๓	หนาวเดือนห้า	*Combretum* sp.	COMBRETACEAE
๑๖๔	หม้อ	*Rothmannia wittii* (Craib) Bremek.	RUBIACEAE
๑๖๕	หม่อนเอี้ย	*Alangium salvifolium* (L. f.) Wangerin subsp. *hexapetalum* Wangerin	ALANGIACEAE
๑๖๖	หมอยพ่อค้า	*Lygodium flexuosum* Sw.	SCHIZAEACEAE
๑๖๗	หมากติดต่อ	*Myriopteron extensum* (Wight) K. Schum.	ASCLEPIADACEAE

ลำดับที่	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์
๑๖๘	หมากเบ็น	*Flacourtia indica* (Burm. f.) Merr.	FLACOURTIACEAE
๑๖๙	หมากมี่ป่า	*Artocarpus rigidus* Blume	MORACEAE
๑๗๐	หมากมุ่น	*Elaeocarpus lanceifolius* Roxb.	ELAEOCARPACEAE
๑๗๑	หมากหล่ำ	*Adenanthera pavonina* L.	LEGUMINOSAE-MIMOSOIDEAE
๑๗๒	หมากเหลื่อม	*Canarium subulatum* Guillaumin	BURSERACEAE
๑๗๓	หมี่	*Litsea glutinosa* (Lour.) C.B. Rob.	LAURACEAE
๑๗๔	หลักดำ	*Diospyros castanea* H. R. Fletcher	EBENACEAE
๑๗๕	หวดข่า	*Lepisanthes rubiginosa* Leenh.	SAPINDACEAE
๑๗๖	หว้าเขียว	*Syzygium claviflorum* (Roxb.) A.M. Cowan & Cowan	MYRTACEAE
๑๗๗	หวายนั่ง	*Calamus acanthophyllus* Becc.	PALMAE
๑๗๘	หางกวาง	*Ancistrocladus tectorius* (Lour.) Merr.	ANCISTROCLADACEAE
๑๗๙	หำอาว	*Pterospermum littorale* Craib var. *litorale*	STERCULIACEAE

ลำดับที่	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์
๑๘๐	หำอาว	*Pterospermum littorale* Craib var. *litorale*	STERCULIACEAE
๑๘๑	เหม่าตาเขียด	*Antidesma ghaesembilla* Gaertn.	EUPHOBIACEAE
๑๘๒	เหมือดใบมน	*Aporosa villosa* (Wall. ex Lindl.) Baill.	EUPHOBIACEAE
๑๘๓	เหมือดปลาซิว	*Memecylon pauciflorum* Blume	MELASTOMATACEAE
๑๘๔	เหมือดแอ่	*Memecylon edule* Roxb.	MELASTOMATACEAE
๑๘๕	แหน	*Terminalia glaucifolia* Craib	COMBRETACEAE
๑๘๖	อด	*Lannea coromandelica* (Houtt.) Merr.	ANACARDIACEAE
๑๘๗	อะลาง	*Peltophorum dasyrachis* (Miq.) Kurz	LEGUMINOSAE-CAESALPINIOIDEAE
๑๘๘	อีโก่ย	*Ampelocissus martinii* Planch.	VITACEAE
๑๘๙	อีตู่ผี	*Hyptis suaveolens* (L.) Poit.	LAMIACEAE
๑๙๐	อีเตื่อย	Unknown	ZINGIBERACEAE
๑๙๑	อีทก	*Cansjera rheedei* J.F. Gmel.	OPILIACEAE

ลำดับที่	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์
๑๙๒	อีป้อม	*Diospyros* sp.	EBENACEAE
๑๙๓	อีเม้ง	*Dalbergia* sp.	LEGUMINOSAE-PAPILIONOIDEAE
๑๙๔	อีลุมปุมเป้า	*Dioscorea bulbifera* L.	DIOSCOREACEAE
๑๙๕	เอื้องหมายนา	*Costus speciosus* (Koen.) Sm.	COSTACEAE
๑๙๖	ฮวงสุ่ม	*Congea tomentosa* Roxb.	VERBENACEAE
๑๙๗	ฮัง	*Shorea siamensis* Miq.	DIPTEROCARPACEAE
๑๙๘	ไฮ	*Ficus glaberrium* Blume	MORACEAE

๖.๑ สมุนไพรที่มีค่าต่อการศึกษาหรือวิจัย จำนวน ๑๗๘ รายการ

ลำดับที่	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์
๑	กรวยป่า	*Casearia grewiifolia* Vent.var. *grewiifolia*	FLACOURTIACEAE
๒	กระเจียวขาว	*Curcuma singularis* Gagnep.	ZINGIBERACEAE
๓	กระชายป่า	*Boesenbergia* sp.	ZINGIBERACEAE
๔	กระโดน	*Careya sphaerica* Roxb.	LECYTHIDACEAE
๕	กระไดเต่า	*Buahinia scandens* L.	LEGUMINOSAE-CAESALPINIOIDEAE
๖	กระถิน	*Leucaena leucocephala* (Lam.) de Wit	LEGUMINOSAE-MIMOSOIDEAE
๗	กระเบาภู	*Hydnocarpus* sp.	FLACOURTIACEAE
๘	กลอย	*Dioscorea hispida* Dennst. var. *hispida*	DIOSCOREACEAE
๙	กัดลิ้น	*Walsura trichostemon* Miq.	MELIACEAE
๑๐	ก้ามปู	*Allophylus cobbe* (L.) Raeusch.	SAPINDACEAE
๑๑	กำลังเสือโคร่ง	*Jasminum* sp.	OLEACEAE

ลำดับที่	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์
๑๒	เก็ดลิ่น	*Phyllodium pulchellum* (L.) Desv.	LEGUMINOSAE-PAPILIONOIDEAE
๑๓	แกงแซง	*Miliusa velutina* (Dunal) Hook. f. & Thomson	ANNONACEAE
๑๔	แก่นแทว	*Pterolobium integrum* Craib	LEGUMINOSAE-PAPILIONOIDEAE
๑๕	แก้ว	*Murraya paniculata* (L.) Jack	RUTACEAE
๑๖	โกทา	*Harrisonia perforata* (Blanco) Merr.	SIMAROUBACEAE
๑๗	ขนวน	*Dalbergia nigresscense* Kurz	LEGUMINOSAE-PAPILIONOIDEAE
๑๘	ขมิ้นต้น	*Hedyotis* sp.	RUBIACEAE
๑๙	ข่อยหนาม	*Streblus ilicifolius* (Vidal) Corner	MORACEAE
๒๐	ขัดมอน	*Sida rhombifolia* L.	MALVACEAE
๒๑	ข่าป่า	*Alpinia zerumbet* (Pers.) B.L. Burtt & R.M. Sm	ZINGIBERACEAE
๒๒	ขี้ดังควายด่อน	*Waltheria indica* L.	STERCULIACEAE
๒๓	ขี้เถ้า	*Grewia eriocarpa* Juss.	TILIACEAE

ลำดับที่	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์
๒๔	ขูลูนางอั้ว	*Habenaria lindleyana* Steudl.	ORCHIDACEAE
๒๕	เข็มขาว	*Ixora finlaysoniana* Wal. ex G. Don	RUBIACEAE
๒๖	เขวา	*Haldina cordifolia* (Roxb.) Ridsdale	RUBIACEAE
๒๗	เขือง	*Smilax* sp.	SMILACACEAE
๒๘	แข่วอีคูณ	*Gomphia serrata* (Gaertn.) Kanis	OCHNACEAE
๒๙	คอนแคน	*Dracaena angustifolia* Roxb.	DRACAENACEAE
๓๐	คอมส้ม	*Microcos tomentosa* Sm.	TILIACEAE
๓๑	คางควาย	*Dalbergia velutina* Benth.	LEGUMINOSAE-PAPILIONOIDEAE
๓๒	คางฮุม	*Albizia chinensis* (Osbeck) Merr.	LEGUMINOSAE-MIMOSOIDEAE
๓๓	คายข้าว	*Uvaria hirsuta* Jack	ANNONACEAE
๓๔	คายโซ่	*Schima wallichii* (DC.) Korth.	THEACEAE
๓๕	คิงไฟนกคุ่ม	*Elephantopus scaber* L.	COMPOSITAE

ลำดับที่	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์
๓๖	เครือขะมุก	*Derris* sp.	LEGUMINOSAE-PAPILIONOIDEAE
๓๗	เครือตังอาน	*Connarus* sp.	CONNARACEAE
๓๘	เครือตีนตั่ง	*Getonia floribunda* Roxb.	COMBRETACEAE
๓๙	เครือไธสง	*Streptocaulon juventas* (Lour.) Merr.	ASCLEPIADACEAE
๔๐	เครือประสงค์ขาว	*Marsdenia tenacissima* (Roxb.) Moon	ASCLEPIADACEAE
๔๑	เครือลิ้นแลน	*Neoalsomitra* sp.	CUCURBITACEAE
๔๒	เครือลิ้นแฮด	*Tetracera loureiroi* (Finet & Gagnep.) Pierre ex Craib	DILLENIACEAE
๔๓	เครือส้มลม	*Aganonerion polymorphum* Pierre ex Spire	APOCYNACEAE
๔๔	เครือสายบาตร	Unknown	-
๔๕	เครือใส้ไก่	*Jasminum* sp.	OLEACEAE
๔๖	เครือใส้ตัน	*Aganosma marginata* G. Don	APOCYNACEAE
๔๗	เครือหมากยาง	*Willughbeia edulis* Roxb.	APOCYNACEAE

ลำดับที่	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์
๔๘	เครือหุน	*Cayratia trifolia* (L.) Domin	VITACEAE
๔๙	แคร้าว	*Fernandoa adenophylla* (Wall. ex G. Don) Steenis	BIGNONIACEAE
๕๐	งิ้วป่า	*Bombax ceiba* L.	BOMBACACEAE
๕๑	เงี่ยงดุกน้อย	*Canthium berberidifolium* Geddes	RUBIACEAE
๕๒	แงว	*Nephelium hypoleucum* Kurz	SAPINDACEAE
๕๓	จักจั่น	*Millettia xylocarpa* Miq.	LEGUMINOSAE-PAPILIONOIDEAE
๕๔	จานเครือแดง	*Spatholobus parviflorus* (DC.) Kuntze	LEGUMINOSAE-PAPILIONOIDEAE
๕๕	ชะเอม	*Albizia myriophylla* Benth.	LEGUMINOSAE-MIMOSOIDEAE
๕๖	ชุมเห็ดไทย	*Senna tora* (L.) Roxb.	LEGUMINOSAE-CAESALPINOIDEAE
๕๗	เชือก	*Terminalia alata* Heyne ex Roth	COMBRETACEAE
๕๘	ไซเดน	*Polyathia cerasoides* (Roxb.) Benth. ex Bedd.	ANNONACEAE
๕๙	ดอกแล้ง	*Hymenopyramis parvifolia* Moldenke	LABIATAE

ลำดับที่	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์
๖๐	ดีคน	*Brucea javanica* (L.) Merr.	SIMAROUBACEAE
๖๑	ดูก	*Suregada multiflora* (A. Juss.) Baill.	EUPHORBIACEAE
๖๒	ดูกอึ่ง	*Dendrolobium triangulare* (Retz.) Schindl.	LEGUMINOSAE-PAPILIONOIDEAE
๖๓	ตองหมอง	*Droogmansia godefroyana* (Kuntze) Schindl.	LEGUMINOSAE-PAPILIONOIDEAE
๖๔	ตากวาง	*Salacia verrucosa* Wight	CELASTRACEAE
๖๕	ตาไก้	*Salacia chinensis* L.	CELASTRACEAE
๖๖	ตานกกด	*Ellipanthus tomentosus* Kurz var. *tomentosus*	CONNARACEAE
๖๗	ตาเสือ	*Aphanamixis polystachya* (Wall.) R. Parker	MELIACEAE
๖๘	ติ้วส้ม	*Cratoxylum formosum* (Jack) Dyer	GUTTIFERAE
๖๙	ติ้วหม่อน	*Cratoxylum conchinchinense* (Lour.) Blume	GUTTIFERAE
๗๐	ตีนนก	*Vitex pinnata* L.	LABIATAE
๗๑	ตูบหมูบ	*Kaempferia marginata* Carey	ZINGIBERACEAE

ลำดับที่	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์
๗๒	ตูมกา	*Strychnos nux-blanda* A.W. Hill	STRYCHNACEAE
๗๓	แต้	*Sindora siamensis* Teijsm. & Miq. var. *maritima* (Pierre) K. & S.S. Larsen	LEGUMINOSAE-CAESALPINOIDEAE
๗๔	แต้หูช้าง	*Hoya kerrii* Craib	ASCLEPIADACEAE
๗๕	ถั่วผี	*Vigna* sp.	LEGUMINOSAE-PAPILIONOIDEAE
๗๖	ท่มโคก	*Mitragyna hirsuta* Havil.	RUBIACEAE
๗๗	ทองหลาง	*Erythrina stricta* Roxb.	LEGUMINOSAE-PAPILIONOIDEAE
๗๘	นางใย	*Euonymus similis* Craib	CELASTRACEAE
๗๙	น้ำเกลี้ยง	*Semecarpus cochichinensis* Engl.	ANACARDIACEAE
๘๐	บัวสันโดษ	*Nervilia aragoana* Gaudich.	ORCHIDACEAE
๘๑	บุก	*Amorphopallus paeoniifolius* (Dennst.) Nicolson	ARACEAE
๘๒	ปอดาน	*Sterculia* sp.	STERCULIACEAE

ลำดับที่	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์
๘๓	ปอแดง	*Berrya* sp.	TILIACEAE
๘๔	ปอเต่าให้	*Enkleia siamensis* (Kurz) Nevling	THYMELAEACEAE
๘๕	ปอหูเสือ	*Hibiscus glanduliferus* Craib	MALVACEAE
๘๖	ป่านขาว	*Cladogynos orientalis* Zipp. ex Span.	EUPHORBIACEAE
๘๗	ปีบ	*Millingtonia hortensis* L. f.	BIGNONIACEAE
๘๘	เปล้า	*Croton roxburghii* N.P. Balakr.	EUPHOBIACEAE
๘๙	เปลือย	*Lagerstroemia balansae* Koehne	LYTHRACEAE
๙๐	เปลือยหิน	*Terminalia* sp.	COMBRETACEAE
๙๑	ผักกาดให่	Unknown	-
๙๒	ผักบุ้ง	*Ipomoea aquatica* Forsk.	CONVOLVULACEAE
๙๓	ผักหวานบ้าน	*Sauropus androgynus* (L.) Merr.	EUPHORBIACEAE
๙๔	ผีผ่วน	*Uvaria rufa* Blume	ANNONACEAE

ลำดับที่	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์
๙๕	ฝาง	*Caesalpinia sappan* L.	LEGUMINOSAE-CAESALPINIOIDEAE
๙๖	พลูช้าง	*Scindapsus officinalis* Schott.	ARACEAE
๙๗	เพ็ก	*Vietnamosasa pusilla* (A. Chevalier & A. Camus) Nguyen	GRAMINEAE
๙๘	แพง	*Dillenia pentagyna* Roxb.	DELLENIACEAE
๙๙	มะกอก	*Spondias pinnata* (L. f.) Kurz	ANACARDIACEAE
๑๐๐	มะเกลือ	*Diospyros mollis* Griff.	EBENACEAE
๑๐๑	มะขาม	*Tamarindus indica* L.	LEGUMINOSAE-CAESALPINOIDEAE
๑๐๒	มะขามป้อม	*Phyllanthus emblica* L.	EUPHORBIACEAE
๑๐๓	มะพอก	*Parinari anamense* Hance	CHRYSOBALANACEAE
๑๐๔	มะแฟน	*Protium serratum* Engl.	BURSERACEAE
๑๐๕	มะม่วงป่า	*Magnifera caloneura* Kurz	ANACARDIACEAE
๑๐๖	มันนก	*Dioscorea bermanica* Praint & Burkill	DIOSCOREACEAE

ลำดับที่	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์
๑๐๗	มันน้ำ	*Dioscorea pierrei* Prain & Burkill	DIOSCOREACEAE
๑๐๘	มันเหลื่อม	*Dioscorea* sp.	DIOSCOREACEAE
๑๐๙	โมกขาว	*Holarrhena curtisii* King & Gamble	APOCYNACEAE
๑๑๐	ยอป่า	*Morinda elliptica* Ridl.	RUBIACEAE
๑๑๑	ยางโดน	*Polyalthia asteriella* Ridl.	ANNONACEAE
๑๑๒	ย่านาง	*Tiliacora triandra* Diels	MENISPERMACEAE
๑๑๓	เร่ว	*Amomum villosum* Lour.	ZINGIBERACEAE
๑๑๔	ลำดวน	*Melodorum fruticosum* Lour.	ANNONACEAE
๑๑๕	เล็บแมว	*Ziziphus oenoplia* (L.) Mill.	RHAMNACEAE
๑๑๖	ว่านจูงนาง	*Geodorum attenuatum* Griff.	ORCHIDACEAE
๑๑๗	ส้มกบ	*Hymenodictyon orixense* (Roxb.) Mabb.	RUBIACEAE
๑๑๘	ส้มป่อย	*Acacia concinna* (Willd.) DC.	LEGUMINOSAE-MIMOSOIDEAE

ลำดับที่	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์
๑๑๙	ส้มโฮง	*Sterculia foetida* L.	STERCULIACEAE
๑๒๐	สมัดน้อย	*Micromelum glanduliferum* B. Hansen	RUTACEAE
๑๒๑	สมัดใหญ่	*Micromelum minutum* (G. Forst.) Wight & Arn.	RUTACEAE
๑๒๒	สะคัง	*Vitex scabra* Wall. ex Schauer	LABIATAE
๑๒๓	สะท้อน	*Millettia* sp.	LEGUMINOSAE-PAPILIONOIDEAE
๑๒๔	สั้น	*Dillenia aurea* Sm.	DILLENIACEAE
๑๒๕	สาน	*Rhapis excelsa* (Thunb.) Henry ex Rehder	PALMAE
๑๒๖	สาบเสือ	*Chromoleana odoratum* (L.) R.M. King & H. Rob.	ASTERACEAE
๑๒๗	ส่าเหล้า	*Bridelia tomentosa* Blume	EUPHORBIACEAE
๑๒๘	ส่าเหล้าเครือ	*Bridelia* sp.	EUPHORBIACEAE
๑๒๙	เสี้ยว	*Bauhinia malabarica* Roxb.	LEGUMINOSAE-CAESALPINIOIDEAE
๑๓๐	เสี้ยวดอกขาว	*Bauhinia saccocalyx* Pierre	LEGUMINOSAE-CAESALPINIOIDEAE

ลำดับที่	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์
๑๓๑	แสนคำ	*Terminalia triptera* Stapf	COMBRETACEAE
๑๓๒	แสนพัน	*Bauhinia involucellata* Kurz	LEGUMINOSAE-CAESALPINIOIDEAE
๑๓๓	หญ้าเกล็ดหอย	Unknown	SCROPHULARIACEAE
๑๓๔	หญ้าคมปาว	*Carex baccans* Nees	CYPERACEAE
๑๓๕	หญ้าคอมมิวนิสต์	*Pennisetum polystachyon* (L.) Schult.	GRAMINEAE
๑๓๖	หญ้าหัวนาค	*Barleria strigosa* Willd.	ACANTHACEAE
๑๓๗	หญ้าแห้วหมู	*Cyperus rotundus* L.	CYPERACEAE
๑๓๘	หนวดแมว	Unknown	-
๑๓๙	หนอนตายยาก	*Stemona phyllantha* Gagnep.	STERMONACEAE
๑๔๐	หนามเข	*Maclura cochinchinensis* (Lour.) Corner	MORACEAE
๑๔๑	หนามคอม	*Zizphus cambodiana* Pierre	RHAMNACEAE
๑๔๒	หนามแท่ง	*Catunaregam spathulifolia* Tirveng.	RUBIACEAE

ลำดับที่	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์
๑๔๓	หนามหันแดง	*Maytenus marcanii* Ding Hou	CELASTRACEAE
๑๔๔	หนาวเดือนห้า	*Combretum* sp.	COMBRETACEAE
๑๔๕	หม้อ	*Rothmannia wittii* (Craib) Bremek.	RUBIACEAE
๑๔๖	หม่อนเอี้ย	*Alangium salvifolium* (L. f.) Wangerin subsp. *hexapetalum* Wangerin	ALANGIACEAE
๑๔๗	หมอยพ่อค้า	*Lygodium flexuosum* Sw.	SCHIZAEACEAE
๑๔๘	หมากติดต่อ	*Myriopteron extensum* (Wight) K. Schum.	ASCLEPIADACEAE
๑๔๙	หมากเบ็น	*Flacourtia indica* (Burm. f.) Merr.	FLACOURTIACEAE
๑๕๐	หมากมี่ป่า	*Artocarpus rigidus* Blume	MORACEAE
๑๕๑	หมากมุ่น	*Elaeocarpus lanceifolius* Roxb.	ELAEOCARPACEAE
๑๕๒	หมากหล่ำ	*Adenanthera pavonina* L.	LEGUMINOSAE-MIMOSOIDEAE
๑๕๓	หมากเหลื่อม	*Canarium subulatum* Guillaumin	BURSERACEAE
๑๕๔	หมี่	*Litsea glutinosa* (Lour.) C.B. Rob.	LAURACEAE

ลำดับที่	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์
๑๕๕	หลักดำ	*Diospyros castanea* H. R. Fletcher	EBENACEAE
๑๕๖	หวดข่า	*Lepisanthes rubiginosa* Leenh.	SAPINDACEAE
๑๕๗	หว้าเขียว	*Syzygium claviflorum* (Roxb.) A.M. Cowan & Cowan	MYRTACEAE
๑๕๘	หางกวาง	*Ancistrocladus tectorius* (Lour.) Merr.	ANCISTROCLADACEAE
๑๕๙	หำอาว	*Pterospermum littorale* Craib var. *litorale*	STERCULIACEAE
๑๖๑	เหม่าตาเขียด	*Antidesma ghaesembilla* Gaertn.	EUPHOBIACEAE
๑๖๒	เหมือดใบมน	*Aporosa villosa* (Wall. ex Lindl.) Baill.	EUPHOBIACEAE
๑๖๓	เหมือดปลาซิว	*Memecylon pauciflorum* Blume	MELASTOMATACEAE
๑๖๔	เหมือดแอ่	*Memecylon edule* Roxb.	MELASTOMATACEAE
๑๖๕	แหน	*Terminalia glaucifolia* Craib	COMBRETACEAE
๑๖๖	อด	*Lannea coromandelica* (Houtt.) Merr.	ANACARDIACEAE
๑๖๗	อะลาง	*Peltophorum dasyrachis* (Miq.) Kurz	LEGUMINOSAE-CAESALPINIOIDEAE

ลำดับที่	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์
๑๖๘	อีโก่ย	*Ampelocissus martinii* Planch.	VITACEAE
๑๖๙	อีตู่ผี	*Hyptis suaveolens* (L.) Poit.	LAMIACEAE
๑๗๐	อีเตื่อย	Unknown	ZINGIBERACEAE
๑๗๑	อีทก	*Cansjera rheedei* J.F. Gmel.	OPILIACEAE
๑๗๒	อีป้อม	*Diospyros* sp.	EBENACEAE
๑๗๓	อีเม้ง	*Dalbergia* sp.	LEGUMINOSAE-PAPILIONOIDEAE
๑๗๔	อีลุมปุมเป้า	*Dioscorea bulbifera* L.	DIOSCOREACEAE
๑๗๕	เอื้องหมายนา	*Costus speciosus* (Koen.) Sm.	COSTACEAE
๑๗๖	ฮวงสุ่ม	*Congea tomentosa* Roxb.	VERBENACEAE
๑๗๗	ฮัง	*Shorea siamensis* Miq.	DIPTEROCARPACEAE
๑๗๘	ไฮ	*Ficus glaberrium* Blume	MORACEAE

๖.๒ สมุนไพรที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ จำนวน ๑๕ รายการ

ลำดับที่	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์
๑	กระบก	*Irvingia malayana* Oliv. ex A.W. Benn.	IRVINGIACEAE
๒	กวัก	*Garcinia speciosa* Wall.	GUTTIFERAE
๓	ขี้ตุ่น	*Helicteres angustifolia* L.	STERCULIACEAE
๔	ค้อ	*Schleichera oleosa* (Lour.) Oken	SAPINDACEAE
๕	คูณ	*Cassia fistula* L.	LEGUMINOSAE-CAESALPINIOIDEAE
๖	เค็ง	*Dialium cochinchinense* Pierre	LEGUMINOSAE-CAESALPINIOIDEAE
๗	จิก	*Shorea obtusa* Wall. ex Blume	DIPTEROCARPACEAE
๘	ดู่	*Pterocarpus macrocarpus* Kurz	LEGUMINOSAE-PAPILIONOIDEAE
๙	แดง	*Xylia xylocarpa* (Roxb.) Taub. var. *kerrii* (Craib & Hutch.) I.C. Nielsen	LEGUMINOSAE-MIMOSOIDEAE
๑๐	มะค่าโมง	*Afzelia xylocarpa* (Kurz) Craib	LEGUMINOSAE-CAESALPINIOIDEAE
๑๑	ม้ากระทืบโรง	*Neuropeltis racemosa* Wall.	CONVOLVULACEAE

ลำดับที่	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์
๑๒	โมกใหญ่	*Holarrhena pubescens* Wall. ex G. Don	APOCYNACEAE
๑๓	ยูง	*Dalbergia cochinchinensis* Pierre	LEGUMINOSAE-PAPILIONOIDEAE
๑๔	สัก	*Tectona grandis* L. f.	LABIATAE
๑๕	แสบง	*Dipterocarpus intricatus* Dyer	DIPTEROCARPACEAE

๖.๓ สมุนไพรที่อาจจะสูญพันธุ์ จำนวน ๖ รายการ

ลำดับที่	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์
๑	ขามเครือ	*Dalbergia darlacensis* P.H. Hô & Niyomdham	LEGUMINOSAE-PAPILIONOIDEAE
๒	ข้าวหลาม	*Goniothalamus laoticus* (Finet & Gagnep.) Bân	ANNONACEAE
๓	คันจ้อง	*Diospyros filipendula* Pierre ex Lecomte	EBENACEAE
๔	แดงดง	*Xylopia vielana* Pierre	ANNONACEAE
๕	หวายนั่ง	*Calamus acanthophyllus* Becc.	PALMAE
๖	หำอาว	*Pterospermum littorale* Craib var. *litorale*	STERCULIACEAE

อ้างอิงจาก Thailand Red Data: Plants (2006)

๒.๓ แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ ป่าดอยม่อนฤาษี ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าขุนแม่กวง ตำบลเทพเสด็จ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๕๘

๑. หลักการและเหตุผล

พระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๓ กำหนดให้อธิบดีกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกเป็นนายทะเบียนกลาง และนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดเป็นนายทะเบียนจังหวัดมีหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับการคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและสมุนไพร และในมาตรา ๕๗ กำหนดให้รัฐมนตรี โดยคำแนะนำของคณะกรรมการคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย จัดทำแผนปฏิบัติการเชิงบูรณาการที่เรียกว่า “แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพร” เสนอขอความเห็นจากรัฐมนตรี เพื่อประสานความร่วมมือระหว่างภาคส่วนที่เกี่ยวข้องและชุมชนในการคุ้มครองสมุนไพร และบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพรที่มีระบบนิเวศตามธรรมชาติหรือมีความหลากหลายทางชีวภาพ หรืออาจได้รับผลกระทบกระเทือนจาการกระทำของมนุษย์ได้โดยง่ายในพื้นที่ที่ไดกำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์

ในปี ๒๕๕๓ จังหวัดเชียงใหม่โดยสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ ได้รับการสนับสนุนการสำรวจศึกษาชนิดและปริมาณของสมุนไพรโดยจัดทำบัญชีรายชื่อสุมนไพร ภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรของผู้เชี่ยวชาญสมุนไพรศึกษาข้อมูลสถานภาพความหลากหลายทางชีวภาพของสมุนไพรอย่างเป็นระบบ ซึ่งภาคส่วนที่เกี่ยวข้องร่วมสำรวจศึกษา ได้แก่ คณะเภสัชศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ องค์การสวนพฤกษศาสตร์ สำนักงานสาธารณสุขอำเภอดอยสะเก็ด สถานีอนามัยเทพเสด็จ โรงพยาบาลดอยสะเก็ด สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ ๑ (เชียงใหม่) องค์การบริหารส่วนตำบลเทพเสด็จ หน่วยป้องกันรักษาป่าที่ ชม.๒๓ (ดอยสะเก็ด) หน่วยงานทหารชุดปฏิบัติการปางไฮ เจ้าอาวาสวัดพงษ์ทอง ต.เทพเสด็จ แกนนำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขตำบลเทพเสด็จ หมอพื้นบ้านในพื้นที่ เพื่อทราบชนิดพันธุ์ของสมุนไพรที่มีค่า หายาก และนำไปสู่การพิจารณาจัดทำแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่ดังกล่าว ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติต่อไป

“ดอยม่อนฤาษี” อยู่ในพื้นที่ เขตป่าสงวนแห่งชาติป่าขุนแม่กวง ในความดูแลของหน่วยป้องกันรักษาป่าที่ ชม.๒๓ (ดอยสะเก็ด) อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่เขตอนุรักษ์ กำกับดูแลโดยสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ ๑ (เชียงใหม่) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีพื้นที่กว่า ๑,๓๐๐ ไร่ เป็นแหล่งรวบรวมความหลากหลายทางชีวภาพ มีความสมบูรณ์ดี ชาวบ้านมีการนำสมุนไพรไปใช้ในการบำบัด รักษา บำรุงร่างกายด้านต่าง ๆ ตามภูมิปัญญาพื้นถิ่น

๒. สถานการณ์และสภาพปัญหา

การศึกษาเกี่ยวกับสถานการณ์การใช้ประโยชน์จากสมุนไพร จากการเสวนาและการสำรวจศึกษาสมุนไพรในพื้นที่ระหว่างหมอยา ทีมวิจัยจากคณะเภสัชศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ องค์การสวนพฤกษศาสตร์ เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล เจ้าหน้าที่หน่วยป้องกันรักษาป่าที่ ชม.๒๓ (ดอยสะเก็ด) เจ้าหน้าที่จากสำนักงานสาธารณสุขอำเภอดอยสะเก็ด โรงพยาบาลดอยสะเก็ด ทหารชุดปฏิบัติการปางไฮ เจ้าอาวาสวัดพงษ์ทอง ต.เทพเสด็จ แกนนำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขตำบลเทพเสด็จ หมอพื้นบ้านในพื้นที่และเจ้าหน้าที่จากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ พบรายชื่อสมุนไพรที่หมอยาเคยใช้ประโยชน์และเป็นสมุนไพรที่เก็บจากดอยม่อนฤาษี จำนวน ๑๒๗ ชนิด ๖๕ วงศ์

โครงสร้างและลักษณะของป่าม่อนฤาษี เขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าขุนแม่กวง เป็นการผสมผสานกันของระบบนิเวศป่า ๒ ประเภท คือ ป่าดิบเขาต่ำ และ ป่าไม้ก่อ โครงสร้างของป่าซับซ้อนประกอบไปด้วย ๓ ชั้นเรือนยอด มีไม้ยืนต้นที่มีขนาดลำต้นใหญ่จำนวนมาก ที่มีเส้นรอบวงมากกว่า ๒๐๐ เซนติเมตร และลำต้นขนาดใหญ่ที่สุดเส้นรอบวง ๓๗๐ เซนติเมตร

การใช้ประโยชน์จากสมุนไพรในป่าม่อนฤาษี เขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าขุนแม่กวง หมอพื้นบ้านเข้าไปใช้ประโยชน์เพื่อการรักษาโรคและอาการในชุมชน ๔๖ อาการ จาก ๑๒๗ ชนิด ใช้รักษาอาการภายนอกได้ ๑๑ ชนิดอาการ ใช้รักษาอาการภายใน (ยารับประทาน) ๓๕ ชนิดอาการ สมุนไพรที่มีการนำมาใช้ภายในมาก ๕ อันดับแรก ได้แก่ สมุนไพรเพื่อบำรุงกำลัง ซึ่งมี ๑๗ ชนิด แก้มะโหก ริดสีดวงทวาร ๑๑ ชนิด โรคไต ขับปัสสาวะ ๑๐ ชนิด ขับลมในกระเพาะ ๙ ชนิด และแก้ปวดกล้ามเนื้อ ปวดเมื่อยอ่อนเพลีย ๘ ชนิด และ ลดไข้ แก้ไข้ ๘ ชนิด ส่วนของพืชที่ถูกนำมาใช้เป็นยามากที่สุดคือ ราก (๔๑ ชนิดพืช) และตำรับยาสุมนไพรเพื่อใช้รักษาโรคและอาการ จำนวน ๘ ตำรับ ลักษณะการเก็บสมุนไพรของหมอพื้นบ้านหรือผู้เชี่ยวชาญสมุนไพรมักเก็บเพื่อใช้เองรักษาอาการเล็ก ๆ น้อย ๆ จะเก็บขณะที่มีกิจกรรมร่วมกันในป่า เก็บมาใช้พอเพียงในช่วงเวลาไม่เกิน ๑ เดือน

โดยสรุปแล้วพบว่า มีเหตุผล ที่แสดงให้เห็นว่าป่าม่อนฤาษีเป็นพื้นที่ที่สมควรอนุรักษ์ ได้แก่ มีพืชที่หมอพื้นบ้านใช้ในตำรับยาไม่น้อยกว่า ๑๒๗ ชนิด ในจำนวนนี้เป็นพืชหายากในพื้นที่อื่น และมีพืชไม่น้อยกว่า ๔ ชนิด ที่อยู่ในภาวะวิกฤต มีพืชสมุนไพรที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจ ไม่น้อยกว่า ๕ ชนิด มีพืชสมุนไพรที่มีคุณค่าและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เช่น ฮ้อเลือดไน้ กำลังเสือโคร่ง กุหลาบพันปี ปลาไหลเผือก ขมิ้นฤาษี และที่สำคัญมีเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็งพร้อมที่จะดำเนินการด้านการจัดการและอนุรักษ์สมุนไพรใน ดอยม่อนฤาษี พื้นที่ป่ายังคงมีความอุดมสมบูรณ์ของพรรณพืช ทั้งไม้ยืนต้นและไม้พื้นล่าง พบพืชบางชนิดที่ความจำเพาะกับพื้นที่แต่ละจุดที่แตกต่างกันโดยเฉพาะพืชสมุนไพรที่มีศักยภาพควรแก่การศึกษาเพิ่มเติม เพื่อใช้ประโยชน์ ยั่งยืน อนุรักษ์เพื่อเป็นมรดก

ดังนั้น ม่อนฤษี เขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าขุนแม่กวง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ จึงเป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในการดำเนินงานจัดทำแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพร เนื่องจากมีองค์กรชาวบ้านที่เข้มแข็ง และเป็นสถานที่ที่หมอยาพื้นบ้านยังใช้ประโยชน์ในการเก็บหาสมุนไพร และสอดคล้องตามเจตนารมณ์ในมาตรา ๕๗ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. ๒๕๔๒อันนำไปสู่การเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรภาคีที่เกี่ยวข้องในการจัดการและอนุรักษ์สมุนไพรและการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนต่อไป

๓. วัตถุประสงค์

๑. เพื่อสำรวจและรวบรวมข้อมูลด้านความหลากหลายทางชีวภาพด้านพืชสมุนไพรในพื้นที่สำหรับใช้เป็นข้อมูล ในการจัดทำแผนจัดการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพรตามพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ.๒๕๔๒

๒. เพื่อทราบข้อมูลระบบนิเวศวิทยาของพืชสมุนไพรในป่าชุมชนฯ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำแผนการ คุ้มครองพืชสมุนไพรอย่างมีประสิทธิภาพ

๓. เพื่อเป็นฐานข้อมูลและเสนอแนะแนวทางการคุ้มครองพืชสมุนไพรในป่าชุมชนฯ ให้ยั่งยืน บนพื้นฐานด้านความหลากหลายทางชีวภาพ

๔. เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ คุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพโดยเฉพาะพืชสมุนไพร ระหว่างส่วนราชการ หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคประชาชน

๔. เป้าหมาย

๑. เพื่อส่งเสริมอนุรักษ์ระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพของพรรณพืชสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ ป่าดอยม่อนฤาษี ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าขุนแม่กวง ตำบลเทพเสด็จ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

๒. เพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน องค์กรภาครัฐ และภาคเอกชนในการจัดทำแผนการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดสมุนไพร

๕. แนวทางและมาตรการตามแผนปฏิบัติการ (ดังตาราง)

๕.๑ แผนงานด้านกฎหมายหรือเงื่อนไขในการอนุญาตให้บุคคลเข้าไปในพื้นที่เขตอนุรักษ์

เป้าหมาย : เกิดแผนจัดการฯ ที่ได้รับการพิจารณาเห็นชอบและสนับสนุนจากกระทรวงสาธารณสุขและส่วนเกี่ยวข้องและชุมชน

กลยุทธ์ : กลไกการขับเคลื่อนแผนจัดการฯ อย่างเป็นรูปธรรม และมีการดำเนินการร่วมกันทุกภาคส่วนอย่างต่อเนื่อง

ตัวชี้วัด : - ประชาชน/ผู้เกี่ยวข้อง ในพื้นที่ได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบหรือเข้าไปในพื้นที่

- การรับรู้ของประชาชนในการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และแหล่งต้นน้ำ

มาตรการ	แนวทางปฏิบัติ /กิจกรรม	หน่วยงานหลัก หน่วยงานร่วม	งบประมาณ (บาท)			หมายเหตุ
			๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	
๑. ให้มีมาตราการและกลไกทางกฎหมายและข้อบังคับชุมชน ๒. ให้มีมาตราการและกลไกการเรียนรู้และประชาสัมพันธ์	๑. กิจกรรมการแจ้งระเบียบ/ข้อบังคับป่าสงวนแห่งชาติแก่สาธารณะ - การประชุมชี้แจงและจัดเวทีสาธารณสุขแลกเปลี่ยนความรู้กฎหมายและข้อบังคับชุมชน ๒. ให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายหรือระเบียบและจัดทำเอกสารเผยแพร่ ๓. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องสมุนไพรกับกลุ่มชุมชนอื่น และการสร้างกฎชุมชนในการเข้าพื้นที่ - เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้นอกพื้นที่/ดูงาน	- องค์การบริหารส่วนตำบลเทพเสด็จ - หน่วยป้องกันและรักษาป่าที่ ชม.๒๓ (ดอยสะเก็ด) - สำนักงานสาธารณสุขอำเภอดอยสะเก็ด/ส่วนราชการในอำเภอ - สำนักงานสาธารณสุขอำเภอดอยสะเก็ด/องค์การบริหารส่วนตำบลดอยสะเก็ด	๑๐๐,๐๐๐	๙๐,๐๐๐	๘๐,๐๐๐	

๕.๒ แผนงานด้านการอนุรักษ์และประสานความร่วมมือในการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร

เป้าหมาย : เกิดกระบวนการปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์และคุ้มครองสมุนไพร พร้อมกำหนดขอบเขตหน้าที่ และความรับผิดชอบของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและชุมชนในการร่วมมือ

กลยุทธ์ : ส่งเสริมพัฒนาความร่วมมือและประสานงานระหว่างส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและชุมชนในการอนุรักษ์และคุ้มครองสมุนไพร

ตัวชี้วัด : จำนวนรูปแบบหรือวิธีการอนุรักษ์สมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพรอย่างน้อย ๒ รูปแบบ

มาตรการ	แนวทางปฏิบัติ /กิจกรรม	หน่วยงานหลัก หน่วยงานร่วม	งบประมาณ (บาท)			หมายเหตุ
			๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	
๑. ให้มีมาตราการและกลไกอนุรักษ์/คุ้มครองสมุนไพรและการใช้ประโยชน์	๑. โครงการสร้างจิตสำนึกและตระหนักในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และแหล่งต้นน้ำ ๒. โครงการสนับสนุนงบประมาณให้แก่กลุ่มอาสาสมัครอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และแหล่งต้นน้ำ หมู่ที่ ๑-๘ ดอยสะเก็ด ๓. โครงการส่งเสริมการปลูกต้นไม้เฉลิมพระเกียรติตามแนวทางพระราชดำริ ในพื้นที่ตำบลเทพเสด็จ	- องค์การบริหารส่วนตำบลเทพเสด็จ/หน่วยป้องกันและรักษาป่าที่ ชม.๒๓ (ดอยสะเก็ด) - สำนักงานสาธารณสุขอำเภอดอยสะเก็ด	๗๐,๐๐๐	๗๐,๐๐๐	๗๐,๐๐๐	

๕.๒ แผนงานด้านการอนุรักษ์และประสานความร่วมมือในการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร (ต่อ)

เป้าหมาย : เกิดกระบวนการปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์และคุ้มครองสมุนไพร พร้อมกำหนดขอบเขตหน้าที่ และความรับผิดชอบของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและชุมชนในการร่วมมือ

กลยุทธ์ : ส่งเสริมพัฒนาความร่วมมือและประสานงานระหว่างส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและชุมชนในการอนุรักษ์และคุ้มครองสมุนไพร

ตัวชี้วัด : จำนวนรูปแบบหรือวิธีการอนุรักษ์สมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพรอย่างน้อย ๒ รูปแบบ

มาตรการ	แนวทางปฏิบัติ /กิจกรรม	หน่วยงานหลัก หน่วยงานร่วม	งบประมาณ (บาท)			หมายเหตุ
			๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	
๑. ให้มีมาตรการและกลไอนุรักษ์/คุ้มครองสมุนไพรและการใช้ประโยชน์ (ต่อ)	๔. ส่งเสริมการให้ความรู้เรื่องสมุนไพรแก่ชุมชน ในการใช้ประโยชน์ ให้แก่โรงเรียน/ชุมชน และส่งเสริมอาชีพประชาชนในพื้นที่ โครงการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมุนไพรพื้นบ้าน อำเภอ ๕. โครงการรณรงค์งดการเผา เพื่อลดปัญหาหมอกควันในตำบล ๖. อุดหนุนงบประมาณตามโครงการส่งเสริมพัฒนาศักยภาพและการรวมกลุ่มแม่บ้าน - กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อำเภอดอยสะเก็ด กลุ่มสมุนไพรเพื่อสุขภาพ	- องค์การบริหารส่วนตำบลเทพเสด็จ/หน่วยป้องกันและรักษาป่าที่ ชม.๒๓ (ดอยสะเก็ด) - สำนักงานสาธารณสุขอำเภอดอยสะเก็ด	๘๐,๐๐๐	๘๐,๐๐๐	๘๐,๐๐๐	

๕.๓ แผนงานด้านสำรวจและศึกษาวิจัยสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร

เป้าหมาย: จัดทำและพัฒนาระบบฐานข้อมูลของสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์

กลยุทธ์ : ส่งเสริมสมรรถนะและพัฒนาศักยภาพแก่ส่วนราชการและบุคลากรที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องในการสำรวจและศึกษาสมุนไพร และบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร

ตัวชี้วัด : ๑. จำนวนพืชสมุนไพรที่ได้รับการจัดทำทะเบียน

๒. จำนวนฐานข้อมูลสมุนไพรที่นำไปใช้ในการติดตามการเปลี่ยนแปลงของสมุนไพร

มาตรการ	แนวทางปฏิบัติ /กิจกรรม	หน่วยงานหลัก หน่วยงานร่วม	งบประมาณ (บาท)			หมายเหตุ
			๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	
๑. ให้มีมาตรการและกลไกการสนับสนุนการสำรวจและวิจัยสมุนไพร	๑. การสำรวจสุมนไพรและจัดทำพิพิธภัณฑ์สุมนไพรท้องถิ่นโดยชุมชนมีส่วนร่วมภายใต้มิติทางสังคม - สำรวจพันธุ์พืชในพ้นที่ใหม่ๆต่างฤดูกาล (แล้ง,ฝน, หนาว) คลอบคลุมพื้นที่เขตป่าสงวนแห่งชาติป่าขุนแม่กวง - ชุมชน/เยาวชน ร่วมสำรวจเพื่อการเรียนรู้เพิ่มเติม	- คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ - สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่/สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ/องค์การบริหารส่วนตำบลเทพเสด็จ/	๑๓๐,๐๐๐	๑๓๐,๐๐๐	๑๓๐,๐๐๐	

๕.๔ แผนงานตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานและการบังคับใช้กฎหมาย

เป้าหมาย : การดำเนินงานเป็นไปตามแผนการจัดการอนุรักษ์และศึกษาวิจัยทางวิชาการสมุนไพร

กลยุทธ์ : จัดทำระบบติดตามกำกับ ควบคุมและลดภาวะคุกคามที่มีผลกระทบต่อสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร

ตัวชี้วัด : มีระบบการติดตามกำกับผลการดำเนินการตามแผนการจัดการอนุรักษ์ตามความเหมาะสมเช่น การประชุมคณะกรรมการประสานความร่วมมือในการดำเนินงานตามแผนอนุรักษ์สมุนไพร รายงานผลการประเมินการใช้แผนการจัดการอนุรักษ์และศึกษาวิจัยทางวิชาการ รายงานสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร

มาตรการ	แนวทางปฏิบัติ /กิจกรรม	หน่วยงานหลัก หน่วยงานร่วม	งบประมาณ (บาท)			หมายเหตุ
			๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	
๑. ให้มีมาตรการและการประเมินผลการดำเนินงาน	๑. จัดตั้งคณะทำงานประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนการจัดการอนุรักษ์และศึกษาวิจัยทางวิชาการ ๒. จัดให้มีศูนย์ติดตามและเฝ้าระวังเพื่ออนุรักษ์สมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร ๓. ประชุมคณะกรรมการฯ รับทราบผลการดำเนินงานตามแผน ๔. จัดทำรายงานผลการดำเนินงาน	- องค์การบริหารส่วนตำบลเทพเสด็จ/หน่วยป้องกันและรักษาป่าที่ ชม.๒๓ (ดอยสะเก็ด) - สำนักงานสาธารณสุขอำเภอดอยสะเก็ด	๒๐,๐๐๐	๓๐,๐๐๐	๔๐,๐๐๐	

๖. ข้อมูลสมุนไพรและความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่

พืชสมุนไพรที่สำรวจพบในพื้นที่ จำนวน ๑๙ รายการ

ลำดับ	ชื่อกลาง	ชื่อวิทยาศาสตร์
๑	กระชายขาว (สัตตะฤาษี)	*Paris polyphylla* Sm.
๒	กวาวเครือแดง	*Butea superba* Roxb.
๓	กาแฟ	*Coffea arabica* L.
๔	กาสามปีก	*Melicope pteleifolia* (Champ. ex Benth.) T. G. Hartley
๕	กำปอง	*Microtoena insuavis* (Hance) Prain ex Briq.
๖	กำลังเสือโคร่ง	*Betula alnoides* Buch.-Ham. ex D. Don
๗	กุหลาบพันปี	*Rhododendron cf. ludwigianum* Hosseus
๘	เกล็ดปลาปรุง	*Desmodium* sp.
๙	แก้ฮากเหลือง	*Desmodium oblongum* Benth.
๑๐	ขมิ้นฤาษี	*Combretum latifolium* Blume (synonym *Combretum extensum* Roxb. ex G. Don.)
๑๑	เครือเดา	*Smilax ovalifolia* Roxb. ex D. Don
๑๒	เจียวกู่หลาน	*Gynostemma pentaphyllum* (Thunb.) Makino
๑๓	ปลาไหลเผือก	*Eurycoma longifolia* Jack
๑๔	ม้าสามต๋อน	*Asparagus filicinus* Buch.-Ham. ex D. Don
๑๕	เมี่ยง	*Camellia sinensis* (L.) Kuntze

ลำดับ	ชื่อกลาง	ชื่อวิทยาศาสตร์
๑๖	ว่านหัวสืบ	*Disporopsis longifolia* Craib
๑๗	ฮ้อเลือดไน้	*Desmodium* sp.
๑๘	ฮ้อเลือดไน้	*Desmodium* sp.
๑๙	ฮางแกง	*Cinnamomum iners* Reinw. ex Blume

๖.๑ สมุนไพรที่มีค่าต่อการศึกษาหรือวิจัย จำนวน ๑๐ รายการ

ลำดับ	ชื่อกลาง	ชื่อวิทยาศาสตร์
๑	กวาวเครือแดง	*Butea superba* Roxb.
๒	กาสามปีก	*Melicope pteleifolia* (Champ. ex Benth.) T. G. Hartley
๓	กำลังเสือโคร่ง	*Betula alnoides* Buch.-Ham. ex D. Don
๔	กุหลาบพันปี	*Rhododendron cf. ludwigianum* Hosseus
๕	แก้ฮากเหลือง	*Desmodium oblongum* Benth.
๖	ขมิ้นฤาษี	*Combretum latifolium* Blume (synonym *Combretum extensum* Roxb. ex G. Don.)
๗	เครือเดา	*Smilax ovalifolia* Roxb. ex D. Don
๘	ปลาไหลเผือก	*Eurycoma longifolia* Jack
๙	ม้าสามต๋อน	*Asparagus filicinus* Buch.-Ham. ex D. Don

ลำดับ	ชื่อกลาง	ชื่อวิทยาศาสตร์
๑๐	ฮ้อเลือดไน้	*Desmodium* sp.

๖.๒ สมุนไพรที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ จำนวน ๕ รายการ

ลำดับ	ชื่อกลาง	ชื่อวิทยาศาสตร์
๑	กาแฟ	*Coffea arabica* L.
๒	กระชายขาว (สัตตะฤาษี)	*Paris polyphylla* Sm.
๓	เจียวกู่หลาน	*Gynostemma pentaphyllum* (Thunb.) Makino
๔	ปลาไหลเผือก	*Eurycoma longifolia* Jack
๕	เมี่ยง	*Camellia sinensis* (L.) Kuntze

๖.๓ สมุนไพรที่อาจจะสูญพันธุ์ จำนวน ๗ รายการ

ลำดับ	ชื่อกลาง	ชื่อวิทยาศาสตร์
๑	กระชายขาว (สัตตะฤาษี)	*Paris polyphylla* Sm.
๒	กำปอง	*Microtoena insuavis* (Hance) Prain ex Briq.
๓	เกล็ดปลาปรุง	*Desmodium* sp.
๔	ปลาไหลเผือก	*Eurycoma longifolia* Jack

ลำดับ	ชื่อกลาง	ชื่อวิทยาศาสตร์
๕	ว่านหัวสืบ	*Disporopsis longifolia* Craib
๖	ฮ้อเลือดไน้	*Desmodium* sp.
๗	ฮางแกง	*Cinnamomum iners* Reinw. ex Blume

๒.๔ แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ ป่าชุมชนขุนน้ำวอง ในเขตป่าสงวนแห่งชาติแม่อิงฝั่งขวา บ้านม่วงยายเหนือ-ใต้ ตำบลม่วงยาย อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๕๘

.....

๑. หลักการและเหตุผล

ประเทศไทยเป็นแหล่งรวมทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งป่าไม้และสมุนไพร การจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน จึงใช่เป็นเพียงบทบาทหน้าที่ของคนไทยคนใดคนหนึ่งเท่านั้น หากแต่ต้องเป็นความรู้สึก ตระหนักรู้ของคนไทยทุกคน ในการมีส่วนร่วมปกป้อง อนุรักษ์ คุ้มครองและในขณะเดียวกันก็ต้องมีการส่งเสริมและพัฒนาเพื่อการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพเหล่านั้น ในด้านต่างๆ เช่น ด้านการศึกษาวิจัยและพัฒนาด้านการแพทย์และสาธารณสุข ด้านบริการสุขภาพด้านสุขภาพและการใช้ ในเชิงพาณิชย์เพื่อเศรษฐกิจของประชาชนและประเทศชาติอย่างผู้มีความรับผิดชอบ และการปลุกกระแสชุมชนในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อชนรุ่นหลังจะได้เรียนรู้ ศึกษาและใช้ประโยชน์ในอนาคตได้อย่างยั่งยืน

ป่าชุมชนขุนน้ำวอง ในเขตป่าสงวนแห่งชาติแม่อิงฝั่งขวา บ้านม่วงยายเหนือ หมู่ ๒ และ บ้านม่วงยายใต้ หมู่ ๕ ตำบลม่วงยาย อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย ในความดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลม่วงยาย จังหวัดเชียงราย มีพื้นที่โดยประมาณ ๘,๑๒๕ ไร่ เป็นป่าชุมชนที่มีความอุดมสมบูรณ์และมีความหลากหลายของพันธุ์พืชและสัตว์ เป็นแหล่งรวมความหลากหลายทางชีวภาพ ทั้งป่าไม้ พันธุ์พืชป่า สัตว์ป่านานาชนิด และสมุนไพรจำนวนมาก ควรได้รับการอนุรักษ์และคุ้มครองสมุนไพร รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ ดังนั้น สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงรายซึ่งมีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. ๒๕๔๒ ในการดำเนินการต่าง ๆ เกี่ยวกับการคุ้มครอง และส่งเสริมการศึกษาวิจัยและพัฒนาภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรและส่งเสริมการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน กรณีศึกษา : ป่าชุมชน ขุนน้ำวอง ในเขตป่าสงวนแห่งชาติแม่อิง ฝั่งขวา บ้านม่วงยายเหนือ หมู่ ๒ และบ้านม่วงยายใต้ หมู่ ๕ ตำบลม่วงยาย อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย เพื่อใช้เป็นข้อมูลและแนวทาง ประกอบการพิจารณาจัดทำแผนจัดการคุ้มครองสมุนไพรในเขตอนุรักษ์แบบบูรณาการและสอดคล้องภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายของหน่วยงานที่กำกับดูแลและโดยเฉพาะบทบัญญัติ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญา

การแพทย์แผนไทย พ.ศ. ๒๕๔๒ หมวด ๓ การคุ้มครองสมุนไพรมาตรา ๗ บัญญัติว่า เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพรที่มีระบบนิเวศตามธรรมชาติหรือมีความหลากหลายทางชีวิภาพ หรืออาจได้รับกระทบกระเทือนจากการกระทำของมนุษย์ได้โดยง่ายในเขตพื้นที่มีการกำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์ให้รัฐมนตรี โดยคำแนะนำของคณะกรรมการจัดทำแผนปฏิบัติการที่เรียกว่า "แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพร" ทั้งในระยะสั้น ระยะกลาง หรือระยะยาวโดยความร่วมมือและประสานงานของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องต่อไป

๒. สถานการณ์และสภาพปัญหา

ป่าชุมชนขุนน้ำวอง ในเขตป่าสงวนแห่งชาติแม่อิงฝั่งขวา บ้านม่วงยายเหนือ หมู่ ๒ และบ้านม่วงยายใต้ หมู่ ๕ ตำบลม่วงยาย อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย ในความดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลม่วงยาย จังหวัดเชียงราย มีพื้นที่โดยประมาณ ๘,๑๒๕ ไร่ เป็นป่าชุมชนที่มีความอุดมสมบูรณ์และมีความหลากหลายของพันธุ์พืชและสัตว์ เป็นแหล่งรวมความหลากหลายทางชีวภาพ ทั้งป่าไม้ พันธุ์พืชป่า สัตว์ป่านานาชนิด และสมุนไพรจำนวนมาก ควรได้รับการอนุรักษ์และคุ้มครองสมุนไพร รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ ดังนั้นจึงได้รับการดูแลจากชาวาบ้านบ้านม่วงยายใต้และบ้านม่วงยายเหนือ โดยอาศัยกฎระเบียบของหมู่บ้านในการอนุรักษ์ป่าชุมชนขุนน้ำวอง

ผลการสำรวจและศึกษาข้อมูลในพื้นที่ป่าชุมชนขุนน้ำวอง ในเขตป่าสงวนแห่งชาติแม่อิงฝั่งขวา โดย รศ. ดร. พาณี ศิริสะอาด และคณะจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เมื่อปี ๒๕๕๒ พบสมุนไพรที่มีการนำมาใช้เป็นยาทั้งสิ้น ๒๖๐ ชนิด เป็นไม้ต้น ๘๔ ชนิด ไม้เลื้อย ๔๙ ชนิด ไม้ล้มลุก ๔๘ ชนิด ไม้พุ่ม ๔๕ ชนิด ไม้ต้นขนาดเล็ก ๑๕ ชนิด ไม้พุ่มรอเลื้อย ๑๐ ชนิด ไม้พุ่มขนาดใหญ่ ๓ ชนิด ไผ่ ๒ ชนิด เฟิร์น ๒ ชนิด กาฝาก ๑ ชนิด ปาล์ม ๑ ชนิด จากข้อมูลดังกล่าว ทำให้ทราบว่าไม้ต้นมีการใช้ประโยชน์เป็นยามากที่สุด รองลงมาได้แก่ ไม้เลื้อย ไม้ล้มลุก ไม้พุ่ม ไม้ต้นขนาดเล็ก จึงมีความจำเป็นที่จะได้มีการสำรวจพรรณพืชสมุนไพรและพืชที่ใช้ประโยชน์อื่นๆ ในป่าชุมชนขุนน้ำวอง ในเขตป่าสงวนแห่งชาติแม่อิงฝั่งขวา เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนอนุรักษ์ต่อไป

๓. วัตถุประสงค์

๑. เพื่อสำรวจและศึกษาสมุนไพรและความหลากหลายทางชีวภาพของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าชุมชน ขุนน้ำวอง ในเขตป่าสงวนแห่งชาติแม่อิงฝั่งขวา บ้านม่วงยายเหนือ หมู่ ๒ และบ้านม่วงยายใต้ หมู่ ๕

ตำบลม่วงยาย อำเภอเวียงแก่น สำหรับใช้เป็นข้อมูลในการจัดทำแผนจัดการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. ๒๕๔๒

๒. เพื่อทราบข้อมูลทางนิเวศวิทยาของพืชสมุนไพรในท้องถิ่น เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการ สงวน คุ้มครอง พืชสมุนไพร อย่างมีประสิทธิภาพ

๓. เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ คุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพโดยเฉพาะสมุนไพร ระหว่างส่วนราชการ หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งรัฐและเอกชน

๔. เพื่อเป็นศูนย์กลางอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศไทยในด้านการจัดการพันธุ์พืชสมุนไพรให้เกิดประโยชน์ มีคุณค่า และมูลค่าทางเศรษฐกิจย่างยั่งยืนในอนาคต

๕. เพื่อจัดทำฐานข้อมูลและเสนอแนวทางการจัดการพืชสมุนไพร ให้ยั่งยืนบนฐานข้อมูล ด้านความหลากหลายทางชีวภาพ

๖. เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาจัดทำแผนจัดการคุ้มครองสมุนไพรนอกเขตพื้นที่

๔. เป้าหมาย

๑. ส่งเสริมและสนับสนุนการอนุรักษ์ระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพของพืชสมุนไพรท้องถิ่นในเขตป่าชุมชนขุนน้ำวอง

๒. เกิดเครือเครือข่ายความร่วมมือทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน ในการคุ้มครองพืชสมุนไพรแบบบรูณาการ

๓. แผนจัดการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. ๒๕๔๒

๔. แนวทางการดำเนินงานเพื่ออนุรักษ์ คุ้มครองและส่งเสริมพืชสมุนไพรในเขตอนุรักษ์ เพื่อขยายไปยังพื้นที่อื่น

๕. มีศูนย์เรียนรู้ อนุรักษ์ และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ สมุนไพรและความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืนสำหรับประชาชน / นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปที่อยู่ในชุมชน ตำบลม่วงยาย ดำเนินการโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

๕. แนวทางและมาตรการตามแผนปฏิบัติการ (ดังตาราง)

๕.๑ แผนงานกด้านกฎหมายหรือเงื่อนไขในการอนุญาตให้บุคคลเข้าไปในพื้นที่เขตป่าชุมชน

เป้าหมาย : สร้างความเข้าใจในการอนุญาตให้หน่วยงานหรือองค์กรเข้าไปในพื้นที่ป่าชุมชนขุนน้ำวอง

กลยุทธ์ : เสริมสร้างความร่วมมือระหว่างส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและชุมชนในการกำหนดเงื่อนไขในการอนุญาตเข้าพื้นที่

ตัวชี้วัด : การมีส่วนร่วมในการอนุญาตหน่วยงานหรือองค์กรเข้าพื้นที่

มาตรการ	แนวทางปฏิบัติ / กิจกรรม	หน่วยงานหลัก / หน่วยงานร่วม	งบประมาณ			หมายเหตุ
			๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	
๑. การสร้างความเข้าใจแก่สาธารณะเกี่ยวกับเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องในการให้หน่วยงานหรือองค์กรเข้าไปในอนุรักษ์และศึกษาวิจัยวิชาการสมุนไพรในพื้นที่ป่าชุมชน	๑. ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและชุมชนในการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ความเข้าใจในการจัดแผนอนุรักษ์และศึกษาวิจัยทางวิชาการสมุนไพร ๒. จัดทำเอกสารเผยแพร่ให้ประชาชนทราบ	- สสจ.เชียงราย - ภาคีเครือข่าย (หน่วยป้องกันรักษาป่าท้องที่, กศน, อบต., โรงเรียนในอำเภอเวียงแก่น - หมอพื้นบ้าน	๑๒๐,๐๐๐	๑๒๐,๐๐๐	๑๒๐,๐๐๐	

๕.๒ แผนงานด้านอนุรักษ์และประสานความร่วมมือในการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร

เป้าหมาย : สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และคุ้มครองสมุนไพร พร้อมกำหนดขอบเขตหน้าที่และความรับผิดชอบของภาคส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและชุมชน

กลยุทธ์ : ส่งเสริมการพัฒนาความร่วมมือและประสานงานระหว่างส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและชุมชนในการอนุรักษ์และคุ้มครองสมุนไพร

ตัวชี้วัด : วิธีการอนุรักษ์สมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร

มาตรการ	แนวทางปฏิบัติ / กิจกรรม	หน่วยงานหลัก / หน่วยงานร่วม	งบประมาณ			หมายเหตุ
			๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	
๑. การมีส่วนร่วมของชุมชน ในการอนุรักษ์และคุ้มครอง สมุนไพรในพื้นที่ชุมชน	๑. จัดอบรมเยาวชน / แกนนำ เพื่อปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ๒. จัดทำทะเบียนชื่อสมุนไพรพร้อมติดรหัสลำดับของสมุนไพร ๓. สร้างกระแสการอนุรักษ์สมุนไพรโดยใช้สื่อวิทยุชุมชน / เสียงตามสายในหมู่บ้าน	สสจ.เชียงราย ภาคีเครือข่าย (ป่าไม้อำเภอ , กศน อบต. ,โรงเรียน ในอำเภอเวียงแก่น) หมอพื้นบ้าน	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	

๕.๓ แผนงานด้านสำรวจแลศึกษาวิจัยสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร

เป้าหมาย : จัดทำและพัฒนาระบบฐานข้อมูลของสมุนไพรในพื้นที่เขตป่าสมุนไพร

กลยุทธ์ : เสริมสร้างสมรรถนะและพัฒนาศักยภาพผู้ที่เกี่ยวข้องในการสำรวจสมุนไพร

ตัวชี้วัด : จำนวนสมุนไพรที่ได้ขึ้นทะเบียนและจำนวนฐานข้อมูลสมุนไพรที่นำไปใช้ในการติดตาม

มาตรการ	แนวทางปฏิบัติ / กิจกรรม	หน่วยงานหลัก / หน่วยงานร่วม	งบประมาณ			หมายเหตุ
			๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	
๑. จัดทำทะเบียนพืชสมุนไพรในเขตป่าขุนน้ำวอง	๑.ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและองค์กรภาคีเครือข่ายเพื่อชี้แจ้งการดำเนินงาน ๒. สำรวจ ศึกษาพืชสมุนไพร ๓. จัดทำฐานข้อมูลสมุนไพร	สสจ.เชียงรายภาคีเครือข่าย (ป่าไม้อำเภอ, กศน, อบต., โรงเรียนในอำเภอเวียงแก่น) หมอพื้นบ้าน	๑๔๐,๐๐๐	๑๔๐,๐๐๐	๑๔๐,๐๐๐	

๕.๔ แผนงานด้านการตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานและการบังคับใช้กฎหมาย

เป้าหมาย : การดำเนินงานเป็นไปตามแผนการอนุรักษ์และศึกษาวิจัยทางวิชาการสมุนไพร

กลยุทธ์ : ติดตาม กำกับ ควบคุมภาวะคุกคามที่มีผลกระทบต่อสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดสมุนไพร

ตัวชี้วัด : มีระบบติดตามกำกับผลการประเมินการใช้แผนการอนุรักษ์และรายงานผลการประเมินการใช้แผนการจัดการอนุรักษ์และรายงานความเปลี่ยนแปลง

มาตรการ	แนวทางปฏิบัติ / กิจกรรม	หน่วยงานหลัก / หน่วยงานร่วม	งบประมาณ			หมายเหตุ
			๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	
๑. จัดทำแผนประเมินผลและติดตามการดำเนินงาน	๑. จัดตั้งคณะทำงานประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนการอนุรักษ์และศึกษาวิจัย ๒. จัดทำรายงานผลการดำเนินงาน ๓. จัดกระบวนการความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์พันธุ์พืชและการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรในหมอพื้นบ้านนักเรียน ชาวบ้าน ๔. สร้างการมีส่วนร่วมในชุมชนอย่างแท้จริงและเกิดการรักและหวงแหนป่าชุมชน ๕. มีศูนย์เรียนรู้อนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน สำหรับประชาชน/นักศึกษาและผู้สนใจทั่วไป	สสจ.เชียงราย ภาคีเครือข่าย (ป่าไม้อำเภอ , กศน, อบต., โรงเรียน ในอำเภอเวียงแก่น) หมอพื้นบ้าน	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	

ที่ ท๖. ข้อมูลสมุนไพรและความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่

พืชสมุนไพรที่สำรวจพบในพื้นที่ จำนวน ๑๔๐ รายการ

ลำดับ	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์
๑	กวางหีแจ๊ะ	*Desmodium* sp.
๒	กวาวขาว	*Spatholobus parviflorus* (DC.) Kuntze
๓	ก้องแกบ	*Ventilago denticulata* Willd.
๔	กะลาบาบ้า	ยังไม่สามารถตรวจสอบชื่อ
๕	กาซะลองคำ	*Radermachera ignea* (Kurz) Steenis
๖	กาสามปีก	*Flemingia* cf strigta
๗	กำเบ้อต้น	*Schizomussaenda dehiscens* (Craib) H.L.Li
๘	กีบม้าลม	*Hoya* pachyclada Kerr
๙	กีบม้าหก	*Angiopteris evecta* (G.Forst.) Hoffm.
๑๐	แกฝอย	*Stereospermum colais* (Buch.-Ham. ex Dillwyn) Mabb.
๑๑	แก้วเมืองล้า	*Sphenodesme* sp.
๑๒	แก้ฮากเหลือง	*Desmodium oblongum* Wall. ex Benth.
๑๓	ขมิ้นป่า	*Curcuma* sp.
๑๔	ขัดมอญหลวง	*Abutilon* sp.
๑๕	ขางขาว	ยังไม่สามารถตรวจสอบชื่อ
๑๖	ข่าป่า	*Alpinia galanga* (L.) Willd.

ลำดับ	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์
๑๗	ข้ามจ๊าง ค้างคาวต้น	*Dalbergia* sp. ๒
๑๘	ขี้เปี้ยลุกฟ้อน	*Scoparia dulcis* L.
๑๙	ขี้เหล็กดำ	*Senna timorensis* (DC.) Irwin & Barneby
๒๐	เครือเขาเขียว, อ้อยแสนสวน	*Myriopteron extensum* (Wight) K.Schum.
๒๑	เครือเขาหลงตัวผู้	*Argyreia mollis* (Burm.f.) Choisy
๒๒	เครือเดาหลวง	*Smilax ovalifolia* Roxb.
๒๓	เครือตีนตั่ง แหนเครือ	*Combretum* sp.
๒๔	เครือหมูป่อย	*Nyctocalos brunfelsiiflora* Teijsm.& Binn.
๒๕	ไคร้ย้อย	*Aganosma marginata* (Roxb.) G.Don
๒๖	จะค่าน	*Piper* sp.
๒๗	จิงจ้อดอกเหลือง	*Merremia vitifolia* (Burm.f.) Hallier f.
๒๘	ชมพู่ป่า	*Syzygium* sp.
๒๙	ดีงูหว้า, เนระพูสีไทย	*Tacca chanthrieri* Andre
๓๑	ดีปลี	*Piper chaba* Hunt
๓๒	ดีพังพอน	*Euodia* sp.
๓๓	ดีหมี	*Cleidion spiciflorum* (Burm.f.) Merr.
๓๔	เดื่อผา	*Ficus squamosa* Roxb.

ลำดับ	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์
๓๕	โดไม่รู้ล้ม	*Elephantopus scaber* L.
๓๖	ต้นตึ่ง	*Strychnos* sp
๓๗	ต้นเต้าเหลียม	*Macaranga siamensis* S.J. Davies
๓๘	ต้นปุย	*Careya sphaerica* Roxb.
๓๙	ต้นแฝก	*Vetiveria zizanioides* (L.) Nash ex Small
๔๐	ตั้งก้อนหมา	*Leea indica* (Burm.f.) Merr.
๔๑	ตันขอ	*Ziziphus* sp.
๔๒	ต้างต่อ	*Trevesia palmata* (Roxb. ex Lindl.) Vis.
๔๓	ตีนเป็ด	*Alstonia scholaris* (L.) R.Br.
๔๔	ตีนเป็ดเครือ	*Schefflera* sp.
๔๕	ตึ่งเครือเงิน	*Myxopyrum* sp.
๔๖	ถ่อน	*Albizia* sp.
๔๗	นมนาง	*Polyalthia suberosa* (Roxb.) Thwaites
๔๘	นมวัว	*Anomianthus dulcis* (Dunn) J. Sinchlair
๔๙	น้ำนมราชสีห์	*Euphorbia hirta* L.
๕๐	น้ำน้อย	ยังไม่สามารถตรวจสอบชื่อ
๕๑	บอนหมอ พลูช้าง	*Scindapsus officinalis* Schott

ลำดับ	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์
๕๒	บัวรา	*Justicia adhatoda* L.
๕๔	บัวราดำ	*Justicia* sp.
๕๔	เบญจ๋าย	*Pterolobium* sp.
๕๕	เบาะเสร้า (เส้าขาว)	*Lagerstroemia tomentosa* C.Presl
๕๖	ปิ้งแดง	*Clerodendrum paniculatum* L.
๕๗	ปุ๋มเป้ง	*Phoenix* sp.
๕๘	ปูลิง, ผักเปรอะ	*Piper* sp.(๒)
๕๙	เปล้าเต่า	*Croton* sp.
๖๐	ผักกาดขี้นก	*Blumea flava* DC.
๖๑	ผักจ้ำ	*Ardisia* sp.
๖๒	ผักแปะ	*Pseuderanthemum* sp.
๖๓	ผักมันปลา	*Glochidion sphaerogynum* (Mull.Arg.) Kurz
๖๔	ผักสาบ (ไม้เลื้อย)	ยังไม่สามารถตรวจสอบชื่อได้
๖๕	ผักหนาม	*Lasia spinosa* (L.) Thwaites
๖๖	ฝางแดง ต้นฝาง	*Caesalpinia sappan* L.
๖๗	เพี้ยฟาน	*Ternstroemia* sp.?
๖๘	ม่วงเลือด	*Knema* sp.

ลำดับ	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์
๖๙	มอกหลวง, หมอกหลวง	*Gardenia* sootepensis Hutch.
๗๐	มะกอกเผือก	*Rhus* sp.
๗๑	มะกอม ต้นกอมขาว	*Microcos paniculata* L.
๗๒	มะก๋า มะก๊อบแก๊บ	*Amomum* sp.
๗๓	มะเกว๋ยนตาควาย	*Flacourtia indica* (Burm.f.) Merr.
๗๔	มะขันหมาก	*Dioscorea* sp.
๗๕	มะขามเครือ	*Dalbergia* sp.(๓)
๗๖	มะขามป้อม	*Phyllanthus emblica* L.
๗๗	มะเขือแจ้แพะ	*Ardisia* sp.(๒)
๗๘	มะแคว้งกุลัว	*Solanum torvum* Sw.
๗๙	มะดูก มักดูก	*Siphonodon celastrineus* Griff.
๘๐	มะดูกเครือ	*Sabia* sp.
๘๑	มะตาเสือ, ยอบ้าน	*Morinda citrifolia* L.
๘๒	มะตูม	*Aegle marmelos* (L.) Correa ex Roxb.
๘๓	มะเฟือง	*Averrhoa carambola* L.
๘๔	มะแฟน	*Protium serratum* Engl.
๘๕	มะหวดเหล้า จีปุ๊	*Lepisanthes rubiginosa* (Roxb.) Leenh

ลำดับ	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์
๘๖	มะอ้า, ไม้เอ็นอ้าน้อย	*Melastoma malabathricum* L.
๘๗	ม้ากระทืบโรงดำ	*Gnetum* sp.
๘๘	ม้ากระทืบโลง	*Aspidopterys tomentosa* (Blume) Juss.
๘๙	เม่าควาย	*Antidesma acidum* Retz.
๙๐	แม่ห้างก๊าน สาวน้อยตกเตียง	*Disporopsis longifolia* Craib
๙๑	ไม้กอนตาจี่, กอนตาลีเต๊าะ	*Harrisonia perforata* (Blanco) Merr.
๙๒	ไม้ก้าเลี้ยม	*Alpinia* sp.
๙๓	ไม้แงะ	*Shorea obtusa* Wall. ex Blume
๙๔	ไม้ตองแดง	*Mytragyna* sp.
๙๕	ไม้เน่าใน	*Ilex* sp.
๙๖	ไม้บักสัก มักซัก	*Sapindus rarak* DC.
๙๗	ไม้เปา	*Shorea siamensis* Miq.
๙๘	ไม้มะคังแดง	*Gardenia erythroclada* Kurz.
๙๙	ไม้มะค่า	*Afzelia xylocarpa* (Kurz) Craib
๑๐๐	ไม้มักกิ้ง	*Hodsonia macrocarpa* (Blume) Cogn.
๑๐๑	ไม้มักมา, หมากมา	*Ziziphus rugosa* Lam.
๑๐๒	ไม้แม่กล่ำ	*Strobilanthes* sp.

ลำดับ	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์
๑๐๓	ไม้โมกน้อย	*Wrightia pubescens* R.Br.
๑๐๔	ยาแก้ต้นเดียว	*Sida* sp.
๑๐๕	รางเย็น	*Derris* sp.
๑๐๖	ลมแล้ง	*Cassia fistula* L.
๑๐๗	ล้านผีป้าย	*Capparis* sp.
๑๐๘	เล็บครุฑ	*Polyscias fruticosa* (L.) Harms
๑๐๙	วุ้นหมอน้อย	*Cissampelos pareira* L.
๑๑๐	ส้มจัวะ, ย่างเครือ, กะบ้า เครือ, กะเบ้อเครือ	*Tetrastigma* sp.
๑๑๑	ส้มลมน้อย	ยังไม่สามารถระบุชื่อ
๑๑๒	สะเดา	*Azadirachta indica* Juss.
๑๑๓	เสี้ยนผี	*Senna hirsuta* (L.) Irwin & Barneby
๑๑๔	หญ้าขัดน้อย	*Sida rhombifolia* Linn
๑๑๕	หญ้าขัดใบยาว	*Sida acuta* Burm.f.
๑๑๖	หญ้าคมบาง	*Carex* sp.
๑๑๗	หญ้าควยงูหลวง	*Achyranthes aspera* L.
๑๑๘	หญ้าคอตุง	*Tadehagi triquetrum* (DC.) ohashi
๑๑๙	หญ้าจิยอบ	*Mimosa pudica* L.

ลำดับ	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์
๑๒๐	หญ้าตดหมา	*Paederia* sp.
๑๒๑	หญ้าปกตอ	*Cayratia trifolia* (L.) Domin
๑๒๒	หนาดคำ	*Inula cappa* (Ham.) DC.
๑๒๓	หนาดงัว	*Vernonia parishii* Hook. f.
๑๒๔	หนาดเงิน	*Blumea fistulosa* (Roxb.) Kurz
๑๒๕	หันแดง	*Acacia* sp.
๑๒๖	หำเป้า, กลิ้งกลางดง	*Dioscorea bulbifera* L.
๑๒๗	หิ่งเม่น	*Crotalaria alata* Buch.-Ham. ex D.Don
๑๒๘	เหาะสะท้อน, มักแก้ว, ฝนแสนห่า	*Myxopyrum smilacifolium* Blume
๑๒๙	แหน่งหอม	*Zingiber* sp.
๑๓๐	อบเชยเถา	*Cinnamomum* sp.
๑๓๑	อบเชยเมือง	*Cinnamomum iners Reinw.* ex Blume
๑๓๒	อ้อยช้าง	*Radermachera* sp.
๑๓๓	อีถือ	*Zingiber* sp.
๑๓๔	อุ้งตีนหมี	*Bauhinia* sp.
๑๓๕	เอ็นเสือโคร่ง	*Cocculus laurifolius* DC.
๑๓๖	ฮ้อสะพายควาย, ไม้หนังดำ	*Goniothalamus* sp.

ลำดับ	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์
๑๓๗	ฮ้อสะพายควายตัวแม่	*Hiptage benghalensis* (L.) Kurz

๖.๑ สมุนไพรที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ จำนวน ๑๕ รายการ

ลำดับ	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์
๑	ข่าป่า	*Alpinia galanga* (L.) Willd.
๒	จะค่าน	*Piper* sp.
๓	ดีปลี	*Piper chaba* Hunt
๔	เดื่อผา	*Ficus squamosa* Roxb.
๕	ตั้งก้อนหมา	*Leea indica* (Burm.f.) Merr.
๖	ต้างต่อ	*Trevesia palmata* (Roxb. ex Lindl.) Vis.
๗	ปิ้งแดง	*Clerodendrum paniculatum* L.
๘	ปูลิง, ผักเปรอะ	*Piper* sp.๒
๙	ผักกาดขี้นก	*Blumea flava* DC.
๑๐	ผักจ้ำ	*Ardisia* sp.
๑๑	ผักหนาม	*Lasia spinosa* (L.) Thwaites
๑๒	มะก๋า มะก๊อบแก๊บ	*Amomum* sp.
๑๓	ไม้มักกิ้ง	*Hodsonia macrocarpa* (Blume) Cogn.

ลำดับ	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์
๑๔	เล็บครุฑ	*Polyscias fruticosa* (L.) Harms
๑๕	หญ้าตดหมา	*Paederia* sp.

๖.๒ สมุนไพรที่มีค่าต่อการศึกษาวิจัย จำนวน ๘๓ รายการ

ลำดับ	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์
๑	ก้องแกบ	*Ventilago denticulata* Willd.
๒	กะลาบาบ้า	ยังไม่สามารถตรวจสอบชื่อ
๓	กาซะลองคำ	*Radermachera ignea* (Kurz) Steenis
๔	กาสามปีก	*Flemingia* cf strigta
๕	กำเบ้อต้น	*Schizomussaenda dehiscens* (Craib) H.L.Li
๖	กีบม้าลม	*Hoya* pachyclada Kerr
๗	แกฝอย	*Stereospermum colais* (Buch.-Ham. ex Dillwyn) Mabb.
๘	แก้วเมืองล้า	*Sphenodesme* sp.
๙	ขัดมอญหลวง	*Abutilon* sp.
๑๐	ขางขาว	ยังไม่สามารถตรวจสอบชื่อ
๑๑	ข้ามจ๊าง ค้างคาวต้น	*Dalbergia* sp. ๒
๑๒	ขี้เปี้ยลุกฟ้อน	*Scoparia dulcis* L.

ลำดับ	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์
๑๓	ขี้เหล็กดำ	*Senna timorensis* (DC.) Irwin & Barneby
๑๔	เครือเขาเขียว, อ้อยแสนสวน	*Myriopteron extensum* (Wight) K.Schum.
๑๕	เครือหมูป่อย	*Nyctocalos brunfelsiiflora* Teijsm.& Binn.
๑๖	ไคร้ย้อย	*Aganosma marginata* (Roxb.) G.Don
๑๗	จิงจ้อดอกเหลือง	*Merremia vitifolia* (Burm.f.) Hallier f.
๑๘	ชมพู่ป่า	*Syzygium* sp.
๑๙	ดีงูหว้า, เนระพูสีไทย	*Tacca chanthrieri* Andre
๒๐	ดีพังพอน	ยังไม่สามารถตรวจสอบชื่อ
๒๑	ต้นตึ่ง	*Strychnos* sp
๒๒	ต้นปุย	*Careya sphaerica* Roxb.
๒๓	ต้นแฝก	*Vetiveria zizanioides* (L.) Nash ex Small
๒๔	ตันขอ	*Ziziphus* sp.
๒๕	ต้างต่อ	*Trevesia palmata* (Roxb. ex Lindl.) Vis.
๒๖	ตึ่งเครือเงิน	*Myxopyrum* sp.
๒๗	นมวัว	*Tinomiscium petiolare* Hook.f. & Thomson
๒๘	น้ำน้อย	ยังไม่สามารถตรวจสอบชื่อ
๒๙	บัวราดำ	*Justicia* sp.
๓๐	เบญจ๋าย	*Pterolobium* sp.

ลำดับ	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์
๓๑	เบาะเสร้า (เส้าขาว)	*Lagerstroemia tomentosa* C.Presl
๓๒	ปิ้งแดง	*Clerodendrum paniculatum* L.
๓๓	ปุ๋มเป้ง	*Phoenix* sp.
๓๔	เปล้าเต่า	*Croton* sp.
๓๕	ผักแปะ	*Pseuderanthemum* sp.
๓๖	ผักสาบ (ไม้เลื้อย)	ยังไม่สามารถตรวจสอบชื่อได้
๓๗	เพี้ยฟาน	*Ternstroemia* sp.?
๓๘	มอกหลวง, หมอกหลวง	*Gardenia* sootepensis Hutch.
๓๙	มะกอกเผือก	*Rhus* sp.
๔๐	มะกอม ต้นกอมขาว	*Microcos paniculata* L.
๔๑	มะเกว๋ยนตาควาย	*Flacourtia indica* (Burm.f.) Merr.
๔๒	มะขันหมาก	*Dioscorea* sp.
๔๓	มะขามเครือ	*Dalbergia* sp.(๓)
๔๔	มะขามป้อม	*Phyllanthus emblica* L.
๔๕	มะเขือแจ้แพะ	*Ardisia* sp.(๒)
๔๖	มะดูก มักดูก	*Siphonodon celastrineus* Griff.
๔๗	มะดูกเครือ	*Sabia* sp.
๔๘	มะตาเสือ, ยอบ้าน	*Morinda citrifolia* L.

ลำดับ	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์
๔๙	มะเฟือง	*Averrhoa carambola* L.
๕๐	มะแฟน	*Protium serratum* Engl.
๕๑	มะหวดเหล้า จีปุ๊	*Lepisanthes rubiginosa* (Roxb.) Leenh
๕๒	มะอ้า, ไม้เอ็นอ้าน้อย	*Melastoma malabathricum* L.
๕๓	เม่าควาย	*Antidesma acidum* Retz.
๕๔	เม่าสาย	*Antidesma* sp.
๕๕	ไม้ก้าเลี้ยม	*Alpinia* sp.
๕๖	ไม้เน่าใน	*Ilex* sp.
๕๗	ไม้บักสัก มักซัก	*Sapindus rarak* DC.
๕๘	ไม้มะคังแดง	*Gardenia erythroclada* Kurz.
๕๙	ไม้มะค่า	*Afzelia xylocarpa* (Kurz) Craib
๖๐	ไม้มักกิ้ง	*Hodsonia macrocarpa* (Blume) Cogn.
๖๑	ไม้มักมา, หมากมา	*Ziziphus rugosa* Lam.
๖๒	ไม้แม่กล่ำ	*Strobilanthes* sp.
๖๓	ไม้โมกน้อย	*Wrightia pubescens* R.Br.
๖๔	ยาแก้ต้นเดียว	*Sida* sp.
๖๕	ลมแล้ง	*Cassia fistula* L.
๖๖	ส้มลมน้อย	ยังไม่สามารถระบุชื่อ

ลำดับ	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์
๖๗	ส้มจัวะ, ย่างเครือ, กะบ้า เครือ, กะเบ้อเครือ	*Tetrastigma* sp.
๖๘	สะเดา	*Azadirachta indica* Juss.
๖๙	เสี้ยนผี	*Senna hirsuta* (L.) Irwin & Barneby
๗๐	หญ้าขัดน้อย	*Sida rhombifolia* Linn
๗๑	หญ้าขัดใบยาว	*Sida acuta* Burm.f.
๗๒	หญ้าคมบาง	*Carex* sp.
๗๓	หญ้าควยงูหลวง	*Achyranthes aspera* L.
๗๔	หญ้าจิยอบ	*Mimosa pudica* L.
๗๕	หญ้าปกตอ	*Cayratia trifolia* (L.) Domin
๗๖	หนาดคำ	*Inula cappa* (Ham.) DC.
๗๗	หนาดงัว	*Vernonia parishii* Hook. f.
๗๘	หนาดเงิน	*Blumea fistulosa* (Roxb.) Kurz
๗๙	หำเป้า, กลิ้งกลางดง	*Dioscorea bulbifera* L.
๘๐	หิ่งเม่น	*Crotalaria alata* Buch.-Ham. ex D.Don
๘๑	เหาะสะท้อน, มักแก้ว, ฝนแสนห่า	*Myxopyrum smilacifolium* Blume
๘๒	อ้อยช้าง	*Radermachera* sp.

๖.๓ สมุนไพรที่ใกล้สูญพันธุ์ จำนวน ๖๑ รายการ

ลำดับ	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์
๑	กวางหีแจ๊ะ	*Desmodium* sp.
๒	กวาวขาว	*Spatholobus parviflorus* (DC.) Kuntze
๓	ก้องแกบ	*Ventilago denticulata* Willd.
๔	กาสามปีก	*Flemingia* cf strigta
๕	กีบม้าหก	*Angiopteris evecta* (G.Forst.) Hoffm.
๖	แก้ฮากเหลือง	*Desmodium oblongum* Wall. ex Benth.
๗	ขมิ้นป่า	*Curcuma* sp.
๘	เครือเขาหลงตัวผู้	*Argyreia mollis* (Burm.f.) Choisy
๙	เครือเดาหลวง	*Smilax ovalifolia* Roxb.
๑๐	เครือตีนตั่ง แหนเครือ	*Combretum* sp.
๑๑	จะค่าน	*Piper* sp.
๑๒	ชมพู่ป่า	*Syzygium* sp.
๑๓	ดีพังพอน, กำลังช้างเผือก	*Euodia* sp.
๑๔	ดีหมี	*Cleidion spiciflorum* (Burm.f.) Merr.
๑๕	โดไม่รู้ล้ม	*Elephantopus scaber* L.
๑๖	ต้นเต้าเหลียม	*Macaranga siamensis* S.J. Davies
๑๗	ตีนเป็ด	*Alstonia scholaris* (L.) R.Br.

ลำดับ	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์
๑๘	ตีนเป็ดเครือ	*Schefflera* sp.
๑๙	ถ่อน	*Albizia* sp.
๒๐	นมนาง	*Polyalthia suberosa* (Roxb.) Thwaites
๒๑	นมวัว	*Anomianthus dulcis* (Dunn) J. Sinchlair
๒๒	น้ำนมราชสีห์	*Euphorbia hirta* L.
๒๓	บอนหมอ พลูช้าง	*Scindapsus officinalis* Schott
๒๔	บัวรา	*Justicia adhatoda* L.
๒๕	บัวราดำ	*Justicia* sp.
๒๖	ปูลิง, ผักเปรอะ	*Piper* sp.(๒)
๒๗	เปล้าเต่า	*Croton* sp.
๒๘	ผักมันปลา	*Glochidion sphaerogynum* (Mull.Arg.) Kurz
๒๙	ฝางแดง ต้นฝาง	*Caesalpinia sappan* L.
๓๐	ม่วงเลือด	*Knema* sp.
๓๑	มอกหลวง, หมอกหลวง	*Gardenia sootepensis* Hutch.
๓๒	มะเขือแจ้แพะ	*Ardisia* sp.๒
๓๓	มะแคว้งกุลัว	*Solanum torvum* Sw.
๓๔	มะดูก, ไม้ดูก	*Siphonodon celastrineus* Griff.

ลำดับ	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์
๓๕	มะดูกเครือ	*Sabia* sp
๓๖	มะตูม	*Aegle marmelos* (L.) Correa ex Roxb.
๓๗	ม้ากระทืบโรงดำ	*Gnetum* sp.
๓๘	ม้ากระทืบโลง	*Aspidopterys tomentosa* (Blume) Juss.
๓๙	เม่าควาย	*Antidesma acidum* Retz.
๔๐	เม่าสาย	*Antidesma sootepense* Craib
๔๑	แม่ห้างก๊าน สาวน้อยตกเตียง	*Disporopsis longifolia* Craib
๔๒	ไม้กอนตาจี่, กอนตาลีเต๊าะ	*Harrisonia perforata* (Blanco) Merr.
๔๓	ไม้แงะ	*Shorea obtusa* Wall. ex Blume
๔๔	ไม้ตองแดง	*Mytragyna* sp.
๔๕	ไม้เปา	*Shorea siamensis* Miq.
๔๖	ไม้แม่กล่ำ	*Strobilanthes* sp.
๔๗	รางเย็น	*Derris* sp.
๔๘	ล้านผีป้าย	*Capparis* sp.
๔๙	วุ้นหมอน้อย	*Cissampelos pareira* L.
๕๐	หญ้าคอตุง	*Tadehagi triquetrum* (DC.) ohashi
๕๑	หนาดคำ	*Inula cappa* (Ham.) DC.
๕๒	หันแดง	*Acacia* sp.

ลำดับ	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์
๕๓	แหน่งหอม	*Zingiber* sp.
๕๔	อบเชยเถา	*Cinnamomum* sp.
๕๕	อบเชยเมือง	*Cinnamomum iners Reinw.* ex Blume
๕๖	อ้อยช้าง	*Radermachera* sp.
๕๗	อีถือ	*Zingiber* sp.
๕๘	อุ้งตีนหมี	*Bauhinia* sp.
๕๙	เอ็นเสือโคร่ง	*Cocculus laurifolius* DC.
๖๐	ฮ้อสะพายควาย, ไม้หนังดำ	*Goniothalamus* sp.
๖๑	ฮ้อสะพายควายตัวแม่	*Hiptage benghalensis* (L.) Kurz

๒.๕ แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ พื้นที่ป่าตำบลแม่ยวม ในเขตป่าสงวนแห่งชาติแม่ยวมฝั่งขวา อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน พ.ศ.๒๕๕๖-๒๕๕๘

๑. หลักการและเหตุผล

ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยปี พ.ศ.๒๕๔๒ ได้กำหนดให้มีการคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาไทย โดยให้คุณค่าแก่ภูมิปัญญาดั้งเดิมโดยเฉพาะภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยในฐานะทรัพย์สินทางปัญญา และให้การคุ้มครองสมุนไพรควบคุมตามประกาศกำหนดตลอดจนพื้นที่ที่กำหนด เพื่อส่งเสริมและพัฒนาสมุนไพรไทย

ป่าตำบลแม่ยวมในเขตป่าสงวนแห่งชาติแม่ยวมฝั่งขวา อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ครอบคลุมพื้นที่ ๓๘๐,๐๐๐ ไร่ ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งจากการลงพื้นที่สำรวจเดิมพบสมุนไพรที่มีความสำคัญ อาทิเช่น กวาวเครือขาว กวาวเครือแดง กำลังช้างเผือก เปล้าน้อย เปล้าหลวง อีกทั้งมีเครือข่ายท้องถิ่นและองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง ที่มีความพร้อมในการดำเนินการจัดการและอนุรักษ์สมุนไพรในพื้นที่ นอกจากนั้น การดำเนินการสำรวจพื้นที่สมุนไพรดังกล่าวจะเป็นแนวทางการสำรวจพื้นที่สมุนไพรในป่าเขตอื่น ๆ ของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ต่อไป

ดังนั้น สำนักนายทะเบียนจังหวัดแม่ฮ่องสอน สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดแม่ฮ่องสอน จึงได้จัดทำโครงการสำรวจ ศึกษา สมุนไพรในพื้นที่ป่าตำบลแม่ยวม ป่าสงวนแห่งชาติแม่ยวมฝั่งขวา อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๒. สถานการณ์และสภาพปัญหา

พืชสมุนไพร เป็นปัจจัยที่สำคัญมากต่อการดำเนินชีวิตของชุมชน เพราะเป็นทั้งอาหารและยารักษาโรค แต่จากที่ผ่านมา พบว่าป่าสมุนไพรถูกทำลายลงอย่างต่อเนื่องทำให้เกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนทั้งในด้านของแหล่งอาหารที่ปลอดภัยและยารักษาโรค ทำให้ประชาชนขาดแคลนแหล่งที่ใช้เป็นอาหารปลอดภัยและยารักษาโรคของประชาชนในชุมชนต่างๆ ซึ่งในขณะนี้ยังไม่มีหน่วยงานใดทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลความหลากชนิด การกระจายตัวและการจัดการพรรณไม้ต่างๆที่มีอยู่ในธรรมชาติ ข้อมูลเหล่านี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการในอนาคตโดยเฉพาะการคุ้มครองสมุนไพรต่างๆ จึงจำเป็นต้องมีการคัดเลือกพื้นที่เพื่อจะใช้เป็นสถานที่ในการศึกษาการเก็บข้อมูลและการดำเนินงานในลักษณะไตรภาคี คือความร่วมมือระหว่างประชาชน หน่วยงานของรัฐในพื้นที่และนักวิชาการ

จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นพบว่า พื้นที่ป่าหมู่ที่ ๓ หมู่ที่ ๔ และหมู่ที่ ๑๒ ตำบลแม่ยวม ในเขตป่าสงวนแห่งชาติแม่ยวมฝั่งขวา อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นพื้นที่เหมาะสมในการจัดทำเป็นพื้นที่ในการดำเนินงานเนื่องจากมีองค์กรชาวบ้านที่เข้มแข็งและเป็นสถานที่ที่หมอพื้นบ้านใช้ประโยชน์ในการเก็บหาสมุนไพร โดยสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งเป็นสำนักงานนายทะเบียนจังหวัดแม่ฮ่องสอน ร่วมกับหน่วยป้องกันรักษาป่าที่ มส.๑๒ (ห้วยสิงห์) อำเภอแม่สะเรียง และคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นผู้ดำเนินการ

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการจัดทำบัญชีรายชื่อของสมุนไพร ศึกษาข้อมูลสถานภาพความหลากหลายทางชีวภาพของสมุนไพรอย่างเป็นระบบ เพื่อทราบชนิดพันธุ์ของสมุนไพรที่มีคุณค่าหายาก หรือใกล้สูญพันธุ์ เพื่อให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. ๒๕๔๒ อันจะนำไปสู่การเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรภาคีที่เกี่ยวข้องในการจัดการอนุรักษ์สมุนไพรและการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนต่อไป

๓. วัตถุประสงค์

๑.เพื่อสำรวจและศึกษาสมุนไพรและความหลากหลายทางชีวภาพของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อนุรักษ์ สำหรับใช้เป็นข้อมูลในการจัดทำแผนจัดการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพรตามพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ.๒๕๔๒

๒.เพื่อทราบข้อมูลทางนิเวศวิทยาของสมุนไพรในท้องถิ่น เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการสงวน คุ้มครองพืชสมุนไพรอย่างมีประสิทธิภาพ

๓.เพื่อจัดทำฐานข้อมูลและเสนอแนะแนวทางจัดการพืชสมุนไพรให้ยั่งยืนบนพื้น,ฐานข้อมูลด้านความหลากหลายทางชีวภาพ

๔.เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ คุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพโดยเฉพาะพืชสมุนไพร ระหว่างส่วนราชการ หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน

๕.เพื่อใช้เป็นต้นแบบในการสำรวจพื้นที่คุ้มครองสมุนไพรในเขตอนุรักษ์พื้นที่อื่นในจังหวัดแม่ฮ่องสอนต่อไป

๔. เป้าหมาย

๑. เพื่อส่งเสริมอนุรักษ์ระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพของพรรณพืชสมุนไพร ในพื้นที่เขตอนุรักษ์ ป่าตำบลแม่ยวม ในเขตป่าสงวนแห่งชาติแม่ยวมฝั่งขวา อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๒. เพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน องค์กรภาครัฐ และภาคเอกชนในการจัดทำแผนการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดสมุนไพร

๕. แนวทางและมาตรการตามแผนปฏิบัติการ (ดังตาราง)

๕.๑ แผนงานด้านกฎหมายหรือเงื่อนไขในการอนุญาตให้บุคคลเข้าไปในพื้นที่เขตอนุรักษ์

เป้าหมาย : เกิดแผนจัดการฯ ที่ได้รับการพิจารณาเห็นชอบและสนับสนุนจากกระทรวงสาธารณสุขและส่วนเกี่ยวข้องและชุมชน

กลยุทธ์ : กลไกการขับเคลื่อนแผนจัดการฯ อย่างเป็นรูปธรรม และมีการดำเนินการร่วมกันทุกภาคส่วนอย่างต่อเนื่อง

ตัวชี้วัด : - ประชาชน/ผู้เกี่ยวข้อง ในพื้นที่ได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบหรือเข้าไปในพื้นที่

- การรับรู้ของประชาชนในการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และแหล่งต้นน้ำ

มาตรการ	แนวทางปฏิบัติ /กิจกรรม	หน่วยงานหลัก หน่วยงานร่วม	งบประมาณ (บาท)			หมายเหตุ
			๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	
๑.ให้มีมาตรการและกลไกทางกฎหมายและข้อบังคับชุมชน	๑. ให้ความรู้แก่ชาวบ้าน / นักเรียน โดยการจัดประชุม/อบรม นักเรียน ในโรงเรียนพื้นที่เขตป่าสงวนแห่งชาติแม่ยวมฝั่งขวา และแนวทางการเข้าพื้นที่ ๒.ส่งเสริมและพัฒนากลุ่มผู้รู้สมุนไพรและหมอพื้นบ้าน เป็นผู้นำการใช้สมุนไพร อย่างถูกต้อง และมีเงื่อนไข/กติกาการใช้ในชุมชน ๓. จัดทำเอกสารหรือคู่มือเกี่ยวกับกฎหมายหรือเงื่อนไขในการอนุญาตให้บุคคลเข้าไปในพื้นที่เขตอนุรักษ์เพื่อเผยแพร่แก่สาธารณชนผ่านสื่อ	- เทศบาล - โรงเรียน - ป่าไม้ - สสจ./สสอ./รพ./รพ.สต.	๑๕๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	

๕.๒ แผนงานด้านการอนุรักษ์และประสานความร่วมมือในการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร

เป้าหมาย : เกิดกระบวนการปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์และคุ้มครองสมุนไพร พร้อมกำหนดขอบเขตหน้าที่และความรับผิดชอบของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและชุมชนในการร่วมมือ

กลยุทธ์ : ส่งเสริมพัฒนาความร่วมมือและประสานงานระหว่างส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและชุมชนในการอนุรักษ์และคุ้มครองสมุนไพร

ตัวชี้วัด : จำนวนรูปแบบหรือวิธีการอนุรักษ์สมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพรอย่างน้อย ๒ รูปแบบ

มาตรการ	แนวทางปฏิบัติ /กิจกรรม	หน่วยงานหลัก หน่วยงานร่วม	งบประมาณ (บาท)			หมายเหตุ
			๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	
๑.ให้มีมาตรการและกลไกอนุรักษ์/คุ้มครองสมุนไพรและการใช้ประโยชน์ รวมทั้งกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้อง	๑. จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้สมุนไพรในชุมชนในศูนย์ประสานงานที่เทศบาลตำบล/รพช /รพ.สต. ๒. จัดตั้งกลุ่มพิทักษ์รักษ์สมุนไพรเพื่อเป็นผู้ประสานกิจกรรมในชุมชน ๓. ประชุมคณะกรรมการชุมชน/ชาวบ้านทุกๆ ๒ เดือน และต่อเนื่อง ๔. ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ๕. ประชุมให้ความรู้ถึงประโยชน์และคุณค่าของสมุนไพรแก่ชาวบ้านในชุมชน และคณะกรรมการชุมชน	- เทศบาล - โรงเรียน - ป่าไม้ - ชุมชน - สสจ./สสอ./รพ./รพ.สต.	๓๐๐,๐๐๐	๒๐๐,๐๐๐	๒๐๐,๐๐๐	

๕.๒ แผนงานด้านการอนุรักษ์และประสานความร่วมมือในการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร (ต่อ)

เป้าหมาย : เกิดกระบวนการปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์และคุ้มครองสมุนไพร พร้อมกำหนดขอบเขตหน้าที่และความรับผิดชอบของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและชุมชนในการร่วมมือ

กลยุทธ์ : ส่งเสริมพัฒนาความร่วมมือและประสานงานระหว่างส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและชุมชนในการอนุรักษ์และคุ้มครองสมุนไพร

ตัวชี้วัด : จำนวนรูปแบบหรือวิธีการอนุรักษ์สมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพรอย่างน้อย ๒ รูปแบบ

มาตรการ	แนวทางปฏิบัติ /กิจกรรม	หน่วยงานหลัก หน่วยงานร่วม	งบประมาณ (บาท)			หมายเหตุ
			๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	
๑. ให้มีมาตรการและกลไกอนุรักษ์/คุ้มครองสมุนไพรและการใช้ประโยชน์ รวมทั้งกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้อง (ต่อ)	๖. จัดตั้งคณะกรรมการชุมชนเฝ้าระวัง การบุกรุก หรือแสวงหาประโยชน์ในพื้นที่เขตป่าสงวนแห่งชาติแม่ยวมฝั่งขวา ๗. จัดตั้งศูนย์เรียนรู้ด้านการแพทย์แผนไทยในชุมชน (บริเวณพื้นที่ ทต.แม่ยวม หรือโรงพยาบาลหรือสถานีอนามัย) ๘. จัดทำแนวเขตและแผนที่ของพื้นที่ตามแผนฯ และกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องตามภารกิจของแต่ละหน่วยงาน ๙. ร่วมกำหนดวิธีการโดยเฉพาะที่เหมาะสมกับพื้นที่ป่าแม่ยวม เพื่อเสริมสร้างและสนับสนุนการอนุรักษ์สมุนไพรในพื้นที่	- เทศบาล - โรงเรียน - ป่าไม้ - ชุมชน - สสจ./สสอ./รพ./รพ.สต.				

๕.๓ แผนงานด้านสำรวจและศึกษาวิจัยสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร

เป้าหมาย: จัดทำและพัฒนาระบบฐานข้อมูลของสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์

กลยุทธ์ : ส่งเสริมสมรรถนะและพัฒนาศักยภาพแก่ส่วนราชการและบุคลากรที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องในการสำรวจและศึกษาสมุนไพร และบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร

ตัวชี้วัด : ๑. จำนวนพืชสมุนไพรที่ได้รับการจัดทำทะเบียน

๒. จำนวนฐานข้อมูลสมุนไพรที่นำไปใช้ในการติดตามการเปลี่ยนแปลงของสมุนไพร

มาตรการ	แนวทางปฏิบัติ /กิจกรรม	หน่วยงานหลัก หน่วยงานร่วม	งบประมาณ (บาท)			หมายเหตุ
			๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	
๑. ให้มีมาตรการและกลไกการสนับสนุนการสำรวจและวิจัยสมุนไพร	๑. สำรวจและศึกษาพืชสมุนไพรให้เกิดการอนุรักษ์ ในถิ่นที่อยู่อาศัยตามแผนการจัดการคุ้มครองสมุนไพรป่าสงวนแห่งชาติแม่ยวมฝั่งขวา ๒. ส่งเสริมการศึกษาวิจัยสมุนไพรนอกเขตป่าเพื่อการใช้ประโยชน์ในเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืน ๓. สนับสนุนการศึกษาสมุนไพรสำหรับเจ้าหน้าที่ ๔. วิจัยเชิงลึกถึงประสิทธิภาพ /ประสิทธิผลของสมุนไพรที่ใช้ในชุมชน (เพิ่มเติม)	- เทศบาล - ชุมชน - ป่าไม้ - สสจ./สสอ./รพ./รพ.สต.	๒๐๐,๐๐๐	๒๕๐,๐๐๐	๒๕๐,๐๐๐	

๕.๔ แผนงานตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานและการบังคับใช้กฎหมาย

เป้าหมาย : การดำเนินงานเป็นไปตามแผนการจัดการอนุรักษ์และศึกษาวิจัยทางวิชาการสมุนไพร

กลยุทธ์ : จัดทำระบบติดตามกำกับ ควบคุมและลดภาวะคุกคามที่มีผลกระทบต่อสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร

ตัวชี้วัด : มีระบบการติดตามกำกับผลการดำเนินการตามแผนการจัดการอนุรักษ์ตามความเหมาะสมเช่น การประชุมคณะกรรมการประสานความร่วมมือในการดำเนินงานตามแผนอนุรักษ์สมุนไพร รายงานผลการประเมินการใช้แผนการจัดการอนุรักษ์และศึกษาวิจัยทางวิชาการ รายงานสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดของสมุนไพร

มาตรการ	แนวทางปฏิบัติ /กิจกรรม	หน่วยงานหลัก หน่วยงานร่วม	งบประมาณ (บาท)			หมายเหตุ
			๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	
๑. ให้มีมาตรการและการประเมินผลการดำเนินงาน	๑. ประชุมคณะกรรมการเพื่อติดตามตรวจสอบการดำเนินงานและประเมินสถานภาพสมุนไพร ๒. ประเมินแผนจัดการคุ้มครองสมุนไพรป่าสงวนแห่งชาติแม่ยวมฝั่งขวา ๓. มีแผนการประเมินที่ชัดเจนทั้งระยะเวลา รูปแบบวิธีการที่เหมาะสมกับฤดูกาล และสถานการณ์	- เทศบาล - ชุมชน - ป่าไม้ - สสจ./สสอ./รพ./รพ.สต.	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	

๖. ข้อมูลสมุนไพรและความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่

พืชสมุนไพรที่สำรวจพบในพื้นที่ จำนวน ๑๐๓ รายการ

ลำดับ	ชื่อกลาง	ชื่อวิทยาศาสตร์
๑	กระทือป่า, หน่อเฮว	*Zingiber zerumbet* (L.) Smith.
๒	กว๋าวเครือแดง	*Butea superba* Roxb.
๓	ก้างป๋าแดง(ก้างปลาแดง)	*Secuorinega Lencopyrus* Muell Arg
๔	ก๋าสามปีก	*Flemingia sootepensis* Craib
๕	ก๋ำลังจ๊างเผือก (กำลังช้างเผือก)	*Hiptage benghalensis* (Linn.) Kurz
๖	เกิ้ม	*Canarium subulatum* Guillaumin
๗	แกหางก้าง	*Fernandoa adenophylla* (Wall. ex G.Don) Steenis
๘	ขะมอกน้อย	*Gardenia obtusifolia* Roxb.ex Kurz
๙	ขางหัวหมู	*Miliusa velutina* (Dunal) Hook.f.&Thomson
๑๐	ขางหิน	*Lepidagathis* sp.
๑๑	ข่าลิง	*Alpinia conchigera* Griff.
๑๒	ขี้ติ้ว	*Cratoxylum cochinchinense* (Lour.)Blume
๑๓	เขียงแข้งม้า	*Leea guineensis* G.Don
๑๔	ไข่ปลา	*Calicarpa rubella* Lindl.
๑๕	คา	*Imperata cylindrica* (L.)P.Beauv.
๑๖	เครือก้องแกบ	*Ventilago denticulata* Wild.
๑๗	เครือเขาหลง, เครือลูกโป่ง	*Ipomoea* sp.
๑๘	เครือเดาน้อย, หัวข้าวเย็น เหนือ	*Smilax ovalifolia* Roxb.
๑๙	เครือเดาหลวง, หัวข้าวเย็นใต้	Smilax glabra Roxb.
๒๐	เครือปวน	*Mardinia tenecissima* (Roxb.) Moon
๒๑	เครือมะแตก	*Celastrus paniculata* Willd.
๒๒	เครือมะบ้า	*Entada rheedii* Spreng.
๒๓	เครือออนขาว	*Sphenodesma pentandra* Jack. var. pentandra
๒๔	เครือออนแดง	*Congea tomentosa* Roxb.
๒๕	งิ้วป่า	*Bombax anceps* Pierre
๒๖	จิยอบต้นต๋าน	*Biophytum sensitivum* (L.) DC

ลำดับ	ชื่อกลาง	ชื่อวิทยาศาสตร์
๒๗	จุ่งจะลิงตั๋วแม่	*Tinospora tomentosa, Miess*
๒๘	ช้อยนางรำ	*Codariocalyx motorius* (Houtt.) Ohashi
๒๙	ชะมดต้น, ฝ้ายผี	Thespesia lampas (Cav.)Dalz. & Gias. var. lampas
๓๐	เดื่อดิน	*Aganosma marginata*(Roxb.) G.Don
๓๑	เดื่อดิน	*Aganosma marginata*(Roxb.) G.Don
๓๒	โด่ไม่รู้ล้ม, หญ้าสามสิบสองฮาก	*Elephantopus scaber* L.
๓๓	ต๋องต๊วบ, เสือหมอบ	*Leea macrophylla* Roxb.ex Hornem.
๓๔	ตะขบป่า, มะเกว๋น	*Flacourtia indica* (Burm.f.) Merr.
๓๕	ตานขอ	*Ziziphus oenoplia* Roxb.
๓๖	ต๋านเหลือง	*Ochna integerrima* (Lour.) Merr
๓๗	ตี๋นตั่ง(ตีนตั่ง)	*Calycopteris floribunda* Lamk.
๓๘	ตีนนก	*Vitex pinnata* L.
๓๙	โตงลั๊วะ	*Aristolochia kerrii* Craib
๔๐	เถาคันแดง	*Parthenocissus quinquefolia Planch*
๔๑	เถาเอ็นอ่อน	*Cryptolepis buchanani* Roem& Schult.
๔๒	นมแมว	*Melodorum siamense* (Scheff.) Ban
๔๓	บัวลาขาว	*Justicia adhatoda* L.
๔๔	บัวลาดำ	*Justicia gendarussa* Burm. f.
๔๕	ปิดปิวแดง	*Plumbgo indida* L.
๔๖	ปี๊น้อย, ปี๊ขม	*Helicteres angustifolia* L.
๔๗	ปี๊หลวง	*Millettia* sp.
๔๘	ปุ๋มเป้ง	*Phoenix* sp.
๔๙	ปู่เฒ่าขว้างเต๊า, ปู่เฒ่ากั๊นจ๊าง	*Sauropus orbicularis* Craib var. orbicularis
๕๐	ปูลิงนก	*Piper sarmentosum* Roxb
๕๑	ปู่เหม็น	*Litsea* sp.
๕๒	เป้าต๋องแตก	*Baliospermum solanifolium*(Burm.) Suresh
๕๓	เปาหนาม	*Bridelia retusa* (L.)A.Juss.
๕๔	เป้าหลวง	*Croton roxburgiana* N.P. Balakr.

ลำดับ	ชื่อกลาง	ชื่อวิทยาศาสตร์
๕๕	ผักกูดลิง	*Thelypteris interrupta* (Will d.)K.Iwats.
๕๖	ผักงอแง, ย่านลิเพา	*Lygodium japonicum* (Thumb. ex Murray) Sw.
๕๗	เพกา	*Oroxylum indicum* (L.) Kurz.
๕๘	มะกังแดง	*Mardinia tenecissima* (Roxb.) Moon Tiveng
๕๙	มะขามป้อม	*Phyllanthus emblica* L.
๖๐	มะควัด	*Ziziphus rugosa* Lam.
๖๑	มะโจ้ก	*Schleichera oleosa* (Lour.) Oken
๖๒	มะแปบหมู	*Vigna* sp.
๖๓	มะแฟน	*Protium serratum* (Wall.) Engl.
๖๔	มะเม่าเลือด	*Adimedesma* sp.
๖๕	มะส้าน	*Dillenia aurea* Sm.
๖๖	ไม้ก้อม, ไม้กอม, ตะค้อ	*Microcos paniculata* L.
๖๗	ไม้ซาง	*Dendrocalamus longispathus (Kurz) Kurz*
๖๘	ไม้ดู่, ประดู่	*Pterocarpus macrocarpus* Kurz.
๖๙	ไม้ตับเต่า, ตับเต่าเน่าใน	*Diospyros ehretioides* Wall.
๗๐	ไม้ปุย	*Mardinia tenecissima* (Roxb.) Moon
๗๑	ไม้สะกึย, มะต๋าเสือป่า	*Morinda tomentosa* Heyne exRoth
๗๒	ไม้หวีด, ไม้ค้ำ	*Garuga pinnata* Roxb.
๗๓	ไม้เหว	*Anogeissus acuminate (Roxb.ex DC.) Guill.*
๗๔	ยาแก้ฮากขม	Desmodium oblongum Wall.ex Benth.
๗๕	รางจืด	*Thunbergia laurifolia* Lindl.
๗๖	แร้งคอดำ	*Crinum latifolium* Linn.
๗๗	ลมแล้ง	*Cassia fistular* L.
๗๘	ลูกลีบต้น	*Phyllodium longipes* (Craib) Schindl.
๗๙	สมอไทย, มะนะ	*Terminalia chebula* Retz. var. chebula
๘๐	สมอพ่อม, สมอฟ่อม	*Terminalia chebula* Retz. var. nana Gagnep.
๘๑	สัก	*Tectona grandis* L.f.
๘๒	สาบเสือ, หญ้าสาบแฮ้ง	*Chromolaena odorata* (L.) R.M.King & H.Rob.

ลำดับ	ชื่อกลาง	ชื่อวิทยาศาสตร์
๘๓	แสลงใจ, มะเติ่ง	*Strychnos nux-blanda* A.W.Hill
๘๔	หญ้าเกล็ดหอย	*Desmodium triflorum* (L.) DC.
๘๕	หญ้าข้าวกล่ำ	*Polygala crotalarioides* Buch.-Ham.ex DC.
๘๖	หญ้าขี้แฮด	*Catunaregum spinosa* (Thunb.) Tirverg.
๘๗	หญ้าดูดเน่า	*Sida mysorensis* W.&A.
๘๘	หญ้าผมยุ่ง	*Urena lobata* L.
๘๙	หญ้าเฮื้อนกว๋าง	*Selaginella* sp.
๙๐	หนามหัน	*Acacia megaladena* Desv. var. megaladena
๙๑	หว้าป่า, มะฮ่านก	*Syzygium cumini* (L.) Skeels
๙๒	หัวดอกแดง, มะหัวอ้า, มะแตดเพ้อ	*Zingiber* sp.
๙๓	หัวนะกา, หญ้าหงอนนาค, หัวนกเก๊า	*Barleria strigosa* Willd.
๙๔	หิ่งหาย	*Crotalaria albida Heyne* ex Roth
๙๕	เห็ดลม	*Lentinus polychrous* Lev.
๙๖	เหมือด(คน)	*Aporusa villosa* (Wall. ex Lindl.) Baill.
๙๗	แหนเครือ	*Combretum latifolium* Bl.
๙๘	แหนต้น	*Terminalia bellerica* (Gaertn.) Roxb
๙๙	อ้อยจ๊าง	*Lannea coromandelica* (Houtt.) Merr.
๑๐๐	อ้อยสามสวน	*Myriopteron extensum* Schum.
๑๐๑	อินทนิลน้ำ, ไม้ควายไห้, ไม้จี๋ล่อ	*Lagerstroemia speciosa* (L.) Pers.
๑๐๒	ฮ้วนหมู	*Dregea volubilis* (L.f.) Hook.f.
๑๐๓	ฮ่อสปายควาย(ฮ่อสะพายควาย)	*Suregada multiflorum* Baill.

๖.๑ สมุนไพรที่มีค่าต่อการศึกษาหรือวิจัย จำนวน ๒๗ รายการ

ลำดับ	ชื่อกลาง	ชื่อวิทยาศาสตร์
๑	กระทือป่า, หน่อเฮว	*Zingiber zerumbet* (L.) Smith.
๒	แกหางก้าง	*Fernandoa adenophylla* (Wall. ex G.Don) Steenis
๓	ขางหิน	*Lepidagathis* sp.
๔	ไข่ปลา	*Calicarpa rubella* Lindl.
๕	เครือก้องแกบ	*Ventilago denticulata* Wild.
๖	เครือเขาหลง, เครือลูกโป่ง	*Ipomoea* sp.
๗	เครือปวน	*Mardinia tenecissima* (Roxb.) Moon
๘	เครือมะแตก	*Celastrus paniculata* Willd.
๙	เครือออนแดง	*Congea tomentosa* Roxb.
๑๐	งิ้วป่า	*Bombax anceps* Pierre
๑๑	ชะมดต้น, ฝ้ายผี	Thespesia lampas (Cav.)Dalz. & Gias. var. lampas
๑๒	เดื่อดิน	*Aganosma marginata*(Roxb.) G.Don
๑๓	ต๋านเหลือง	*Ochna integerrima* (Lour.) Merr
๑๔	โตงลั๊วะ	*Aristolochia kerrii* Craib
๑๕	เถาเอ็นอ่อน	*Cryptolepis buchanani* Roem& Schult.
๑๖	นมแมว	*Melodorum siamense* (Scheff.) Ban
๑๗	มะกังแดง	*Mardinia tenecissima* (Roxb.) Moon Tiveng
๑๘	มะแปบหมู	*Vigna* sp.
๑๙	ไม้ปุย	*Mardinia tenecissima* (Roxb.) Moon
๒๐	รางจืด	*Thunbergia laurifolia* Lindl.
๒๑	แสลงใจ, มะเติ่ง	*Strychnos nux-blanda* A.W.Hill
๒๒	หนามหัน	*Acacia megaladena* Desv. var. megaladena
๒๓	เห็ดลม	*Lentinus polychrous* Lev.
๒๔	เหมือด(คน)	*Aporusa villosa* (Wall. ex Lindl.) Baill.
๒๕	แหนเครือ	*Combretum latifolium* Bl.
๒๖	อินทนิลน้ำ, ไม้ควายไห้, ไม้จี๋ล่อ	*Lagerstroemia speciosa* (L.) Pers.
๒๗	ฮ้วนหมู	*Dregea volubilis* (L.f.) Hook.f.

๖.๒ สมุนไพรที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ จำนวน ๖๗ รายการ

ลำดับ	ชื่อกลาง	ชื่อวิทยาศาสตร์
๑	กระทือป่า, หน่อเฮว	*Zingiber zerumbet* (L.) Smith.
๒	ก้างป๋าแดง(ก้างปลาแดง)	*Secuorinega Lencopyrus* Muell Arg
๓	ก๋าสามปีก	*Flemingia sootepensis* Craib
๔	เกิ้ม	*Canarium subulatum* Guillaumin
๕	ขะมอกน้อย	*Gardenia obtusifolia* Roxb.ex Kurz
๖	ขางหัวหมู	*Miliusa velutina* (Dunal) Hook.f.&Thomson
๗	ข่าลิง	*Alpinia conchigera* Griff.
๘	ขี้ติ้ว	*Cratoxylum cochinchinense* (Lour.)Blume
๙	คา	*Imperata cylindrica* (L.)P.Beauv.
๑๐	เครือเขาหลง, เครือลูกโป่ง	*Ipomoea* sp.
๑๑	เครือเดาน้อย, หัวข้าวเย็น เหนือ	*Smilax ovalifolia* Roxb.
๑๒	เครือเดาหลวง, หัวข้าวเย็นใต้	Smilax glabra Roxb.
๑๓	เครือมะบ้า	*Entada rheedii* Spreng.
๑๔	งิ้วป่า	*Bombax anceps* Pierre
๑๕	จุ่งจะลิงตั๋วแม่	*Tinospora tomentosa, Miess*
๑๖	ช้อยนางรำ	*Codariocalyx motorius* (Houtt.) Ohashi
๑๗	เดื่อดิน	*Aganosma marginata*(Roxb.) G.Don
๑๘	ต๋องตั๊วบ, เสือหมอบ	*Leea macrophylla* Roxb.ex Hornem.
๑๙	ตะขบป่า, มะเกว๋น	*Flacourtia indica* (Burm.f.) Merr.
๒๐	ตานขอ	*Ziziphus oenoplia* Roxb.
๒๑	ตีนนก	*Vitex pinnata* L.
๒๒	เถาคันแดง	*Parthenocissus quinquefolia Planch*
๒๓	ปิดปิวแดง	*Plumbgo indida* L.
๒๔	ปี๊น้อย, ปี๊ขม	*Helicteres angustifolia* L.

ลำดับ	ชื่อกลาง	ชื่อวิทยาศาสตร์
๒๕	ปี๊หลวง	*Millettia* sp.
๒๖	ปูลิงนก	*Piper sarmentosum* Roxb
๒๗	ปู่เหม็น	*Litsea* sp.
๒๘	เป้าต๋องแตก	*Baliospermum solanifolium*(Burm.) Suresh
๒๙	เปาหนาม	*Bridelia retusa* (L.)A.Juss.
๓๐	เปาหลวง	*Shorea siamensis* Miq.
๓๑	เป้าหลวง	*Croton roxburgiana* N.P. Balakr.
๓๒	ผักกูดลิง	*Thelypteris interrupta* (Will d.)K.Iwats.
๓๓	ผักงอแง, ย่านลิเพา	*Lygodium japonicum* (Thumb. ex Murray) Sw.
๓๔	เพกา	*Oroxylum indicum* (L.) Kurz.
๓๕	มะขามป้อม	*Phyllanthus emblica* L.
๓๖	มะควัด	*Ziziphus rugosa* Lam.
๓๗	มะโจ้ก	*Schleichera oleosa* (Lour.) Oken
๓๘	มะแปบหมู	*Vigna* sp.
๓๙	มะแฟน	*Protium serratum* (Wall.) Engl.
๔๐	มะเม่าเลือด	*Adimedesma* sp.
๔๑	ไม้ก้อม, ไม้กอม, ตะค้อ	*Microcos paniculata* L.
๔๒	ไม้ซาง	*Dendrocalamus longispathus (Kurz) Kurz*
๔๓	ไม้ดู่, ประดู่	*Pterocarpus macrocarpus* Kurz.
๔๔	ไม้ตับเต่า, ตับเต่าเน่าใน	*Diospyros ehretioides* Wall.
๔๕	ไม้สะกึย, มะต๋าเสือป่า	*Morinda tomentosa* Heyne exRoth
๔๖	ไม้หวีด, ไม้ค้ำ	*Garuga pinnata* Roxb.
๔๗	ไม้เหว	*Anogeissus acuminate (Roxb.ex DC.) Guill.*
๔๘	ยาแก้ฮากขม	Desmodium oblongum Wall.ex Benth.
๔๙	ลมแล้ง	*Cassia fistular* L.
๕๐	ลูกลีบต้น	*Phyllodium longipes* (Craib) Schindl.
๕๑	สมอไทย, มะนะ	*Terminalia chebula* Retz. var. chebula
๕๒	สมอพ่อม, สมอฟ่อม	*Terminalia chebula* Retz. var. nana Gagnep.

ลำดับ	ชื่อกลาง	ชื่อวิทยาศาสตร์
๕๓	สัก	*Tectona grandis* L.f.
๕๔	สาบเสือ, หญ้าสาบแฮ้ง, หญ้าเมืองวาย	*Chromolaena odorata* (L.) R.M.King & H.Rob.
๕๕	หญ้าเกล็ดหอย	*Desmodium triflorum* (L.) DC.
๕๖	หญ้าขี้แฮด	*Catunaregum spinosa* (Thunb.) Tirverg.
๕๗	หญ้าดูดเน่า	*Sida mysorensis* W.&A.
๕๘	หญ้าผมยุ่ง	*Urena lobata* L.
๕๙	หญ้าเฮื้อนกว๋าง	*Selaginella* sp.
๖๐	หนามหัน	*Acacia megaladena* Desv. var. megaladen*a*
๖๑	หว้าป่า, มะฮ่านก	*Syzygium cumini* (L.) Skeels
๖๒	หัวดอกแดง, มะหัวอ้า, มะแตดเพ้อ	*Zingiber* sp.
๖๓	หิ่งหาย	*Crotalaria albida Heyne* ex Roth
๖๔	แหนเครือ	*Combretum latifolium* Bl.
๖๕	แหนต้น	*Terminalia bellerica* (Gaertn.) Roxb
๖๖	อ้อยจ๊าง	*Lannea coromandelica* (Houtt.) Merr.
๖๗	อินทนิลน้ำ, ไม้ควายไห้, ไม้จี๋ล่อ	*Lagerstroemia speciosa* (L.) Pers.

๖.๓ สมุนไพรที่อาจจะสูญพันธุ์ จำนวน ๒๑ รายการ

ลำดับ	ชื่อกลาง	ชื่อวิทยาศาสตร์
๑	กว๋าวเครือแดง	*Butea superba* Roxb.
๒	ก๋ำลังจ๊างเผือก (กำลังช้างเผือก)	*Hiptage benghalensis* (Linn.) Kurz
๓	เขียงแข้งม้า	*Leea guineensis* G.Don
๔	เครือออนขาว	*Sphenodesma pentandra* Jack. var. pentandra
๕	เครือออนแดง	*Congea tomentosa* Roxb
๖	จิยอบต้นต๋าน	*Biophytum sensitivum* (L.) DC
๗	จุ่งจะลิงตั๋วแม่	*Tinospora tomentosa, Miess*
๘	โดไม่รู้ล้ม, หญ้าสามสิบสองฮาก	*Elephantopus scaber* L.

ลำดับ	ชื่อกลาง	ชื่อวิทยาศาสตร์
๙	ตี๋นตั่ง(ตีนตั่ง)	*Calycopteris floribunda* Lamk.
๑๐	บัวลาขาว	*Justicia adhatoda* L.
๑๑	บัวลาดำ	*Justicia gendarussa* Burm. f.
๑๒	ปุ๋มเป้ง	*Phoenix* sp.
๑๓	ปู่เฒ่าขว้างเต๊า, ปู่เฒ่ากั๊นจ๊าง	*Sauropus orbicularis* Craib var. orbicularis
๑๔	เพกา	*Oroxylum indicum* (L.) Kurz
๑๕	มะส้าน	*Dillenia aurea* Sm.
๑๖	ไม้ตับเต่า, ตับเต่าเน่าใน	*Diospyros ehretioides* Wall.
๑๗	แร้งคอดำ	*Crinum latifolium* Linn.
๑๘	หญ้าข้าวกล่ำ	*Polygala crotalarioides* Buch.-Ham.ex DC.
๑๙	หัวนะกา, หญ้าหงอนนาค, หัวนกเก๊า	*Barleria strigosa* Willd.
๒๐	อ้อยสามสวน	*Myriopteron extensum* Schum.
๒๑	ฮ่อสปายควาย(ฮ่อสะพายควาย)	*Suregada multiflorum* Baill.

ประมาณการงบประมาณในแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๕๘ (แผนระยะสั้น) จำนวน ๕ แห่ง

พื้นที่/จังหวัด	มาตรการ/กิจกรรม/แนวทางปฏิบัติ	ประมาณการงบประมาณ		
		๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘
กระบี่ เขตป่าสงวนแห่งชาติเขาไม้แก้ว-ควนยิงวัว		**๑,๓๕๐,๐๐๐**		
แผนงาน ๑ ด้านกฎหมายหรือเงื่อนไขการอนุญาตฯ	- จัดทำคู่มือประชาสัมพันธ์/ประชุมชี้แจง/จัดทำป้ายเขตสมุนไพรอนุรักษ์	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐
แผนงาน ๒ ด้านอนุรักษ์และประสานความร่วมมือฯ	- จัดตั้งเครือข่าย/อบรมผู้นำชุมชน/จัดทำข้อตกลง/ส่งเสริมการใช้ยาสมุนไพร	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐
แผนงาน ๓ ด้านสำรวจและศึกษาสมุนไพรฯ	- สำรวจ ศึกษาวิจัย/จัดทำฐานข้อมูล/จัดทำสารานุกรมสมุนไพร	๑๕๐,๐๐๐	๑๕๐,๐๐๐	๑๕๐,๐๐๐
แผนงาน ๔ ด้านติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล	- จัดตั้งคณะกรรมการติดตาม/จัดประชุมฯ/จัดทำรายงานผลการดำเนินงาน	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐
รวม		**๔๕๐,๐๐๐**	**๔๕๐,๐๐๐**	**๔๕๐,๐๐๐**

พื้นที่/จังหวัด	มาตรการ/กิจกรรม/แนวทางปฏิบัติ	ประมาณการงบประมาณ		
		๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘
ร้อยเอ็ด เขตอนุรักษ์พื้นที่ป่าภูคำบก		**๒,๐๐๐,๐๐๐**		
แผนงาน ๑ ด้านกฎหมายหรือเงื่อนไขการอนุญาตฯ	- ประชุมชี้แจง/จัดทำป้ายเขตสมุนไพรอนุรักษ์/จัดทำเอกสาร	๙๐,๐๐๐	๙๐,๐๐๐	๙๐,๐๐๐
แผนงาน ๒ ด้านอนุรักษ์และประสานความร่วมมือฯ	- จัดกิจกรรมรณรงค์/จัดตั้งกลุ่มเยาวชน/ส่งเสริมการใช้ยาสมุนไพร	๒๗๐,๐๐๐	๑๕๐,๐๐๐	๑๕๐,๐๐๐
แผนงาน ๓ ด้านสำรวจและศึกษาสมุนไพรฯ	- สำรวจ ศึกษาวิจัย/จัดทำฐานข้อมูล/จัดทำสารานุกรมสมุนไพร	๔๖๐,๐๐๐	๑๖๐,๐๐๐	๑๖๐,๐๐๐
แผนงาน ๔ ด้านติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล	- จัดตั้งคณะกรรมการติดตาม/ตรวจสอบ/ประเมินผล	๒๐,๐๐๐	๒๐,๐๐๐	๓๔๐,๐๐๐
รวม		**๘๔๐,๐๐๐**	**๔๒๐,๐๐๐**	**๗๔๐,๐๐๐**

ประมาณการงบประมาณในแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๕๘ (แผนระยะสั้น) จำนวน ๕ แห่ง

พื้นที่/จังหวัด	มาตรการ/กิจกรรม/แนวทางปฏิบัติ	ประมาณการงบประมาณ		
		๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘
เชียงใหม่ เขตป่าสงวนแห่งชาติป่าขุนแม่กวง		**๑,๒๐๐,๐๐๐**		
แผนงาน ๑ ด้านกฎหมายหรือเงื่อนไขการอนุญาตฯ	- ส่งเสริมการให้ความรู้/จัดเวทีสาธารณสุข/แลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องสมุนไพร	๑๐๐,๐๐๐	๙๐,๐๐๐	๘๐,๐๐๐
แผนงาน ๒ ด้านอนุรักษ์และประสานความร่วมมือฯ	- โครงการสร้างจิตสำนึก/ โครงการส่งเสริมการปลูกต้นไม้เฉลิมพระเกียรติ	๑๕๐,๐๐๐	๑๕๐,๐๐๐	๑๕๐,๐๐๐
แผนงาน ๓ ด้านสำรวจและศึกษาสมุนไพรฯ	- สำรวจสุมนไพร/จัดทำพิพิธภัณฑ์สุมนไพรท้องถิ่น	๑๓๐,๐๐๐	๑๓๐,๐๐๐	๑๓๐,๐๐๐
แผนงาน ๔ ด้านติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล	- จัดตั้งคณะกรรมการติดตาม/จัดประชุมฯ/จัดทำรายงานผลการดำเนินงาน	๒๐,๐๐๐	๓๐,๐๐๐	๔๐,๐๐๐
รวม		**๔๐๐,๐๐๐**	**๔๐๐,๐๐๐**	**๔๐๐,๐๐๐**

พื้นที่/จังหวัด	มาตรการ/กิจกรรม/แนวทางปฏิบัติ	ประมาณการงบประมาณ		
		๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘
เชียงราย เขตป่าสงวนแห่งชาติแม่อิงฝั่งขวา บ้านม่วงยายเหนือ-ใต้		**๑,๓๘๐,๐๐๐**		
แผนงาน ๑ ด้านกฎหมายหรือเงื่อนไขการอนุญาตฯ	- ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง/จัดทำเอกสารเผยแพร่	๑๒๐,๐๐๐	๑๒๐,๐๐๐	๑๒๐,๐๐๐
แผนงาน ๒ ด้านอนุรักษ์และประสานความร่วมมือฯ	- จัดอบรมเยาวชน/จัดทำทะเบียนชื่อสมุนไพร/ปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐
แผนงาน ๓ ด้านสำรวจและศึกษาสมุนไพรฯ	- ประสานหน่วยงานที่เกี่ยว/สำรวจ พืชสมุนไพร/จัดทำฐานข้อมูลสมุนไพร	๑๔๐,๐๐๐	๑๔๐,๐๐๐	๑๔๐,๐๐๐
แผนงาน ๔ ด้านติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล	- จัดตั้งคณะทำงานประเมินผล/จัดทำรายงานผล/ศูนย์เรียนรู้อนุรักษ์	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐
รวม		**๔๖๐,๐๐๐**	**๔๖๐,๐๐๐**	**๔๖๐,๐๐๐**

ประมาณการงบประมาณในแผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๕๘ (แผนระยะสั้น) จำนวน ๕ แห่ง

พื้นที่/จังหวัด	มาตรการ/กิจกรรม/แนวทางปฏิบัติ	ประมาณการงบประมาณ		
		๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘
แม่ฮ่องสอน เขตป่าสงวนแห่งชาติแม่ยวมฝั่งขวา		**๒,๐๕๐,๐๐๐**		
แผนงาน ๑ ด้านกฎหมายหรือเงื่อนไขการอนุญาตฯ	- จัดตั้งศูนย์เรียนรู้ด้านการแพทย์แผนไทย/จัดทำเอกสารคู่มือ	๑๕๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐
แผนงาน ๒ ด้านอนุรักษ์และประสานความร่วมมือฯ	- จัดตั้งกลุ่มพิทักษ์รักษ์สมุนไพร/จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้สมุนไพร	๓๐๐,๐๐๐	๒๐๐,๐๐๐	๒๐๐,๐๐๐
แผนงาน ๓ ด้านสำรวจและศึกษาสมุนไพรฯ	- สำรวจพืชสมุนไพร/วิจัยเชิงลึกถึงประสิทธิภาพของสมุนไพรที่ใช้ในชุมชน	๒๐๐,๐๐๐	๒๕๐,๐๐๐	๒๕๐,๐๐๐
แผนงาน ๔ ด้านติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล	- ประชุมคณะกรรมการเพื่อติดตามตรวจสอบ/มีแผนการประเมินที่ชัดเจน	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐
รวม		**๗๕๐,๐๐๐**	**๖๕๐,๐๐๐**	**๖๕๐,๐๐๐**

กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง

๑) พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๓๕ บทบัญญัติ ๘ หมวด ๑ บทเฉพาะกาล ๗๐ มาตรา

กรณี พื้นที่เขตอนุรักษ์ภูผากูด เป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าถ้ำผานำ้ทิพย์ ได้ประกาศกำหนด ตามมาตรา ๔๒ แห่งพระราชบัญญัตินี้

“ บริเวณสถานที่ที่ใช้ในราชการหรือใช้เพื่อสาธารณประโยชน์ หรือประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันแห่งใด รัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการจะกำหนดให้เป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าชนิดหรือประเภทใดก็ได้ โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

เมื่อได้มีประกาศของรัฐมนตรี กำหนดเขตห้ามล่าสัตว์ป่าชนิดหรือประเภทใดแล้ว ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการดังต่อไปนี้

(๑) ล่าสัตว์ป่าชนิดหรือประเภทนั้น

(๒) เก็บหรือทำอันตรายแก่รังของสัตว์ป่าซึ่งห้ามมิให้ล่านั้น

(๓) ยึดถือครอบครองที่ดิน หรือตัด โค่น แผ้วถาง เผา ทำลายต้นไม้ หรือพฤกษชาติอื่น หรือขุดหาแร่ ดิน หิน หรือเลี้ยงสัตว์ หรือเปลี่ยนแปลงทางน้ำ หรือทำให้น้ำในลำน้ำ ลำห้วย หนอง บึงท่วมท้น เหือดแห้ง เป็นพิษ หรือเป็นอันตรายต่อสัตว์ป่า เว้นแต่ได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดี หรือเมื่ออธิบดีได้ประกาศอนุญาตไว้เป็นคราวๆ ในเขตห้ามล่าแห่งหนึ่งแห่งใดโดยเฉพาะ

ในกรณีที่พนักงานเจ้าหน้าที่ หรือเจ้าพนักงานอื่นใดมีความจำเป็นต้องปฏิบัติการตามกฎหมาย หรือปฏิบัติการเพื่อประโยชน์ในการศึกษาหรือวิจัยทางวิชาการในเขตห้ามล่าสัตว์ป่า พนักงานเจ้าหน้าที่หรือเจ้าพนักงานนั้น ต้องปฏิบัติตามระเบียบที่อธิบดีกำหนด โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ กำกับ ดูแลโดยกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช

๒) พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗ และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา ๑๓ ทวิ (ส่วนราชการขอใช้พื้นที่) มาตรา ๑๖ (เอกชนขอทำเหมืองแร่และอื่นๆ) มาตรา ๑๗ (ขอศึกษาวิจัย) มาตรา ๑๘ (ขอผ่านทางหรือปล่อยสัตว์เลี้ยง) มาตรา ๒๐ (ขอปลูกป่าหรือไม้ผลยืนต้น) ซึ่งต้องขออนุญาตดำเนินการใดๆ ต่ออธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช

๓) พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ และพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๑๕๐๔ พ.ศ. ๒๕๓๒

๔) กฎกระทรวง ฉบับที่ ๑.๑๐๗ (พ.ศ. ๒๕๐๗) ออกตามความในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗ ว่าด้วยการเก็บหาของป่าในเขตป่าสงวนแห่งชาติ

๕) กฎกระทรวงฉบับที่ ๑๙ (พ.ศ. ๒๕๐๗) ออกตามความในพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช ๒๔๘๔ ว่าด้วยการเก็บหาของป่าหวงห้าม

๖) ระเบียบกรมป่าไม้ ว่าด้วย การอนุญาตเก็บหาของป่าภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๒๙

๗) ระเบียบกรมป่าไม้ ว่าด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการใช้พื้นที่สถานที่เป็นสถานที่ปฏิบัติงานหรือเพื่อประโยชน์อย่างอื่นของส่วนราชการหรือองค์การของรัฐ ภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๘ (ตามมาตรา ๑๓ ทวิ)

๘) ระเบียบกรมป่าไม้ ว่าด้วยการอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัย ภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๘ (ตามมาตรา ๑๖)

๙) ระเบียบกรมป่าไม้ ว่าด้วยการอนุญาตให้กระทำการเพื่อประโยชน์ในการศึกษาหรือวิจัยทางวิชาการ ภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๘ (ตามมาตรา ๑๗)

๑๐) ระเบียบกรมป่าไม้ว่าด้วย การใช้ประโยชน์เกี่ยวกับเรื่องการเข้าไป การผ่าน หรือการใช้ทาง และการนำ หรือปล่อยสัตว์เลี้ยงภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๘ (ตามมาตรา ๑๘)

๑๑) ระเบียบกรมป่าไม้ว่าด้วย การอนุญาตให้ทำการปลูกสร้างสวนป่าหรือปลูกไม้ยืนต้นภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๘ (ตามมาตรา ๒๐)

๑๒) ระเบียบกรมป่าไม้ ว่าด้วย การเข้าไปศึกษา หรือวิจัยทางวิชาการในพื้นที่ป่าไม้ พ.ศ. ๒๕๔๒

ภาคผนวก